

Кафедра філології

ТЕТЯНА ЧОНКА – ОЛЕКСАНДР КОРДОНЕЦЬ

Навчально-методичний посібник для студентів-філологів з дисципліни

**«Актуальні проблеми сучасної літератури
з аналізом художнього тексту»**

*Другий (магістерський)
(ступінь вищої освіти)*

*В «Культура, мистецтво та гуманітарні науки»
(галузь знань)*

*ВІІ «Філологія»
(спеціальність)*

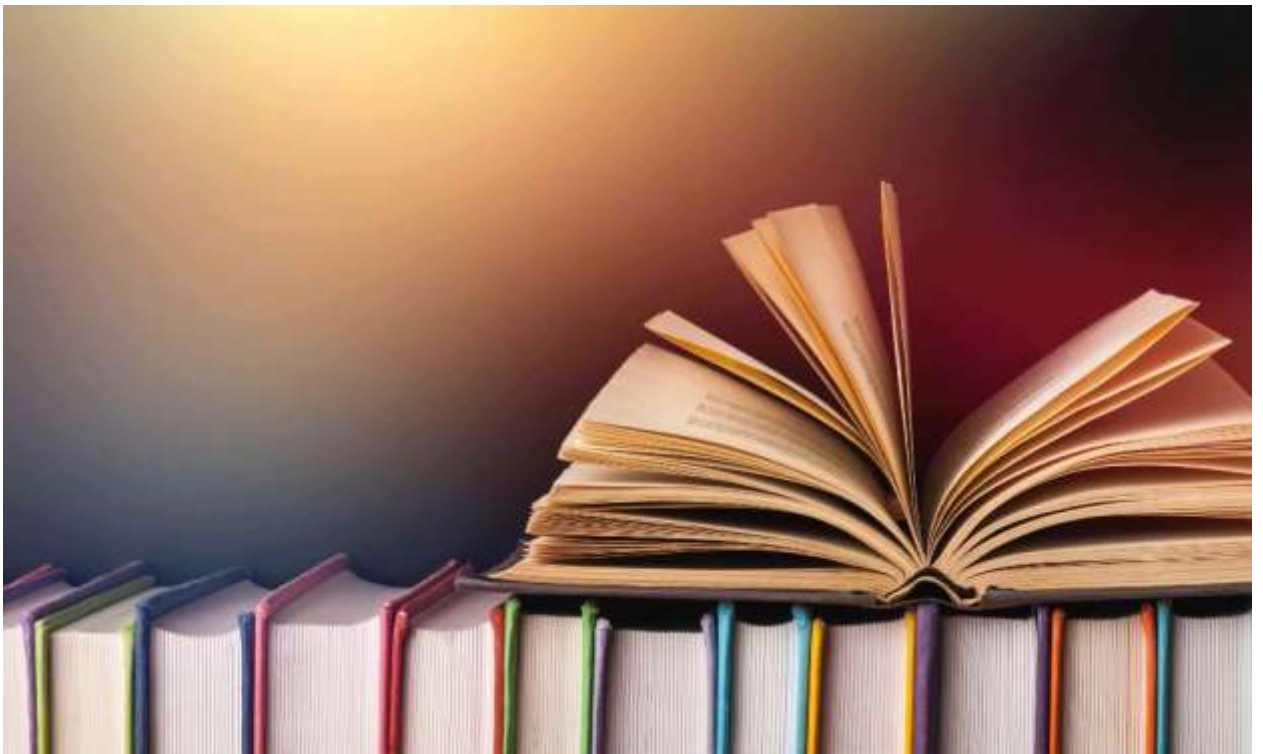
*Мова і література українська
(освітня програма)*

Берегове
2025 р.

Навчально-методичний посібник з дисципліни

«Актуальні проблеми сучасної літератури з аналізом художнього тексту»

Посібник містить методичні рекомендації до курсу «Актуальні проблеми сучасної літератури з аналізом художнього тексту» щодо організації аудиторної, самостійної та індивідуальної роботи студентів. Подано орієнтовний зміст навчальної дисципліни з урахуванням розподілу тем за годинами, теми і плани практичних занять, дидактичний матеріал, завдання для самостійної та індивідуальної роботи студентів із вимогами до оформлення проєктної роботи, перелік питань і завдань до кінцевого контролю знань, критерії оцінювання, список інформаційних ресурсів. Для здобувачів другого (магістерського) рівня освіти денної і заочної форм навчання.

Затверджено до використання у навчальному процесі
на засіданні кафедри філології Закарпатського угорського університету імені Ференца Ракоці II
(протокол № 117 від «22» жовтня 2025 року)

Розглянуто та рекомендовано Радою із забезпечення якості вищої освіти
Закарпатського угорського університету імені Ференца Ракоці II
(протокол № 9 від «22» жовтня 2025 року)

Рекомендовано до видання в електронній формі (PDF)
рішенням Вченої ради Закарпатського угорського університету імені Ференца Ракоці II
(протокол № 10 від «27» жовтня 2025 року)

Підготовлено до видання в електронній формі (PDF) кафедрою філології
спільно з Видавничим відділом Закарпатського угорського університету імені Ференца Ракоці II

Розробники:

Чонка Тетяна Степанівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української філології
Закарпатського угорського університету імені Ференца Ракоці II

Кордонець Олександр Анатолійович, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української
філології Закарпатського угорського університету імені Ференца Ракоці II

Рецензенти:

Марія ЧОБАНЮК, к.ф.н., доцент кафедри практики англійської мови і методики її навчання
Дрогобицького державного педагогічного університету ім. Івана Франка

Баняс Наталія Юліанівна, к.ф.н., доц. кафедри філології Закарпатського угорського університету
імені Ференца Ракоці II

Відповідальні за випуск:

Аніко БЕРЕГСАСІ — доктор гуманітарних наук, доцент, завідувач кафедри філології
Закарпатського угорського університету імені Ференца Ракоці II

Олександр ДОБОШ — начальник Видавничого відділу Закарпатського угорського університету
імені Ференца Ракоці II

За зміст навчального посібника несуть відповідальність розробники.

Видавництво: Закарпатський угорський університет імені Ференца Ракоці II (адреса: пл. Кошута 6,
м. Берегове, 90202. Електронна пошта: foiskola@kmf.org.ua)

© Чонка Т., Кордонець О., 2025

© Кафедра філології УР, 2025

ЗМІСТ

Вступ.....	5
Структура літературно-художнього твору	6
Теоретичні основи аналізу художнього твору.....	10
Сучасні методи аналізу художнього твору.....	17
Орієнтовні схеми цілісного аналізу художнього тексту.....	25
Словник термінів постмодерної літератури.....	27
Рекомендації до семінарських занять з дисципліни.....	62
Вказівки до самостійного вивчення програмного матеріалу та виконання проєктної роботи.....	84
Теми для індивідуальних та колективних завдань.....	87
Питання до іспиту	89
Критерії та засоби оцінювання.....	92
Методи викладання, які використовуються.....	96
Післямова.....	97
Література.....	98

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Актуальні проблеми сучасної літератури з аналізом художнього тексту» передбачає розгляд особливостей розвитку зарубіжної та української літератури кінця ХХ – поч. ХХІ ст. Окреме завдання курсу полягає в ознайомленні студентів із тими художніми процесами, які відбуваються у світовій літературі протягом останніх десятиріч і потребують уважного прочитання та осмислення, зокрема, в контексті культурних ідентифікаційних пошуків сучасного суспільства.

Мета дисципліни – навчити розуміти світоглядні та естетичні засади й логіку розвитку постмодерної літературної епохи; вільно володіти термінологічним апаратом дисципліни; розвинути практичні навички аналізу світового літературного процесу в контексті соціокультурної ситуації та філософських ідей часу.

Завдання даного курсу – сприяти виробленню фахових компетенцій, зокрема: здатності осмислювати мистецтво слова як систему систем, розуміти еволюційний шлях розвитку вітчизняного і зарубіжного літературознавства; здатності до критичного осмислення історичних надбань та новітніх досягнень філологічної науки; здатності вільно користуватися спеціальною термінологією в обраній галузі філологічних досліджень; здатності ефективно й компетентно брати участь у різних формах наукової комунікації (конференції, круглі столи, дискусії, наукові публікації) в галузі філології.

Програмними результатами навчання є: здатність оцінювати власну навчальну та науково-професійну діяльність, будувати і втілювати ефективну стратегію саморозвитку та професійного самовдосконалення; упевнено володіти державною мовою для реалізації письмової та усної комунікації, зокрема в ситуаціях професійного й наукового спілкування; презентувати результати досліджень державною мовою; оцінювати й критично аналізувати соціально, особистісно та професійно значущі проблеми і пропонувати шляхи їх вирішення у складних і непередбачуваних умовах, що потребує застосування нових підходів та прогнозування; оцінювати історичні надбання та новітні досягнення літературознавства; доступно й аргументовано пояснювати сутність конкретних філологічних питань і власний погляд на них як фахівцям, так і широкому загалу, зокрема особам, які навчаються; планувати, організовувати, здійснювати і презентувати дослідження та/або інноваційні розробки в конкретній філологічній галузі.

У даному посібнику ми намагалися зібрати основні терміни постмодерної літератури та дані про структуру художнього тексту, принципи, шляхи та методи його аналізу, що сприятиме реалізації викладених вище завдань.

Наша мета – максимально сприяти розвитку творчих та професійних здібностей майбутніх філологів, адже уміння грамотно, творчо, без шаблонів, без цитування авторитетів аналізувати художній твір є запорукою успішної професійної самореалізації. Більше того, ми переконані, що це перша сходинка до власної творчості.

Структура літературно-художнього твору¹

Успішний літературознавчий аналіз потребує оволодіння інструментарієм, видами й способами його реалізації. Насамперед необхідно добре знати складники твору й систему понять і термінів для їх означення. За традицією, у творі вирізняють два аспекти: зміст і форму. Вони настільки тісно зливаються, що відокремити їх неможливо, хоча розрізнати необхідно. Зважаючи на їх єдність, А. Ткаченко запропонував терміни «формозміст» і «змістоформа». Однак жоден термінологічний апарат не може цілком адекватно передати сутність художнього твору через їхню відмінну природу: художній твір тяжіє до багатозначності, а терміни — до однозначності. Без усвідомлення цієї суперечності важко братися до аналізу й тлумачення літературних творів. Мав рацію німецький філософ Г.-В.-Ф. Гегель, пропонуючи визначення змісту і форми, яке акцентує діалектичний зв'язок між ними: «...зміст є не що інше, як перехід форми в зміст, і форма є не що інше, як перехід змісту в форму». Вирізнання складників змісту і форми в процесі аналізу здійснюється уявно.

Зміст твору — життєвий матеріал, естетично освоєний письменником, і проблеми, поставлені на основі цього матеріалу, що в сукупності складають тему твору; а також ідеї, які утворює автор.

Отже, «тема та ідея» — поняття, якими означено основні складники змісту. Обсяг категорії «зміст» окреслює система таких понять:

а) тема, яка охоплює:

— життєвий матеріал: події, вчинки персонажів, їхні думки, переживання, настрої, прагнення, в процесі розгортання яких розкривається суть людини; сфери застосування сил та енергії людини: родина, інтимне чи громадське життя, побут, виробництво тощо; час, відображений у творі: сучасне, минуле чи майбутнє, короткий або тривалий; коло подій, які розгортаються в певному обмеженому чи масштабному просторі; коло персонажів — вузьке чи широке;

— проблеми, поставлені в творі на основі відображеного життєвого матеріалу: загальнолюдські, соціальні, філософські, моральні, релігійні тощо;

б) ідея твору, яку можна характеризувати:

— за рівнями втілення: ідейний задум автора; естетична оцінка зображеного, авторське ставлення до нього; висновок читача, дослідника;

— за параметрами проблематики: загальнолюдські; соціальні, філософські, моральні, релігійні ідеї тощо;

— за формою втілення: художньо втілена (через картини, образи, конфлікти, предметні деталі); заявлена прямо (ліричними чи публіцистичними засобами).

Тему та ідею твору тлумачать вчені по-різному. У підручниках і навчальних посібниках із теорії літератури цей матеріал викладено повніше. В аналізі художнього твору теоретичні аспекти мають практичне застосування.

Форма твору — художні засоби і прийоми втілення змісту (теми та ідеї); способи його внутрішньої і зовнішньої організації.

Форма літературного твору має такі складники (види):

а) композиційна форма. Вона включає:

— сюжет;

---

¹ За підручником «Аналіз художнього твору» Марка В.П. 2015.

— позасюжетні елементи (епіграф, авторські відступи — ліричні, філософські тощо, вставні епізоди, обрамлення, повтори);

— групування персонажів (за участю в конфлікті, за віком, за поглядами та ін.);

— наявність (відсутність) оповідача і його роль у структурі твору.

б) сюжетна форма, яку розглядають як:

— елементи сюжету (пролог, експозиція, зав'язка, розвиток дії (конфлікту — зовнішнього, внутрішнього, кульмінація, ретардація, розв'язка, епілог);

— співвідношення сюжету і фабули, їхні види: за відношенням зображеного до дійсності

— первинний і вторинний сюжети; за хронологією відтворення подій — хронологічно-

лінійний сюжет і ретроспективна фабула (лінійно-ретроспективна, асоціативно-

ретроспективна, концентрично-ретроспективна); за ритмом перебігу подій — повільний,

динамічний, пригодницький, детективний сюжети; за зв'язком з реальністю —

реалістичний, алегоричний, фантастичний; за способами вираження сутності героя — по

дієвий, психологічний;

в) образна форма (образи персонажів і обставин): реалістичні, міфологічні, фантастичні,

казкові, романтичні, гротескно-сатиричні, алегоричні, символічні, образи-типи, образи-

характери, образи-картини, образи-інтер'єри;

г) викладова форма (нарація):

— історико-літературний аспект: оповідь, авторська розповідь; внутрішнє мовлення

(внутрішній монолог, передача думок героя автором, уявний монолог, паралельний діалог

— повний і неповний, потік свідомості);

— за способами організації мовлення: віршова, прозова, ритмічна проза; монологічна,

діалогічна, полілогічна форми тощо;

г) родово-жанрова форма:

— основи поділу літератури на роди і жанри: співвідношення об'єкта і суб'єкта;

співвідношення матеріальної і духовної сфер життя;

— види лірики: за матеріалом освоєння — інтимна, пейзажна, громадянська, філософська,

релігійно-духовна, повчальна тощо;

— історично сформовані жанрові одиниці лірики: пісня, гімн, дифірамп, послання, ідилія,

епіграма, ліричний портрет та ін.;

— жанри епосу: повість, оповідання, новела, нарис, фольклорні епічні жанри (казка,

переказ, легенда, дума іт. д.);

— жанри драми: власне драма, трагедія, комедія, водевіль, інтермедія тощо;

д) власне словесна форма:

— тропи: епітет, порівняння, метафора, метонімія, гіпербола, літота, оксиморон, перифраза

та ін.;

— синтаксичні фігури (фігури поетичного мовлення): еліпсис, умовчання, інверсія,

анафора, епіфора, градація, паралелізм, антитеза і т. д.);

— звукова організація мови: повторення звуків (алітерація, асонанс), звуконаслідування.

Кожен із складників (видів) форми художнього твору легко виокремити в тексті. Можна простежити їх взаємодію зі складниками змісту і — найголовніше — розкрити зміст твору.

Упродовж розвитку науки про літературу погляди на зміст і форму та їхні елементи

змінювались. Екскурси в історію питання розширюють відомості про них. Однак для

успішного аналізу твору важливий не історичний, а нормативний аспект тлумачення.

Єдність (взаємодія) змісту і форми

У процесі аналізу художнього твору важливо бачити і розуміти взаємодію між складниками всередині його змісту і форми, а також логіку взаємозв'язків між складниками змісту та складниками форми. Наприклад, із життєвого матеріалу «виростають» проблеми та ідеї твору, водночас він «вливається» в різні види художньої форми: сюжетну (події), образну (біографії, характери героїв), жанрову (залежно від обсягу матеріалу, співвідношення суб'єкта й об'єкта та принципів освоєння матеріалу), викладову (залежно від способу організації мовлення в творі), власне словесну (зумовлюється літературним напрямом, естетичними уподобаннями автора, особливостями його таланту).

Для письменника найважливіше — досягнення єдності, гармонії всіх частин твору, щоб у ньому не було нічого зайвого, а все наявне відповідало авторському задуму. Гармонійна єдність усіх елементів твору є художнім ідеалом. Таке визнання отримують лише високохудожні твори.

У літературознавчих і методичних дослідженнях часто вживають термін «єдність змісту і форми», що відповідає природі твору: зміст і форма в ньому справді нероздільні. Щодо їх співвідношення виправданіше застосовувати термін «взаємодія», оскільки твір — це і текст, закріплений певними знаками, і образ, який виникає в уяві реципієнта під час читання. Процес сприймання динамічний, відбувається як поєднання (взаємодія) відображеного в творі досвіду автора і досвіду читача.

Тривалий час у літературознавстві панувала думка про пріоритетність змісту перед формою, а літературу розглядали як одну з форм суспільної свідомості, засіб ідеологічного впливу. Погляд на літературу як на вид мистецтва, який має свою специфіку, робить зміст і форму рівнозначними. Творча практика переконує: працюючи над змістом, автор неминує вдосконалює і форму, шліфуючи форму — увиразнює зміст.

Закономірності взаємодії змісту і форми художнього твору

Складники змісту й форми взаємодіють у художньому творі не довільно, за певними доступними лише зорові, озброєному належними літературознавчими знаннями, закономірностями:

- 1) у кожному творі на передній план можуть виходити певні складники змісту. Ними можуть бути вчинки героїв, їхні думки й переживання; відображений час — минулий чи майбутній; певна сфера життя — побутова, виробнича, політична, інтимна тощо. Проблеми твору, як і його ідеї, можуть входити до моральної чи філософської, соціальної чи релігійної сфер; впливати з естетичних оцінок, характеру розв'язання конфліктів або заявленими прямо;
- 2) у кожному творі, втілюючи зміст, провідну роль виконують образи героїв або форма викладу, особливості сюжету або жанру, своєрідність композиції або словесних засобів.

Активізація складників змісту й форми відбувається не відособлено, а в широкому спектрі взаємодії: вихід на перший план складників змісту активізує відповідні складники форми.

У літературі спостерігається й певна типологія закономірностей взаємодії складників змісту і форми, у пригодницьких творах на перше місце виходить сюжет (події, колізії, перипетії); у психологічній прозі — форми викладу (внутрішній монолог, потік свідомості). Це не означає, що інші, крім виведених автором на перший план, складники змісту й форми є пасивними. Мова про домінуючу роль окремих із них. Аналізуючи твір, цю особливість обов'язково слід урахувати. Тим більше, що в кожній високохудожній речі немає нічого зайвого чи випадкового, усе перебуває в органічній єдності.

Діалектика жанротворення

Жанр — форма синтетична, що інтегрує дію багатьох складників концепції людини і змісту. У жанрі завершується пошук моделі світу, найбільш адекватної задумові письменника. Концепція людини впливає на особливості жанру не прямо, а через систему жанротвірних чинників, які визначають художню своєрідність кожного твору.

Жанротвірні чинники за структурою і функціональною роллю дуже неоднорідні. По-різному вони взаємодіють зі структурою твору. Типологічно їх можна поділити на дві групи, у межах кожної із яких зберігається притаманне їм розмаїття:

1) зовнішні жанротвірні чинники — художній напрям, художньо освоєний письменником життєвий матеріал, ступінь документальності твору, літературні традиції і новаторство, види пафосу. Вони перебувають поза межами структури твору і впливають на його жанрово-стильові особливості опосередковано;

2) внутрішні жанротвірні чинники, вплив яких на стильові особливості твору ґрунтується безпосередньо на виборі героїв, композиції та сюжеті, формі викладу тексту, власне словесних засобах. За своїми структурними та функціональними особливостями вони стають внутрішніми жанротвірними і стильовими чинниками.

На жанрово-стильові особливості твору зовнішні і внутрішні чинники впливають кожен осібно й водночас сукупно, взаємодіючи між собою. Їхня взаємодія підпорядкована закономірностям аналогічно до закономірностей взаємодії художньої концепції людини і стилю, змісту і форми: у кожному творі один чи кілька зовнішніх і внутрішніх жанротвірних чинників активізують свій вплив на його стильові особливості. Як наслідок, за спостереженням литовського дослідника А. Бучиса, один із чинників стає домінантою, навколо якої «слухняно й закономірно розташовуються інші жанрові елементи, які цього разу ...не стали домінантою». Наслідки такої зміни активності виявляються в конкретних ситуаціях: коли «домінує інтрига, йдеться про детективний роман; якщо домінує психологічно досліджуваний людський характер, то доводиться вести мову про психологічний роман, хоча в ньому може бути більше або менше виявлена інтрига». Ці закономірності універсальні, виявом загального естетичного закону взаємодії художньої концепції людини і стилю.

Поза дією зовнішніх і внутрішніх жанротвірних чинників неможливе народження нового твору. Поряд і близькими жанровими ознаками (поема, повість, роман), зумовленими недомінантними чинниками, фігурують оригінальні, породжені домінантними чинниками, завдяки яким твір набуває жанрово-стильової неповторності.

Розвиток жанрів та їх різновидів — складний і тривалий процес. Виникнення і функціонування жанрово-стильових тенденцій відбувається набагато динамічніше. Активізація конкретних жанротвірних чинників надає творам оригінальних жанрово-стильових ознак навіть тоді, коли між ними виявляється чимало спільного. Наявність у літературному процесі жанрово-стильових тенденцій — запорука постійного оновлення мистецтва слова. Аналізувати жанрово-стильові особливості твору доцільно завжди, а розпочинати з них вивчення твору виправдано тоді, коли його жанрова форма є домінантною.

Теоретичні основи аналізу художнього твору

Докладний огляд складників твору, згрупованих у межах категорій змісту і форми, спонукає так само окреслити напрями і способи його дослідження — аналіз, розкодування, інтерпретацію. Маючи власну сферу й методику застосування, вони своїми результатами доповнюють загальну картину художнього світу твору, дають змогу досягнути його естетичну суть.

Сутність і мета аналізу художнього твору

Дослідження твору передбачає, крім власне аналізу, пошук, зіставлення й систематизацію найрізноманітніших матеріалів про зародження й визрівання його задуму, етапи реалізації, збирання відомостей про життєву основу твору та можливих прототипів персонажів, простеження способів трансформації письменником — крізь призму власного світобачення й світорозуміння — вражень, фактів у художній світ твору; встановлення зв'язків між твором і обставинами життя автора тощо. Як правило, дослідження творів є масштабним і ґрунтовним, може включати всі чи окремі види роботи над ним.

Власне аналіз передбачає роботу переважно з текстом твору, його сприймання і тлумачення на основі науково обґрунтованих аналітичних операцій. Він може бути докладним — всебічним розглядом деталей змісту і форми, встановленням закономірності їх взаємодії, підпорядкованості авторському задуму та провідній ідеї. Він може зводитися лише до викладу результатів докладних спостережень і аналітичної роботи, які визначають міру проникнення в художній світ твору. Аналіз є системою послідовних дій (операцій), спрямованих на пізнання твору як художнього феномена. Ступінь його докладності залежить від мети.

Аналіз художнього твору — уявна (мисленнева) операція, яка передбачає членування твору на частини (складники змісту і форми), виокремлення частин, дослідження їхніх особливостей, визначення їхніх місця й функціональної ролі в загальній системі твору, встановлення характеру взаємодії з іншими частинами.

Для успішності аналітичних дій не досить один раз прочитати твір. У цій справі без перерхитування і виокремлення певних частин для докладного розгляду не обійтись. Передусім відбувається зосередження уваги на частинах, які, з огляду на закономірності взаємодії концепції людини і стилю, змісту і форми, відіграють активну роль у творі. Їх характеризують щодо особливостей змісту і форми твору, встановлюють взаємозв'язки між ними і роблять висновки, які в сукупності виражали б ідею твору.

Принципи, види (методи), способи і прийоми аналізу художнього твору

Дотримання принципів і компетентне використання раціонально обраних прийомів допомагає повноцінно розкрити ідейно-художні якості твору, побачити його місце у творчості автора і розмаїтті літератури.

У процесі вивчення й викладання літератури вироблено цілісну систему правил аналітичних операцій над твором. Вони ґрунтуються на розумінні природи й суті художньої літератури, її функцій, на виокремленні аспектів твору для докладного вивчення, на характері підходу до певних його частин. Традиційно ці правила, види поділяють на групи — принципи, види (методи), способи і прийоми аналізу.

Принципи аналізу твору. У радянському літературознавстві на першому місці були принципи партійності, класовості, народності. Із занепадом комуністичної ідеології принципи партійності і класовості втратили актуальність: вони більше стосувались ідеологічного оцінювання позиції автора, ніж оцінювання твору. Принцип народності був поширений і в літературі, і в літературознавстві. У другій половині ХХ ст. він почав змінюватись, зближуватись з принципом націоцентричності. До назви «народність» все частіше додають складник «нео-». Категорія «неонародність» перебуває на стадії

формування. Змінюються суспільні умови, переосмислюються функції літератури — викристалізовується нова система принципів аналізу художнього твору.

Принципи (лат. *principium* — основа, начало) аналізу твору — найзагальніші правила, що випливають із розуміння природи і суті художньої літератури, якими керуються у процесі аналітичних операцій над твором.

Найважливіший — принцип аналізу взаємодії змісту і форми. Він є універсальним засобом пізнання суті твору й окремих його частин. Реалізуючи його, слід починати аналіз зі складників змісту, переходити до характеристики засобів його втілення, тобто складників форми. Розпочавши аналіз із розгляду складників форми, обов'язково потрібно розкрити їхню змістовність. Важливо при цьому пам'ятати, що аналіз не самоціль, а засіб наближення до авторського задуму, шлях до адекватного прочитання твору, тлумачення якого може мати варіанти.

Системний підхід до твору передбачає розгляд його як органічної єдності всіх частин-систем. Повний, справді науковий аналіз має бути системним. Таке розуміння принципу системності має об'єктивну мотивацію: твір є системою; засоби його вивчення повинні складати відповідну систему. Це не перешкоджає глибоко пізнавати твір, не абсолютизуючи жодного із аспектів.

У літературознавчих дослідженнях набуває актуальності принцип історизму. Він передбачає: дослідження суспільно-історичних умов написання твору; вивчення історико-літературного контексту, в якому твір постав перед читачем; визначення місця твору в творчості письменника, коли йдеться про творчу еволюцію; оцінку твору з погляду сучасності: переосмислення проблематики, художніх достоїнств твору новими поколіннями дослідників і звичайних читачів. Частковим моментом реалізації принципу історизму є вивчення історії написання, публікації та дослідження твору.

Види (методи) аналізу твору.

Найрозгорнутішу картину аналізу складають його види (методи).

Види (методи) аналізу твору — підходи до твору з погляду розуміння функції художньої літератури. В історичному плані методи аналізу пов'язують з певними літературознавчими школами. Терміни «види аналізу» і «методи аналізу» часто вживають як синоніми, оскільки загальноприйнятих критеріїв їхнього розмежування наука не виробила.

Загальну систему видів аналізу художнього твору репрезентують:

1. **Соціологічний аналіз.** В українському літературознавстві тривалий час він був найбільш поширений. Під дією ідеології народників, згодом і більшовиків класову проблематику в літературі виводили на передній план, абсолютизували. Очевидно, поки в світі існуватиме нерівність, а люди не перестануть співчувати скривдженим, елементи соціологічного аналізу будуть присутні в літературознавчій науці — з акцентуванням моральних аспектів соціальної проблематики. Однак доведення до абсурду соціологічного підходу (вulgарний соціологізм) шкідливий літературі і науці.
2. **Психологічний аналіз.** Його діапазон досить широкий: аналіз засобів психологізму в творі та літературі загалом; дослідження психології сприймання і впливу художнього твору на читача; вивчення психології творчості.
3. **Естетичний аналіз.** Передбачає тлумачення творів з погляду категорій естетики: «прекрасне — потворне», «трагічне — комічне», «високе — низьке». Не рідкість і застосування моральних категорій, які вкладаються в діапазон ціннісних орієнтацій, окреслений естетикою: «героїзм», «вірність», «зрада» тощо.
4. **Формальний аналіз.** Погляд на форму як специфічну прикмету літератури й тлумачення змістовності форми — здобутки «формальної школи».

5. Біографічний аналіз. Передбачає розгляд біографії письменника як важливого джерела творчості. Безперечно, автор акумулює враження та ідеї часу, творить художній світ, тому вивчення обставин його життя може допомогти глибше дослідити процес зародження й визрівання творчих задумів, увагу до певних мотивів тощо. Особистісні моменти відіграють важливу роль у творчості, водночас художній твір має об'єктивну естетичну цінність.
6. Порівняльний аналіз. Охоплює порівняльно-історичний та порівняльно-типологічний розгляд творів. Його використовують при вивченні оглядових тем.
7. Структурний аналіз. Багатьох привабила ідея його прихильників одержати точні знання в «неточній» літературознавчій науці. Однак у гуманітарних науках є певна «межа точності», яка з новими відкриттями може відсуватися, але «перейденою» ніколи не буде. Така доля спіткала й структуралізм. У центрі аналізу він ставив текст: розглядали елементи, рівні твору, а його структуру розуміли як ієрархію рівнів. Попри гостру критику структуралізму в літературознавстві, яка прийшла на зміну загальному захопленню ним, багато його уроків не втратили цінності — зокрема розуміння системності елементів (складників) твору, визнання неоднакової ролі різних складників форми у вираженні змісту.
8. Психоаналітичний підхід. Останніми роками він особливо активізувався в українському літературознавстві. Психоаналіз пройшов тривалий шлях розвитку, внутрішнього заперечення й народження нових ідей. Найважливіші категорії, якими він оперує — «несвідоме», «Едипів комплекс», «сублімація сексуальних бажань» (З. Фройд), «індивідуальне й колективне підсвідоме» та «архетипи» (К. Т. Юнг).
9. Гендерний аналіз. Будучи тісно пов'язаним із психоаналізом, він передбачає врахування особливостей чоловічого і жіночого світосприймання та світорозуміння, які позначаються на концептуально-стильових особливостях творів.

Сучасні літературознавчі праці подають ширший перелік видів аналізу, але не всі вони однаково продуктивні на рівні художнього твору. Через те перераховано найуживаніші види аналізу.

Способи аналізу художнього твору.

Принципи й види (методи) належать до методологічних основ аналізу художнього твору. Способи і прийоми аналізу — сфера методики викладання літератури. Це зумовлює принципову відмінність між ними. Принципи і види (методи) спрямовують роботу дослідника немовби «зсередини» його літературознавчого досвіду. Способи спонукають до конкретних аналітичних дій і тлумачення певних аспектів твору.

Способи аналізу твору — вибір певних складників твору для докладного вивчення.

Найпоширеніші способи аналізу:

1. Пообразний аналіз. Виправданість його мотивується тим, що людина — основний предмет зображення в літературі. Однак для уникнення схематизму потрібно розглядати весь аспект засобів творення образу, а не обмежуватися переказом його вчинків і переліком рис характеру. До пообразного аналізу доцільно вдаватися тоді, коли у творі є яскраві характери, висунуті автором на передній план.
2. Ідейно-тематичний аналіз. Його ще називають проблемним, що звужує обсяг поняття «зміст твору» лише до одного його складника — проблеми. Обираючи цей спосіб аналізу, доцільно розглянути особливості і зв'язок життєвого матеріалу з проблемами та ідеями, а також особливості композиції, сюжету, систему образів, характеризувати окремі деталі й словесні засоби.
3. Цілісний аналіз, або аналіз твору в єдності змісту і форми. Цілісність, єдність змісту і форми — ознаки високохудожнього твору. У процесі аналізу уявно порушують,

«руйнують» ту цілісність, єдність, вирізняючи складники змісту і форми для їх уважного вивчення. Цей спосіб доцільніше назвати всебічним аналізом, а ще точніше — аналізом взаємодії змісту і форми, що найбільше відповідає природі літературного твору, який «оживає» в уяві читача, взаємодіючи з його свідомістю.

4. Аналіз твору «за автором». Приписувати йому універсальні можливості не слід. Найбільший ефект він дає при вивченні творів, де авторська позиція втілюється насамперед на рівні фабули, розгортається структурою твору. До таких належить роман у віршах «Маруся Чурай» Л. Костенко, хоча його можна проаналізувати й іншими способами.

Пріоритетність конкретних способів аналізу художнього твору залежала від багатьох, іноді — позалітераурних, чинників. Певний час, наприклад, в Україні домінував т. зв. цілісний аналіз, який культивувала донецька школа літературознавців. Згодом він утратив привабливість. Дещо складніша доля аналізу твору «за автором». Його прихильники вдавались до прийомів «повільного читання», вибіркового аналізу, розгляду системи предметних деталей, завдяки чому зберігався інтерес до нього. Пообразний та ідейно-тематичний підходи, взаємодіючи з різними принципами і прийомами аналізу, дають змогу глибоко розкрити і вмотивовано оцінити художній твір.

Прийоми аналізу художнього твору.

Прийоми, як і способи аналізу твору, тяжіють до методики викладання літератури та інтерпретації тексту. Вони передбачають конкретні дії над твором або його частинами.

Прийоми аналізу твору — аналітичні дії, які дають змогу розкрити вузкі аспекти твору.

До прийомів аналізу художнього твору належать:

1. «Повільне читання». Воно полягає в докладному мовно-стильовому розгляді подробиць обраного епізоду, що відкриває змістові аспекти художнього тексту. Щоб аналітична операція не розпорошилася на подробиці, «повільне читання» має бути цілеспрямованим і системним. Тоді воно слугуватиме головної меті дослідника.

2. Історико-літературний коментар. Це пояснення фактів, назв, імен, літературних ремінісценцій, без знання яких розуміння тексту було б неповним.

3. Розгляд системи предметних деталей. Він передбачає наочне відмежування руху художньої ідеї в ліричному творі.

У драматичних та епічних творах деталі — будівельний матеріал усіх складників макроструктури твору. На рівні деталей найнаочніше простежується перехід від форми до змісту і навпаки.

У поезії, а частково і в прозі, важливе змістове навантаження несе ритм, поєднаний з лексичним матеріалом.

Художня література як складне і розмаїте явище, не піддається спрощеним підходам, а потребує ґрунтовно й масштабно розроблених літературознавчих засобів, щоб розкрити таїну і красу художнього слова.

Найвища мета аналізу — встановлення відповідності всіх частин твору авторському задумові, наявності (відсутності) гармонійної єдності складників змісту і форми. Він дає змогу об'єктивно оцінити твір.

Вибір принципів, видів (методів), способів і прийомів аналізу — не довільний процес. Його зумовлюють мета дослідника й особливості твору, закономірності взаємодії складників його змісту і форми.

Аналіз твору необхідно завершувати синтезом — короткими висновками про основні його ідеї, характер авторської позиції та специфіку їх утілення. Важливо при цьому перейнятися таїною художнього слова. Здійснюють його різними способами. Часто розпочинають із вивчення форми, наближаючись до розуміння змісту, художньої своєрідності, місця кожного складника в загальній системі твору, переходячи від деталі до

ідеї, розпізнаючи її в конкретних епізодах, композиційно-сюжетних та жанрових прийомах, словесних засобах.

Декодування художнього твору

Останні роки українські літературознавці все частіше ведуть мову про декодування, перекодування художніх текстів, масивів творчості чи окремих творчих постатей. Це пов'язано зі зміною ідеологічної атмосфери, доступом до праць зарубіжних авторів, в яких переважають інші теорії, репрезентовано різноманітні підходи до літературного твору / тексту, взаємин літератури з дійсністю, читачем тощо. Такими є праці Тамари Гундорової про Ольгу Кобилянську, Віри Агеєвої та Ніли Зборовської про Лесю Українку, Ю. Безхутрого про Миколу Хвильового.

Код, кодування — не нові явища у літературознавстві. У найширшому сенсі з кодуванням пов'язане називання предметів, явищ, якостей та дій. Свої коди мають прислів'я, приказки, загадки, замовляння, багато ритуалів, які без розуміння їхньої таїни втрачають сенс. Своєрідні коди присутні в народній (і не тільки) символіці.

Р. Барт тлумачить код як суму правил або обмежень, що забезпечують комунікативне функціонування будь-якої знакової системи. Головними видами кодів, за його словами, є герменевтичний («код загадки»); семіотичний (комунікації); символічний; дії, акції; культурний.

Теорія кодів тексту близька до позиції про таїну слова в художньому творі, що ґрунтується на ідеї О. Потебні про об'єктивний і суб'єктивний зміст слова, який воно здобуває в конкретному творі, взаємодіючи з досвідом читача. Ключі до головних значень або їхніх нюансів і є частковими кодами художнього тексту. Із загального комплексу часткових кодів, заряджених художньою енергією, впливає головний код тексту, яким його задумував автор. Варіанти головних кодів — здобуток читача або дослідника, які, виходячи з параметрів і умов естетичної ситуації, можуть більш або менш адекватно розкодувати текст.

Код (франц. code, від лат. codex — список постанов, збірник) — знак, зміст якого формувався, закріплювався в різних умовах і в різний час, активізується й оновлюється в системі художнього тексту; позиція автора, яка втілюється в художньому світі твору і з якої автор пропонує читачеві сприймати його; умови, які прийняв/вितворив читач при сприйманні образів людей і обставин, читаючи художній текст; ключ, яким дослідник відкриває сутність твору, інтерпретує його.

У тексті присутні один чи декілька масштабних, головних кодів концептуального характеру і багато часткових, що взаємодіють із головним. Процес цієї взаємодії зближує код і таїну слова. Від вдалості розпізнання й витлумачення коду/кодів залежить наближення до авторського задуму, здатність відчувати і тлумачити художній текст.

Принципи і способи визначення коду тексту, технологію його декодування застосовують до творів різних родів і жанрів. Наприклад, код твору Олеся Гончара «Модри Камень» може бути сформульований на підставі взаємодії особливостей його жанру (новела-легенда), форми викладу (оповідь і ускладнений вид внутрішнього мовлення — уявний діалог) та композиції (наявність обрамлення). Інтерпретація твору в світлі цього коду наблизить до смислу новели: утвердження безсмертя людини (в новелі — Терези) в жорстоких умовах війни завдяки незгасній пам'яті серця.

Код новели Гр. Тютюнника «Три зозулі з поклоном» можна визначити, беручи за основу позицію автора про «вічну загадку любові» та особливості композиції — співвідношення посвяти-епіграфа «Любові Всевишній присвячується» та фінальної міфологізованої фрази: «—Тоді не було б тебе... — шумить велика «татова сосна»». У

такому разі суть / ідея твору полягає в утвердженні рівноцінності романтичного небесного кохання Марфи до Михайла і земної любові матері до свого чоловіка.

По-новому розкривається і смисл драми-феєрії «Лісова пісня» Лесі Українки, коли код її інтерпретації виводити із взаємодії ідеалу авторки як гармонії світу, твердження про обмін цінностями між світом людей і представниками світу природи та фантазії і думкою про трагізм життя. Такі вихідні позиції підводять до висновку: у взаєминах із Лукашем Мавка здобуває душу як найвищу цінність («...ти душу дав мені...»), а Лукаш через Мавку відчув красу як найвищу цінність, бо в передсмертні хвилини йому ввижаються не земляця й корови Килини, а Мавка, що «спалахує раптом давньою красою у зорянім вінці». В умовах жорстокого світу за здобутий дар обоє платять найвищою ціною — життям.

Пошук способів пізнання таїни слова / розкодування тексту на перехресті різних літературознавчих концепцій може бути результативним, бо розширює діапазон бачення сутності мистецтва слова й технології його інтерпретації.

Інтерпретація художнього твору

У процесі дослідження твору його аналіз і декодування супроводжуються та доповнюються інтерпретаційними штрихами. Дослідник прагне сам пізнати твір і донести результати проникнення в таїну тексту іншим. Через те результати аналізу пояснюють, виходячи з певних методологічних позицій. Це пояснення і є інтерпретацією твору або його частин. А декодування твору загалом неможливе без тлумачень різних аспектів змісту і форми.

Інтерпретація (лат. *interpretatio* — пояснення) — пояснення, тлумачення твору з погляду його концепції, її складників, а також стильових елементів.

Інтерпретація має давню історію, яку ведуть від античних часів. Упродовж багатовікового шляху змінювались предмет, завдання і способи інтерпретації. Вона наближає читача до задуму автора (Г.-Г. Гадамер), представляє «діалог» двох свідомостей — автора і читача-дослідника (М. Бахтін).

Аналіз, розкодування, інтерпретація — процес майже безкінечний. Щоразу можна побачити якийсь новий нюанс у місткій деталі, ситуації, образі. Однак є естетична міра, межа й доцільність тлумачення тексту, вихід за які перетворює аналітичні, інтерпретаційні операції на самодостатні етюди, а не способи пізнання художнього змісту твору. Текст фокусує в собі естетичну енергію автора. Завдання інтерпретатора — вивільнити її, зробити доступною для реципієнта. Через те, проникаючи до глибин твору, дослідник мимоволі спрямовує свої зусилля назовні — на адресата. Його гіпотетичний образ незримо присутній при всіх аналітичних операціях. Що докладніше розроблений категоріальний апарат як інструментарій дослідника, то повніше він спроможеться розкодувати текст і пізнати таїну художньої правди твору.

Технологія аналізу художнього твору

У літературознавстві термін «технологія» вживають у двох значеннях: інструментарій методики вивчення літератури, що будується на основі типологічно близьких ознак творів, які дають змогу уніфікувати підходи до їх розгляду; літературознавчий аналіз, провідна роль у якому належить закономірностям взаємодії концепції людини і стилю, змісту і форми, а на перше місце виходить оригінальність твору. Розпізнати і проаналізувати цю оригінальність — основне завдання аналізу.

Приставаючи до аналізу, важливо не просто описати наявні у творі складники змісту і форми, а й визначити їхні особливості, бо саме з них постають оригінальний художній зміст і неповторна форма.

Ключ до таїни художнього слова і літературного твору можна знайти лише на перехресті доброго знання теоретичних основ аналізу феномена словесного мистецтва і

вміння бачити всю конкретику й неповторну оригінальність кожного складника його змісту і форми.

Зміст твору може мати багато варіантів тлумачення. Вибір конкретного з них не збіднює твору, а лише фіксує одну з форм його буття в чужій свідомості. Цікаві перспективи обіцяє варіант аналізу й тлумачення, який впливає з особливостей усіх складників змісту і форми. При цьому слід пам'ятати: важливі ідеї втілюються більшою кількістю тексту або повторенням відповідних думок, які можуть бути доведені на рівні слова.

Сучасні методи аналізу художнього твору

Аналіз літературного твору

Аналіз літературного твору — логічна процедура, сутність якої полягає у розчленуванні цілісного літературного твору на компоненти, елементи, в розгляді кожного з них зокрема та у взаємозв'язках з метою осягнення, характеристики своєрідності цього твору. Аналіз літературного твору опосередковується розумінням специфіки художньої літератури і структури літературного твору, його безпосереднім естетичним сприйняттям.

Мета, предметна спрямованість свідомості аналітика, застосовані при цьому методи визначають види аналізу літературного твору (естетичний, психологічний, соціологічний тощо), які можуть здійснюватися різними шляхами (проблемно-тематичний, пообразний, цілісний, «за автором») (повільне читання).

Аналіз літературного твору обстоюється і традиційно здійснюється прихильниками описової поетики, яка бере свій початок з «Поетики» Аристотеля. Літературознавчі школи, які продовжують традиції, започатковані Платоном, розробляють засади і методіку рецептивної поетики, замість аналізу літературного твору здійснюють його інтерпретацію.

Аналіз літературного твору та його інтерпретація дуже близькі, тому прихильники прагматичної поетики тепер вживають спарений термін «аналіз-інтерпретація», який передає поняття про сукупність аналітико-синтезованих процедур, методів, прийомів, що використовуються в складному процесі осягнення своєрідності завершеного літературного твору, зафіксованого в тексті.

Аналіз літературного твору, його інтерпретація є складовими методології літературознавства, вивчення художньої літератури, дослідження її історії. У «новій критиці» США та Англії Аналіз літературного твору означає вирізнення елементів структури твору, пояснення їх значень у синтезованих символах, метафорах, синтаксичних структурах. Деякі митці і теоретики відкидають потребу аналізу літературного твору, визнаючи необхідність його для осягнення і розуміння тільки естетичного сприйняття твору.

Також сучасні літературознавці протестують проти розділення форми і змісту при аналізі літературного твору, оскільки кожен елемент художнього твору пов'язаний з його цілістю.

Сучасні методи аналізу художнього твору охоплюють широкий спектр підходів, що дозволяють глибше зрозуміти твір, його структуру, значення та вплив на читача. До них належать: компаративний (порівняльний), структурно-семантичний, герменевтичний, гендерний, психоаналітичний, культурологічний та інші.

Основні сучасні методи аналізу:

Компаративний (порівняльний) аналіз:

Порівняння твору з іншими творами, авторами, епохами або жанрами для виявлення подібностей, відмінностей, впливів та унікальних рис.

Компаративний (порівняльний) аналіз - це метод дослідження, який полягає у вивченні явищ шляхом їх порівняння між собою для виявлення подібностей, відмінностей та взаємозв'язків. Він може застосовуватися в різних галузях, таких як література, соціологія, правознавство та інші.

Основні характеристики компаративного аналізу:

- Порівняння: основний етап, на якому відбувається зіставлення об'єктів дослідження з метою виявлення їхніх характеристик.
- Виявлення подібностей та відмінностей: порівняння дозволяє встановити, що спільного та відмінного між об'єктами.
- Встановлення взаємозв'язків: аналіз може допомогти зрозуміти, як різні явища впливають одне на одне.

Застосовується компаративний аналіз у літературознавстві з метою порівняння творів різних авторів, національних літератур, перекладів для виявлення впливів, спільних тем, стилістичних особливостей.

Етапи компаративного аналізу:

1. Визначення об'єктів порівняння: чітко окреслення, що саме буде порівнюватись.
2. Вибір критеріїв порівняння: встановлення параметрів, за якими буде здійснюватись аналіз.
3. Збір даних: отримання інформації про об'єкти дослідження.
4. Порівняння: проведення зіставлення, виявлення подібностей та відмінностей.
5. Інтерпретація результатів: пояснення отриманих даних, висновки.
6. Узагальнення: формулювання загальних положень, висновків про об'єкти порівняння.

Компаративний аналіз є потужним інструментом для пізнання світу, який дає змогу знаходити зв'язки між різними явищами та краще розуміти їхню природу.

Структурно-семантичний аналіз:

Розгляд твору як складної системи елементів (сюжет, персонажі, образи, мова, композиція) та їх взаємозв'язків, що визначають його значення.

Структурно-семантичний аналіз літературного твору

Структурно-семантичний аналіз літературного твору - це метод дослідження, який розглядає як структуру твору (композицію, мовні засоби, систему образів тощо), так і його зміст, значення (семантику), взаємодію форми та змісту. Він дозволяє зрозуміти, як форма твору впливає на його зміст і навпаки, як зміст знаходить вираження у формі.

Основні аспекти структурно-семантичного аналізу:

- Структурний аналіз:

Композиція: послідовність подій, розділи, частини, їх взаємозв'язок.

Система образів: головні та другорядні персонажі, їхні ролі, взаємодії.

Мовні засоби: стилістичні фігури, тропи (метафори, порівняння, епітети тощо), ритм, рима (якщо є), лексика.

Жанр: вплив жанрових особливостей на структуру та зміст.

- Семантичний аналіз:

Значення образів: які смисли несуть образи, їх символічне значення.

Тематика та ідея твору: головні теми, проблеми, які порушуються у творі.

Настрої та емоції: які емоції викликає твір, як вони передаються.

Світогляд автора: як автор бачить світ, його цінності, переконання.

Взаємодія форми та змісту: як мовні засоби, композиція сприяють вираженню певного змісту.

Приклад:

Розглянемо, наприклад, сонет. Структурний аналіз включатиме вивчення його строфічної будови (14 рядків, 4 строфи), римування, ритму. Семантичний аналіз зосередиться на

значенні використаних слів, метафор, на темі, ідеї сонета, на настрої, який він передає. Взаємодія форми і змісту буде проявлятися у тому, як ритм та рима підкреслюють певні емоції чи думки, як метафори допомагають розкрити глибинний зміст.

Навіщо проводити структурно-семантичний аналіз?

Глибше розуміння твору: дозволяє вийти за межі простого переказу сюжету та зрозуміти складніші аспекти твору.

Розуміння авторської позиції: допомагає зрозуміти, що хотів сказати автор, які ідеї він хотів донести до читача.

Оцінка художньої цінності твору: дозволяє визначити, наскільки ефективно автор використовує мовні засоби та композицію для досягнення своїх цілей.

Розвиток критичного мислення: допомагає розвинути навички аналізу та інтерпретації текстів.

Герменевтичний аналіз:

Спрямований на інтерпретацію твору, розкриття його смислів, розуміння авторського задуму та сприйняття твору читачем.

Герменевтичний аналіз літературного твору

Герменевтичний аналіз літературного твору - це метод інтерпретації, який зосереджується на розумінні сенсу тексту, беручи до уваги контекст, культуру, історію та особистість інтерпретатора. Він передбачає "герменевтичне коло", де розуміння цілого тексту залежить від розуміння його частин, і навпаки.

Основні етапи герменевтичного аналізу:

1. Зближення з текстом: читання тексту, вивчення контексту, в якому він був створений, та знайомство з біографією автора.
2. Визначення проблемних місць: виявлення аспектів тексту, які викликають питання, сумніви або потребують додаткового пояснення.
3. Формулювання попереднього розуміння: створення первинної інтерпретації тексту на основі початкового аналізу.
4. Герменевтичне коло: перехід від загального розуміння тексту до аналізу його частин і навпаки, уточнення попереднього розуміння на основі нових деталей.
5. Інтерпретація: розкриття сенсу тексту, враховуючи всі аспекти аналізу та особистий досвід інтерпретатора.
6. Критичний аналіз: порівняння своєї інтерпретації з іншими інтерпретаціями, врахування різних точок зору.

Важливі поняття в герменевтичному аналізі:

- Розуміння: процес осмислення тексту, виявлення його сенсу, враховуючи контекст та особистість інтерпретатора.
- Тлумачення: процес вираження розуміння тексту, надання йому певного сенсу.
- Передбачення: попереднє розуміння тексту, яке формується ще до детального аналізу.
- Переконавання: впевненість у правильності інтерпретації.

Герменевтичний аналіз є важливим інструментом для розуміння складних текстів, особливо тих, що мають багатозаровий сенс; вивчення історії та культури через літературу; розвитку

критичного мислення та навичок інтерпретації; освоєння багатогранності людського досвіду, представленого в літературних творах.

Герменевтика, як метод аналізу, допомагає не просто зрозуміти, що написано в тексті, але й чому це написано, як це було сприйнято, і яке значення це має для нас сьогодні.

Гендерний аналіз:

Дослідження твору з точки зору гендерних стереотипів, ролей та взаємовідносин між чоловіками та жінками.

Гендерний аналіз у літературі - це підхід до вивчення та інтерпретації текстів, що розглядає, як у творах відображаються, конструюються та критикуються гендерні стереотипи, соціальні ролі, та ідентичності. Він аналізує, як література формує уявлення про чоловіків та жінок, а також як ці уявлення впливають на читачів.

Основні аспекти гендерного аналізу:

- Дослідження гендерних ролей: аналіз того, які ролі та стереотипи приписуються чоловікам і жінкам у творі, як вони зображуються та чи відповідають вони реальним соціальним ролям.
- Вивчення гендерних ідентичностей: розгляд того, як персонажі ідентифікують себе як чоловіки чи жінки, чи виходять за рамки традиційних гендерних кордонів.
- Критичний аналіз мови та стилю: дослідження того, як мова та стиль твору підтримують або руйнують гендерні стереотипи.
- Виявлення влади та домінування: розгляд того, як гендерні відносини впливають на розподіл влади та вплив у суспільстві, як це відображено у тексті.
- Аналіз жіночого досвіду: зосередження на досвіді жінок, їхніх проблемах, перспективах та боротьбі за рівність у творі.

Гендерний аналіз допомагає:

- Розпізнавати та критикувати гендерні упередження у літературі.
- Розуміти, як література впливає на формування суспільних уявлень про гендер.
- Розширювати уявлення про гендерні ідентичності та досвіди.
- Розуміти, як література може сприяти гендерній рівності та соціальним змінам.

Гендерний аналіз у літературі є потужним інструментом для розуміння складних взаємозв'язків між статтю, суспільством та культурою, відображених у літературних творах.

Психоаналітичний аналіз:

Розгляд твору з точки зору психології автора та персонажів, їхніх мотивів, комплексів та підсвідомих бажань.

Психоаналіз - це напрямок психології та метод психотерапії, розроблений Зигмундом Фройдом, який зосереджується на дослідженні несвідомих психічних процесів та їх впливі на поведінку людини. Він стверджує, що багато психічних проблем та розладів виникають через приховані конфлікти, які часто мають коріння у дитячому досвіді.

Основні аспекти психоаналізу:

Несвідоме: психоаналіз приділяє велику увагу несвідомим процесам, які впливають на наші думки, почуття та дії, незважаючи на те, що ми не завжди їх усвідомлюємо.

Структура психіки: згідно з Фрейдом, психіка складається з трьох частин: Воно (id), Я (ego) та Над-Я (superego).

Теорія розвитку: психоаналіз вивчає вплив раннього дитячого досвіду на формування особистості та виникнення психічних проблем.

Методи психотерапії: психоаналітична терапія включає в себе такі методи, як вільні асоціації, тлумачення сновидінь, аналіз перенесення (трансфера) та інше, щоб допомогти пацієнтам усвідомити та вирішити свої внутрішні конфлікти.

Психоаналіз має значний вплив на різні сфери, включаючи психологію, психіатрію, культуру та мистецтво. Він продовжує розвиватися і в сучасних методах психотерапії, таких як когнітивно-поведінкова терапія, де використовуються деякі елементи психоаналітичного підходу.

Культурологічний аналіз:

Культурологічний аналіз літературного твору - це дослідження, що розглядає твір у контексті культури, в якій він був створений; розгляд твору в контексті культури, епохи, соціальних та історичних умов, що вплинули на його створення та сприйняття.

Він вивчає, як культурні явища, ідеї, цінності та традиції впливають на твір та як сам твір відображає та формує культуру.

Основні аспекти культурологічного аналізу:

- взаємозв'язок з історією: дослідження культурних, соціальних та історичних умов, що вплинули на створення твору;
- вплив на культуру: вивчення того, як твір впливає на формування культурних уявлень, цінностей та традицій;
- зіставлення з іншими видами мистецтва: розгляд взаємозв'язку літературного твору з іншими видами мистецтва, такими як живопис, музика, архітектура;
- етнокультурні особливості: вивчення національної специфіки світосприйняття автора, традицій, побуту, звичаїв та етнопсихології;
- фонові знання: використання знань про епоху, суспільні процеси, історичні реалії та культуру країни, де твір був створений;
- виховання поваги до культурної спадщини інших народів.

Наприклад, аналізуючи твір, можна розглянути соціальний контекст: які соціальні проблеми, конфлікти та суперечності відображені у творі; релігійні та філософські уявлення: які релігійні та філософські ідеї вплинули на автора та його твір; національна ідентичність: як твір відображає національну ідентичність та культурні особливості; мовні особливості: які мовні засоби використовуються для створення культурного колориту?

Культурологічний аналіз допомагає глибше зрозуміти твір, його значення та вплив на культуру. Він дозволяє побачити, як література є відображенням та формою культури.

Лінгвістичний аналіз:

Лінгвістичний аналіз художнього твору - це процес дослідження мовних засобів, використаних автором для вираження ідеї та створення художнього образу; вивчення мови твору, стилістичних засобів, тропів та фігур мовлення для розуміння їхньої ролі у створенні образності та виразності. Він включає в себе вивчення мовних рівнів (фонетичного, лексичного, граматичного) та їх взаємодію для розкриття змісту твору, його ідейної спрямованості та естетичного впливу на читача.

Основні аспекти лінгвістичного аналізу:

- Визначення теми та ідеї твору: аналіз мовних засобів допомагає зрозуміти, про що саме йдеться у творі та яку основну думку прагне донести автор.
- Дослідження мовних рівнів:

Фонетика: звукова організація тексту, використання алітерації, асонансу, звуконаслідування.

Лексика: вибір слів, їх значення, стилістичні функції, використання термінів, діалектизмів, архаїзмів, неологізмів.

Грамматика: структура речень, використання різних типів речень, порядок слів, використання дієслівних форм.

Стилістика: використання тропів (метафор, порівнянь, епітетів, гіпербол тощо), художніх засобів, стилістичних фігур.

Аналіз мовних засобів у контексті: розгляд мовних явищ у зв'язку з іншими елементами твору (сюжетом, персонажами, образами).

Визначення стилю автора: аналіз мовних особливостей допомагає визначити індивідуальний стиль автора, його манеру письма.

Розуміння авторської позиції: через мову автор виражає своє ставлення до зображуваного, що допомагає зрозуміти його ідеологічні переконання та цінності.

Мета лінгвістичного аналізу:

- Розкрити глибинний зміст художнього твору.
- Зрозуміти, як мова створює художній образ та впливає на читача.
- Встановити зв'язок між формою та змістом твору.
- Розвинути навички аналізу та інтерпретації художніх текстів.

Приклад:

Розглядаючи вірш, лінгвістичний аналіз може включати вивчення звукової організації тексту, вибір лексики (наприклад, використання слів з певною емоційною забарвленістю), граматичних конструкцій, а також використання тропів (наприклад, метафор, що передають певний емоційний стан).

У підсумку, лінгвістичний аналіз художнього твору дозволяє глибше зрозуміти його сутність, розкрити авторський задум та оцінити його художню цінність.

Екзистенціальний аналіз:

Екзистенційний аналіз - це методологічний підхід, що бере свій початок у філософії екзистенціалізму та застосовується в психотерапії. Він зосереджується на унікальному досвіді існування людини, її свободі вибору, відповідальності та пошуку сенсу життя. Зосередження на темах свободи, відповідальності, вибору, абсурду та пошуку сенсу життя, що відображаються у творі.

Екзистенціалізм, як філософський напрям, досліджує людину як унікальну духовну істоту, що здатна до вибору та відповідальна за наслідки своїх дій.

Екзистенційний аналіз у психотерапії: цей підхід використовується для допомоги людям у розкритті їхньої внутрішньої сутності, пошуку сенсу життя та прийнятті відповідальності за власне існування.

Екзистенційний аналіз розглядає такі ключові поняття, як:

- Екзистенція: людське існування, що характеризується унікальністю та свободою.
- Свобода: здатність людини робити вибір та нести відповідальність за його наслідки.
- Відповідальність: усвідомлення наслідків своїх дій та готовність приймати їх.
- Сенс життя: суб'єктивне значення, яке людина надає своєму існуванню.

Екзистенційний аналіз передбачає роботу з відносинами людини з самою собою, іншими людьми, світом та сенсом життя; допомогу у пошуку та реалізації особистих цілей та цінностей; розвиток самосвідомості та внутрішньої гармонії.

Екзистенційний аналіз може бути корисним у роботі з психологічними проблемами, такими як тривога, депресія, панічні атаки; питаннями пошуку сенсу життя та особистісного розвитку; кризовими ситуаціями та травмами. Екзистенційний аналіз відрізняється від інших підходів тим, що він зосереджується на унікальності досвіду кожної людини, а не на

загальних психологічних закономірностях. Він також підкреслює важливість свободи, відповідальності та пошуку сенсу в житті.

Концептуально-стильовий аналіз літературного твору

Концептуально-стильовий аналіз літературного твору - це метод дослідження, який розглядає твір як єдине ціле, поєднуючи аналіз його змісту (концепції, ідеї) та стилю (мови, художніх засобів). Він дозволяє зрозуміти, як авторська концепція реалізується через мовні та стилістичні особливості твору.

Основні аспекти концептуально-стильового аналізу:

- Визначення концепції твору: виявлення основної ідеї, теми, проблем, які порушує автор.
- Аналіз системи образів, їх взаємозв'язків, ролі у розкритті концепції.
- З'ясування світоглядної позиції автора, його ставлення до зображуваного.
- Аналіз стилю: дослідження мовних особливостей твору: лексики, синтаксису, тропів, стилістичних фігур.
- Вивчення жанрових особливостей твору та їх впливу на стиль.
- Визначення авторської індивідуальності через використання мовних засобів.
- Взаємозв'язок концепції та стилю: встановлення зв'язку між ідейним змістом твору та його мовним оформленням.
- З'ясування, як мовні засоби допомагають виразити авторську концепцію. Оцінка, наскільки ефективно автор використовує мову для досягнення своїх цілей.

Мета концептуально-стильового аналізу:

- Глибоке розуміння твору як цілісного художнього явища.
- Розвиток навичок аналізу художнього тексту, вміння бачити зв'язок між змістом та формою.
- Оцінка творчої майстерності автора, його здатності впливати на читача за допомогою слова.

Наприклад, розглядаючи роман "Сто років самотності" Габрієля Маркеса, концептуально-стильовий аналіз може включати: виявлення теми роду, циклічності часу, самотності; аналіз мовних особливостей (насиченість міфологічними образами, магічний реалізм); дослідження, як ці мовні засоби допомагають передати ідею фатальної приреченості роду.

Наукові методи аналізу художнього твору

Наукові методи аналізу художнього твору включають різні підходи, які допомагають розкрити його зміст, структуру, мовні засоби та вплив на читача. Серед основних методів: формальний, структурний, семіотичний, психологічний, соціологічний, порівняльно-історичний та інші.

Основні наукові методи аналізу художнього твору:

Формальний аналіз:

Зосереджується на вивченні мовних засобів, стилю, ритму, рими, тропів та інших елементів художньої форми. Мета - виявити, як форма твору впливає на зміст та сприйняття.

Структурний аналіз:

Досліджує структуру твору, його композицію, систему образів, конфлікт, сюжет, що дозволяє зрозуміти логіку розвитку подій та зв'язок між елементами твору.

Семіотичний аналіз:

Розглядає твір як систему знаків, що мають певне значення. Досліджує символи, міфи, архетипи, які використовуються у творі, та їх зв'язок з культурним контекстом.

Психологічний аналіз:

Зосереджується на вивченні психології персонажів, їх мотивів, почуттів, внутрішніх конфліктів, а також на виявленні психологічного впливу твору на читача.

Соціологічний аналіз:

Досліджує соціальний контекст твору, його зв'язок з суспільством, відображення соціальних проблем та ідей.

Порівняльно-історичний аналіз:

Порівнює твір з іншими творами того ж автора, епохи чи жанру, що дозволяє виявити унікальні особливості та історичний контекст.

Інтерпретаційний аналіз:

Спирається на особисте сприйняття та розуміння твору читачем, враховуючи його життєвий досвід та культурний бекграунд.

Крім основних, існують й інші методи, такі як рецептивний, герменевтичний, компаративний та ін., які також можуть бути використані при аналізі художнього твору.

Важливо зазначити, що різні методи можуть застосовуватися як окремо, так і у поєднанні, що дозволяє глибше зрозуміти художній твір та його значення.

Важливо пам'ятати, що художній текст - це складний об'єкт, який може бути досліджено різними способами, і часто найкращі результати досягаються при комбінуванні різних методів. Сучасні методи аналізу часто використовуються в комплексі, доповнюючи один одного, для досягнення більш глибокого та всебічного розуміння художнього твору.

Орієнтовні схеми цілісного аналізу художнього тексту

Аналіз прозового твору:

1. Загальна характеристика історичної доби та суспільних умов епохи, в яку жив і творив митець.
2. Біографія митця. Позатекстові та текстові фактори образу автора. Світогляд і своєрідність творчої манери письменника. Конкретне вираження автора у творі. Історія написання.
3. Загальна характеристика стилю, жанру запропонованого для аналізу тексту.
4. Первинне читання та сприйняття (усвідомлення) текстів. Словникова робота – лінгвістичний коментар лексем і термінів, що потребують пояснення.
5. Назва твору (алегорична, символічна, метафорична, сюжетна, образна (чи ні), та ін.).
6. Співвіднесеність фабули і сюжету. Своєрідність композиції.
7. Своєрідність тематики. Тема. Ідея. Художній конфлікт (соціальний, побутовий, психологічний тощо).
8. Проблематика твору.
9. Образна система, характеристика героїв, їх взаємостосунки, засоби розкриття характерів.
10. Естетична позиція автора, особливості її виявлення, роль тексту і підтексту у творі; позасюжетні елементи (пролог, епілог, епіграф, описи, обрамлення, вставні епізоди тощо).
11. Мовні засоби на позначення образу автора, героя та читача у тексті.
12. Художня структура твору: мова автора як своєрідність його індивідуального почерку; описи (портрети, пейзажі, інтер'єри тощо), внутрішні монологи, ліричні відступи. Засоби звукової архітектоники. Аналіз зображальних засобів, тропів. Авторські розділові знаки. Авторські неологізми.
13. Мовностилістичні особливості художнього перекладу (якщо текст перекладений).
14. Вплив яких авторів відчувається в даному творі (наявність ремінісценцій, алюзій тощо).
15. Ідейно-естетичний зміст твору, його значення у творчому доробку митця, оцінка твору відомими літературознавцями.
16. Екранізації та сценічні постановки (якщо є). Чим авторський задум відрізняється від режисерського втілення.
17. Всі можливі інтерпретації твору.

Аналіз драматичного твору:

1. Час написання твору, коротка характеристика літературної доби. Біографія митця.
2. Особливості жанру драматичного твору, естетична позиція митця.
3. Тематика і проблематика
4. Традиції і новаторство у творі, особливості виявлення творчого методу драматурга.
5. Характер конфлікту: основні протидіючі сили, колізії, кульмінація, вирішення конфлікту.
6. Особливості вираження авторської позиції у творі.
7. Система образів і засоби їх розкриття (самохарактеристика, інохарактеристика, авторська характеристика, мовна характеристика персонажів, розкриття характерів через вчинки, дії).

8. Ознаки сценічності п'єси, співвідношення монологів, діалогів, полілогів, пантоміми, позасюжетних елементів тощо.
9. Роль деталей у творі (одяг, інтер'єр, елементи пейзажу).
10. Засоби психологізму у творі, можливості його інтерпретації.
11. Авторські ремарки, їх своєрідність і значення.
12. Ідея твору, її втілення.
13. Висновки про художню, виховну, суспільну цінність п'єси.
14. Екранізації та сценічні постановки (якщо є). Чим авторський задум відрізняється від режисерського втілення.
15. Всі можливі інтерпретації твору.

Аналіз ліричного та ліро-епічного твору:

1. Загальна характеристика історичної доби та суспільних умов епохи, в яку жив і творив митець.
2. Біографія митця. Позатекстові фактори образу автора (світогляд, факти біографії, конкретні соціально-історичні умови творчості, суспільна ідеологія, індивідуально-психологічні особливості творчої особистості письменників, „модель читача”).
3. Історія написання.
4. Текстові фактори образу автора (авторський стиль та безпосередньо „модель автора” зокрема у конкретному творі й у фоні усієї його творчості). Ліричне "Я" і ліричний герой.
5. Загальна характеристика стилю, виду лірики, жанру.
6. Первинне читання та сприйняття (усвідомлення) текстів. Словникова робота – лінгвістичний коментар лексем, що потребують пояснення.
7. Назва твору (алегорична, символічна, метафорична, сюжетна, образна та ін.).
8. Тема поезії та провідні мотиви.
9. Ідея. Композиція (якщо є).
10. Образи, символи (якщо є) твору.
11. Сюжетні лінії (якщо є).
12. Настрій (мінор, мажор).
13. Складання партитури.
14. Засоби звукової архітекτονіки: ритм, метр, віршовий розмір, засоби милозвучності, алітерація, асонанс тощо.
15. Поетика художньо-виражальних засобів (метафори, епітети, порівняння, засоби розстановки смислових акцентів).
16. Авторські розділові знаки. Авторські неологізми.
17. Вплив яких авторів відчувається у творі.
18. Відгуки критиків та інших діячів мистецтв.
19. Всі можливі інтерпретації твору.

Словник термінів постмодерної літератури

Алюзія - це стилістична фігура, художній прийом, що містить в собі натяк, відсилання або аналогію до загальновідомого історичного, міфологічного, літературного, політичного чи побутового факту, події або особи. Вона розрахована на кмітливість та обізнаність читача, який має розпізнати цей натяк і зрозуміти прихований смисл.

Алюзія може бути виражена у різних формах:

Прямий натяк:

Згадка конкретної особи, твору або події.

Непрямий натяк:

Використання певних образів, мотивів або фраз, які асоціюються з відомим джерелом.

Приклади алюзій:

"Прокрустове ложе" (натяк на давньогрецький міф про Прокруста).

"Перейти Рубікон" (натяк на історичну подію - перехід військ Цезаря через річку Рубікон).

"Жовтий князь" (натяк на біблійний мотив про вершника на жовтому коні, який символізує смерть і голод).

Значення алюзії полягає у збагаченні тексту додатковими смислами, створенні емоційного впливу на читача, розвитку інтертекстуальності - зв'язку між творами. Алюзія робить текст більш витонченим та інтелектуальним. Вона є своєрідною "грою" між автором та читачем, яка вимагає від останнього певної ерудиції та уважності.

Бриколаж (від французького *bricolage* - майстрування) – термін, вжитий К. Леві-Стросом у книзі "Дикий розум", який фіксує процес перетворення значення об'єктів або символів засобами нового використання або нестандартних переробок. Дослідник наголошує на "бриколажності" міфологічного мислення, яке заново об'єднує усталені образи, проводить їх через серію перетворень і надає їм нового значення. В сучасній культурі бриколаж – процес творчого зіставлення й трансформації об'єктів і символів, за допомогою якого різні культурні групи формують нову моду і створюють власний стиль.

Використовується у різних галузях:

Мистецтво: створення творів з використанням нетрадиційних матеріалів або елементів, що мають інше призначення.

Філософія: специфічний спосіб мислення, який використовує готові елементи для побудови нових смислів.

Антропология: характеристика міфологічного мислення, що полягає у використанні наявних елементів для створення цілісного світогляду.

Віртуальний історизм. Віртуальний історизм у контексті літератури, зокрема творчості Милорада Павича, це використання історичних фактів, подій, персонажів, або культурних елементів віртуально, тобто не строго відповідно до історичної реальності, а з метою створення певної атмосфери, посилення ефекту, або для досягнення художньої мети твору. Це не є спробою відтворити історію об'єктивно, а радше її переосмислення та використання для авторських цілей.

Віртуальний історизм є характерною рисою постмодерністської літератури, де кордони між реальністю та вигадкою розмиваються, що, зокрема, проявляється у *переплетінні часів* – письменники-постмодерністи часто використовують історичні елементи, перемішуючи їх з

сучасністю або іншими історичними епохами, створюючи ефект "віртуального" часу; художній умовності – у віртуальному історизмі історичні факти можуть бути змінені, інтерпретовані по-новому, або використані як метафори, що не відповідають суворій історичній правді.

Творчість Милорада Павича часто ілюструє віртуальний історизм. Він використовує історичні факти та елементи візантійської та поствізантійської культури, але робить це вільно, додаючи власні інтерпретації та художні умовності.

Приклад:

У романі "Дамаскин" Павич використовує елементи візантійської культури, але робить це у своєму власному стилі, створюючи "віртуальний" історичний простір, що не є точною копією реального історичного періоду.

Отже, віртуальний історизм - це не просто використання історії у творах, а її переосмислення та перетворення на інструмент для досягнення художнього ефекту, що характерно для постмодерністської літератури.

Герменевтика

Герменевтика - це філософська дисципліна та теорія, що вивчає принципи і методи інтерпретації, особливо текстів. Вона розглядає процес розуміння та тлумачення значень, включаючи як вербальні, так і невербальні форми вираження. Досліджує, як ми розуміємо, інтерпретуємо та пояснюємо тексти, особливо ті, що можуть бути складними для розуміння через історичний контекст, мову або інші фактори. Герменевтика виникла з необхідності тлумачення стародавніх текстів, таких як тексти Гомера та священні тексти, і з часом розвинулась у філософську дисципліну. Важливими поняттями герменевтики є розуміння (як процес осягнення сенсу) та інтерпретація (як процес розкриття та пояснення сенсу).

У XX столітті герменевтика стала філософським напрямком, що досліджує фундаментальні питання розуміння та існування. Герменевтичні методи та підходи використовуються в різних галузях, включаючи філософію, історію, літературознавство, теологію та інші.

Герменевтичне коло:

Це процес, коли розуміння цілого залежить від розуміння його частин, і навпаки, що вимагає постійного взаємозв'язку між цими двома рівнями.

Отже, герменевтика - це комплексний підхід до розуміння та інтерпретації, який має глибокий вплив на різні сфери людського знання.

Герменевтика

Герменевтика - це наука і мистецтво тлумачення текстів, а також ширше - теорія та практика розуміння, інтерпретації значень у різних сферах, включаючи філософію, літературу, історію, релігію та мистецтво. Вона вивчає методи та принципи, які використовуються для розкриття змісту текстів, а також для розуміння та інтерпретації людського досвіду та значень, виражених у різних формах.

Герменевтика включає:

- Тлумачення текстів: розробка методів і правил для розуміння текстів, особливо тих, які є складними для сприйняття через їх давність, мову, стиль або культурний контекст.

- Теорія розуміння: вивчення природи розуміння, процесу, за допомогою якого люди сприймають і інтерпретують смисли.
- Філософська герменевтика розвинулась як філософський напрям, що досліджує фундаментальні питання розуміння та інтерпретації, розглядаючи їх як невід'ємну частину людського буття.
- Герменевтичне коло: концепція, яка описує процес розуміння як циклічний, де ціле зрозуміле через частини, а частини – через ціле.
- Метод інтерпретації: герменевтика пропонує конкретні методи та підходи до аналізу текстів, включаючи історичний, лінгвістичний, психологічний та інші.

У різних галузях, герменевтика може мати свої особливості: у філології зосереджена на аналізі мовних аспектів текстів та допомагає у розшифровці смислів і символіки художніх творів; філософія розглядає герменевтику як спосіб пізнання істини та сутності буття; в історії використовується для інтерпретації історичних джерел, враховуючи контекст їх створення.

Гіпертекст

Гіпертекст в літературі - це форма організації тексту, де текстові одиниці (фрагменти, розділи) пов'язані між собою гіперпосиланнями, що дозволяють читачеві переходити між ними в нелінійному порядку, створюючи різні шляхи читання. Це відрізняється від традиційного лінійного тексту, де читання відбувається послідовно від початку до кінця.

Основні характеристики гіпертексту в літературі:

- Нелінійність: читач може вибирати власну траєкторію читання, переходячи за гіперпосиланнями між різними частинами тексту.
- Гіперпосилання: елементи тексту, що вказують на інші частини тексту або зовнішні ресурси, до яких можна отримати доступ одним клацанням миші або натисканням клавіші.
- Мультимедійність: гіпертекстові твори можуть включати не лише текст, але й зображення, аудіо, відео та інші мультимедійні елементи.
- Взаємодія з читачем: гіпертекст може передбачати активну участь читача у створенні та редагуванні тексту, що веде до появи нових можливостей для творчості.

Приклади гіпертексту в літературі:

Електронні книги з гіперпосиланнями, які дозволяють переходити між розділами, главами, словником або додатковими матеріалами.

Веб-сайти з літературними творами, де текст твору структурований у вигляді гіпертексту, з посиланнями на інші частини твору, біографії автора, коментарі, аналіз тощо.

Гіпертекстові романи – твори, написані спеціально для цифрового середовища, де читач активно впливає на розвиток сюжету.

Переваги гіпертексту в літературі: розширення можливостей сприйняття; дозволяє читачеві глибше зануритися у твір, досліджувати різні його аспекти та взаємодіяти з ним; посилення ефекту занурення, оскільки мультимедійні елементи та інтерактивність гіпертексту можуть посилити емоційний вплив твору на читача; стимулювання творчості – він може надихати читачів на створення власних творів, використовуючи можливості цифрового середовища.

Гіпертекстова література — різновид літературного мистецтва, яка характеризується нелінійною подачею тексту, що зумовлює велике розмаїття прочитань одного й того ж літературного тексту. Гіпертекстова література є мистецьким явищем, що належить до мережевої (віртуальної) літератури.

За аналогом до такої структури збудований роман-лексикон сербського письменника М.Павича «Хазарский словник», який складається з трьох рівнозначних «версій», які містять подібні статті, кожна з яких відсилає або ж до своїх іншOVERСІЙНИХ варіантів, або ж до суміжних за змістом статей. Гіпертекстовий характер цього роману-лексикону проте не стоїть на заваді видруку його тексту, оскільки його текст імітує традиційну форму словника, здавна публікованому в книжковій формі. Натомість, існують тексти (як, наприклад, роман Р. Новаковського «Koniec świata według Emeryka»), що не можуть бути адекватно відтворені на папері, оскільки не мають наперед установлені послідовності частин, а автор не подав жодного організуючого параметру, на підставі якого можна було б установити лінійну версію цього тексту.

Гіперрецептивність

Гіперрецептивність в літературі, особливо в контексті постмодернізму, означає надмірну схильність до сприйняття та засвоєння різноманітних елементів з культурно-історичного контексту, без чіткого відбору. Це виражається у використанні цитат, алюзій, пастишів, пародій та інших прийомів, що інтегрують у твір найрізноманітніші культурні коди та історичні пласти.

Гіперрецептивність пов'язана з інтертекстуальністю: у постмодерністській літературі це не просто запозичення, а свідоме використання текстів, стилів та ідей з минулого та інших творів, їх переосмислення та переробка. Вона свідчить про плюралізм та фрагментарність, зокрема постмодернізм відмовляється від єдиної ієрархії цінностей та істин, і гіперрецептивність відображає цю плюралістичність, дозволяючи автору поєднувати непоєднуване, перемішувати високу та низьку культуру. Проявляється у "цитатному мисленні": автори використовують цитати, алюзії та ремінісценції як будівельний матеріал для своїх творів, створюючи багатошарову текстуру, яка вимагає від читача активної участі та знань.

Гіперрецептивність підкреслює, що не існує єдиної, загально визнаної істини, і кожен текст, кожна цитата, кожне запозичення є лише одним з багатьох можливих поглядів на світ. Може бути іронічною або пародійною: постмодерністи часто використовують гіперрецептивність для створення іронічного ефекту, ставлячи під сумнів авторитети та традиції, або для пародіювання певних стилів та жанрів.

Таким чином, гіперрецептивність є однією з ключових ознак постмодерністської літератури, що відображає її прагнення до синтезу та переосмислення культурної спадщини, а також її відмову від монолітності та ієрархії.

Гра в літературі

Гра в літературній творчості — один з аспектів ширшої проблеми “Роль гри в суспільстві і в культурі”. Багато істориків культури, теоретиків мистецтва обґрунтовують думку про те, що людська культура постала і розвивається в грі і виявляється в розмаїтих ігрових формах. Зокрема, нідерландський вчений Й.Гайзінга (1872-1945) доводив, що

культура в цілому має характер гри. Науковець виділяє такі основні ознаки гри: добровільність, вихід за рамки “справжнього” життя, незацікавленість, обмеженість певними часопросторовими рамками, ствердження в межах гри особливого ладу, правил, формування певної ігрової спільноти, що підкреслює свою інакшість стосовно оточення. У праці “Homo Ludens” (“Людина-гравець”) він стверджував, що гра це дія, яка відбувається у певних рамках часу й місця, у видимому порядку, за добровільно прийнятими правилами й поза, сферою необхідності чи матеріальної користі. Настрій гри залежить від нагоди. Сама дія, супроводжуючись почуттям піднесеності й напруги, виливається в радість і розслаблення. У цьому світлі стає зрозумілим порівняння поезії з грою, адже, як мовив П.Валері, у поезії “граються словами й мовою”. Гайзінга вважав, що “ритмічна чи симетрична організація мови, досягнення бажаного акцентування римою чи асонансом, зумисне приховування смислу, штучна й мистецька побудова фрази — усе це може бути виявами ігрового духу”. Проте він вбачав в поезії глибшу спорідненість з грою. Вона, на його думку, виявляється у структурі самої творчої уяви, звороті поетичної фрази, розвитку мотиву і у вираженні настрою — скрізь тут спрацьовує ігровий момент. Виявлення спорідненості художньої літератури з ігровою діяльністю людини увиразнює проблему специфіки літератури, протистоїть спрощеному гносеологізмові в літературознавстві.

У літературному творі гра реалізує себе у двох головних різновидах – імітативному й комбінаторному. Якщо перший більшою мірою відповідає ідеї цілісності художнього твору, втілюючи традиційне сприйняття мистецтва слова як мімезису, то другий має деструктивну природу. Гра-імітація виходить з умови художнього моделювання певної цілісної ситуації (що зумовило вживання слова гра для жанрово-видових означень творів: ludus (лат. гра) – літургійна драма, jeu party (фр. розділена гра) – диспуту про кохання у творчості трубадурів).

Комбінаторний різновид гри найширше застосовується в художній практиці постмодернізму. Але спроби подібної деконструкції літературного твору знаходимо і в більш давніх зразках, як-от численні експерименти з формою в поетиці бароко (“раки літеральні” – паліндроми І. Величковського, акровірші), амфіболія, паронімія тощо.

В естетиці постмодернізму комбінаторна гра є одним із найпоширеніших художніх прийомів, котрий руйнує традиційні уявлення про структуру художнього твору і, натомість, пропонує структуру нового типу – т. зв. “відкритий твір”, події якого можуть “розгортатися в полі можливостей, створюючи амбівалентні ситуації, відкриті для вибору” (У.Еко). Зразками подібного “відкритого твору” можна вважати, наприклад, роман Х. Кортасара “Гра в класи”, де можливість вибору послідовності читання розділів надається читачеві, роман Р. Федермана “На Ваш розсуд”, непронумеровані й незброшуровані сторінки якого дозволяють будь-який порядок прочитання, твори М.Павича, композиція яких наслідує своєю довільністю то словник, то гороскоп, то колоду карт Таро.

Подібний – ігровий – вибір між поетичною та прозовою формою оповіді (“Море було спокійне...”) містить твір “Острів КРК” Ю. Іздрика.

Деконструкція

Деконструкція в літературі - це філософсько-літературний підхід, запропонований Ж. Дерріда, який полягає у виявленні та аналізі внутрішніх суперечностей та протиріч у тексті, щоб показати його неоднозначність та неможливість однозначного

тлумачення. Деконструкція не є простою критикою чи методом інтерпретації, а радше "читанням" тексту, яке руйнує усталені значення та виявляє приховані смисли.

Основні аспекти деконструкції:

- Виявлення протиріч: деконструкція зосереджується на пошуку логічних суперечностей, опозицій та невизначеностей у тексті, які можуть підривати його заявлені значення.
- Зруйнування усталених значень: замість того, щоб шукати єдине правильне значення, деконструкція прагне показати, як текст може мати різні, часто протилежні інтерпретації.
- Звільнення від авторського контролю: Дерріда стверджував, що автор не може повністю контролювати значення свого тексту. Деконструкція намагається звільнити текст від влади "авторського я" та відкрити його для інших інтерпретацій.
- Переосмислення мови: деконструкція розглядає мову як систему знаків, що завжди перебуває у процесі становлення та зміни значень. Вона показує, що мова не є прозорим інструментом для вираження ідей, а радше впливає на формування думок.

Деконструкція, як філософський і літературний підхід, вплинула на багато галузей знань, включаючи літературознавство, критику, філософію та інші.

Інтерпретація

Інтерпретація (лат. *interpretatio* — роз'яснення, тлумачення) - це процес пояснення, тлумачення або роз'яснення значення чогось, наприклад, тексту, музичного твору, результатів аналізів або подій. Вона може включати в себе як розкриття прихованого змісту, так і вираження власного розуміння та сприйняття.

Інтерпретація — дослідницька діяльність, пов'язана з тлумаченням змістової, смислової сторони літературного твору на різних його структурних рівнях через співвіднесення з цілістю вищого порядку. Смісловий зміст досліджуваного літературного явища в інтерпретації виявляється через відповідний контекст на фоні сукупностей вищого порядку. Предметом інтерпретації можуть бути:

1. будь-які елементи літературного твору, співвіднесені з відповідним контекстом твору або позатекстовою ситуацією;
2. літературний твір як цілість, коли у творі й поза ним відшуковується те завуальоване, приховане, що з'єднує усі компоненти в одне ціле й робить твір неповторним;
3. літературна цілість вищого порядку, ніж літературний твір, наприклад, творчість письменника, літературна школа, літературний напрям, літературний період.

Інтерпретація існувала вже в античній філології («алегоричне» тлумачення текстів), в середньовічній екзегетиці (християнська інтерпретація язичницького переказу), в епоху Відродження («критика тексту»), Реформації (протестантська екзегетика XVII ст.). У цей час вона чітко не відмежовується від герменевтики.

Перші спроби виразного розмежування мають місце на зламі XVIII—XIX ст., коли герменевтика починає тлумачитися як теорія будь-якої інтерпретації, як всеохопна наука про «мистецтво розуміння». Теорія інтерпретації у зв'язку із загальною теорією герменевтики стає одним із найпопулярніших предметів наукових дискусій у 70—80-ті XX ст. Виразно вималювались у них дві протилежні тенденції з проміжною третьою:

- об'єктивістська (редукційна): вважається, що значення, надане літературному твору автором, чи первісне значення самого тексту є визначальним і інтерсуб'єктивно пізнавальним (Е. Гірш, П. Югл, М. Абрамс);
- суб'єктивістська: вважається, що значення тексту відносно; не текст детермінує інтерпретації, а інтерпретація є продовженням тексту (С. Фіш);
- раціональна: виходить з того, що значення літературного твору — це результат «діалогу» (М. Бахтін та його послідовники) чи «інтерації» (В. Ізер, Юлія Крістева) між текстом і його реципієнтом. Свободу діалогу передбачають «недовизначеність», «недоокресленість», схематичність літературного твору, помічені ще Ф.-В.-Й. Шеллінгом, О. Потебнею, Р. Інгарденом.

У сучасному літературознавстві інтерпретація у найдосконаліших проявах пов'язується з такими напрямками наукових досліджень, як психоаналітична критика, екзистенціалізм, «нова критика», лінгвопоетика. Спільним для них є єдина основа — герменевтична теорія інтерпретації.

Інтертекстуальність

інтертекстуальність (фр. *intertextualite* — «міжтекстовість») — термін, що вживається для позначення спектру міжтекстових відношень і постулює, що будь-який текст завжди є складником широкого культурного тексту; полягає у відтворенні в літературному творі конкретних літературних явищ інших творів, більш ранніх, через цитування, алюзії, ремінісценції, пародіювання тощо; явному наслідуванні чужих стилевих властивостей і норм (окремих письменників, літературних шкіл і напрямків) — тут мають місце всі різновиди стилізації.

Інтертекстуальність — це явище співвідношення літературних творів за допомогою таких засобів, як цитата, центон, ремінісценція, алюзія, пародія, плагіат, стилізація, пастиш, переспів тощо.

Термін уведено в лінгвістичний ужиток постструктуралісткою Юлією Крістевою (1966). Дослідниця зробила спробу синтезувати структуралістську семіотику Фердінанда де Сосюра — його вчення, як знаки набувають свого значення всередині структури тексту. Юлія Крістева дала також визначення: «Текстова інтерація в межах того самого тексту». З часом означення інтертекстуальності змінювалось, оскільки розширювався зміст поняття, вкладеного у нього. Спільне в усіх дефініціях — вихід за межі тексту, відношення «текст — тексти — система». Для такого відношення необхідним є поняття «архітекст» (логічне поняття текстової сукупності в дистрибутивному розумінні) та «прототекст» (більш ранній текст).

Розрізняють такі види інтертекстуальності:

- генетична — зауважує лише ті прото-, архітексти, які брали участь у виникненні літературного твору;
- інтенціональна — спланована автором, усвідомлена ним;
- іманентна — визначена чи навіяна самим літературним твором;
- рецепційна — та, яка може бути виявлена емпірично різними реципієнтами.

Інтертекстуальність проявляється в таких ситуаціях:

- текст вказує (прямо чи опосередковано) на свій прототекст («Енеїда» Котляревського на «Енеїду» Вергілія, «Дума про братів неазовських» Ліни Костенко на народну думу «Втеча трьох братів із города Азова з турецької неволі»);

- прототекст ліквідує неясності семантичного порядку (назва твору О. Гакслі «Сліпий в Газі» є уривком цитати з трагедії Дж. Мільтона «Самсон — борець»);
- прототекст збагачує чи модифікує семантичне й естетичне сприйняття тексту («Чотири броди» М. Стельмаха та ін.).

У своєму широкому розумінні інтертекстуальність охоплює не лише художні тексти, а й літературно-критичні, театральні вистави, музичні твори, твори образотворчого та кіномистецтва.

Інтертекстуальність в літературі - це явище, коли один текст "спілкується" з іншими текстами, тобто містить в собі відсилання, цитати, ремінісценції, алюзії, пародії, стилізації та інші прийоми, що роблять його частиною ширшого літературного контексту. Це не просто випадкові збіги, а свідоме використання інших текстів для створення нових значень і смислів.

Інтертекстуальність показує, що жоден текст не існує ізольовано, він завжди вступає у взаємодію з іншими творами, які впливають на його сприйняття та розуміння.

Способи зв'язку:

В інтертекстуальних зв'язках використовуються різні прийоми, такі як:

Цитата - пряме запозичення уривка тексту з іншого твору.

Ремінісценція - мимовільне згадування іншого тексту.

Алюзія - натяк на інший текст, що вимагає від читача певних знань для розпізнавання.

Пародія - переробка іншого твору з метою насмішки.

Стилізація - наслідування стилю іншого автора або епохи.

Пастиш - поєднання елементів різних стилів.

Важливість інтертекстуальності: вона дозволяє авторам збагачувати свої твори новими смислами, звертатися до культурної спадщини, створювати багатшаровість тексту та залучати читача до активної роботи з текстом.

Приклад:

Уявіть собі роман, у якому головний герой читає вірш Шекспіра. Це не просто цитата, а інтертекстуальний зв'язок, який може впливати на сприйняття характеру героя, його думок, емоцій, а також на загальний сенс твору. Можливо, цей вірш підкреслює його трагічну долю, або ж навпаки, показує його силу духу. Все залежить від того, як автор використовує цей інтертекстуальний зв'язок.

Іронічність

Іронія (дав.-гр. εἰρωνεία — лукавство, глузування, прихований гумор) — художній троп, який виражає глузливо-критичне ставлення митця до предмета зображення. Іронія — це насмішка, замаскована зовнішньою серйозністю.

Іронічність в літературі - це художній прийом, заснований на використанні слів або висловлювань, значення яких протилежне до їхнього буквального сенсу, з метою створення комічного, сатиричного або критичного ефекту. Іронія може бути виражена як у вербальній формі (використання слів з протилежним значенням), так і в ситуаційній (коли події розвиваються всупереч очікуванням).

Вербальна іронія - найпоширеніший вид, коли сказане має інше значення, ніж те, що сприймається на слух. Наприклад, сказати "Який чудовий дощ!" у дощовий день.

Ситуаційна іронія, коли події розгортаються всупереч очікуванням. Наприклад, пожежник, який рятує людей з палаючого будинку, але сам гине в пожежі.

Драматична іронія, коли читач знає більше, ніж персонажі твору, і розуміє приховані значення їхніх дій.

Іронія і сарказм: хоча обидва прийоми можуть здаватися схожими, сарказм зазвичай має на меті висловити злість або глузування, і часто буває більш жорстким, ніж іронія. Іронія ж може бути більш м'якою і використовуватися для створення різних ефектів, включаючи гумор, критику або підкреслення протиріч.

Функції іронії в літературі: розкриття характеру персонажів, підкреслення соціальних проблем, створення комічного ефекту або для вираження авторської позиції.

Приклади іронії в літературі:

У творах Тараса Шевченка іронія є засобом критики і висміювання суспільних вад. У романах М. Рябчука, Б. Жолдака, В. Діброви, Ю. Винничука, Ю. Андруховича іронія та сарказм відіграють важливу роль у відображенні складних процесів у суспільстві.

У творах постмодерністів іронія часто використовується для гри з текстом, руйнування традиційних уявлень та створення багатозначності.

Карнавалізація

Карнавалізація — поняття, уведене в літературознавство М. Бахтіним. Карнавальне, за Бахтіним, протистоїть трагічному і епічному. Коли якимось художнє або (перш за все) життєве явище карнавалізується, це означає його осучаснення, «фамільярний контакт» з цим явищем. В якості другої ознаки карнавалізованого явища Бахтін виділив його амбівалентність — одночасну причетність як до втіленої кінцівки, так і до втіленої незавершеності всього суцього, смерті і воскресіння, поєднання пародійності, що несе в собі заряд розвінчання, з потенціалом оновлення. Третя ознака карнавалізації — «весела відносність»: невідповідність між зовнішнім і внутрішнім, умовами і умовностями сьогодення і передчуттям можливого іншого світопорядку, що таїться за фасадом речей, ролей, поведень та мови.

Карнавал в літературі - це художній прийом, який використовує карнавальні елементи, такі як маски, перевдягання, зміна ролей, свобода поведінки, гротеск, комізм, а також напівміфічні, фантастичні та реальні події, що відбуваються в атмосфері свята, щоб досліджувати людську природу, соціальні норми, а також переосмислювати реальність. Він часто служить для критики суспільства, переосмислення цінностей або просто для створення яскравої, експресивної атмосфери.

Елементи карнавалу в літературі:

- **Перевдягання та маски**: персонажі можуть змінювати свою ідентичність, приховуючись за масками або костюмами. Це може призвести до зміни соціального статусу, поведінки, і розмиття меж між добром і злом.
- **Зміна ролей**: карнавал руйнує звичну ієрархію, дозволяючи тимчасову зміну соціальних ролей. Наприклад, раб може стати королем, а король – рабом.
- **Зміщення меж**: карнавал розмиває межі між реальністю та фантазією, дозволяючи поєднувати різні рівні дійсності.
- **Гротеск і комізм**: сміх, перебільшення, спотворення реальності - важливі елементи карнавалу, які служать для висміювання недоліків та створення комічного ефекту.

- Зворотній зв'язок: карнавал може бути засобом критики суспільства, де обговорюються заборонені теми, висміюються недоліки та висловлюються сумніви щодо усталених норм.
- Атмосфера свята: карнавал створює особливу атмосферу, сповнену веселощів, свободи та імпровізації, що дозволяє персонажам вийти за межі звичного.

Прикладом використання карнавалу в літературі є творчість представників літературного угруповання «Бу-Ба-Бу» (Бурлеск – Балаган-Буфонада») – Юрія Андруховича, Олександра Ірванця та Віктора Неборака.

Карнавал у літературі - це не лише прикраса, а й потужний інструмент для дослідження людської психології, соціальних відносин та філософських питань.

Кіч

Кіч, кітч (нім Kitsch — нищість, халтура, несмак) — категорія мистецтва, що характеризується спрямуванням на те, аби виглядати, як «високе» мистецтво, наслідуючи його зовнішні риси, але використовуючи дешеві матеріали і методи виготовлення. Кіч — це переважно масове мистецтво, що робить ознаки дорогого, елітарного мистецтва доступними для загалу.

Модерністський письменник Герман Брох стверджує, що сутність кітчу — в імітації: кітч наслідує свого безпосереднього попередника, не зважаючи на етику — його мета полягає у копіюванні прекрасного, а не доброго. За словами Вальтера Беньяміна, кітч, на відміну від мистецтва, є утилітарним об'єктом, що позбавлений будь-якої критичної дистанції між об'єктом і спостерігачем. За твердженням критика Вінфріда Меннінгауза, позиція Беньяміна полягала в тому, що кітч «пропонує миттєве емоційне задоволення без інтелектуальних зусиль, без потреби у дистанції, без сублимації». У короткому есе 1927 року Беньямін зауважував, що митець, який займається кітчевим відтворенням речей і ідей минулих епох, заслуговує бути названим «умебльованою людиною» (подібно до того, як хтось орендує «умебльовану квартиру», де все вже розкладено кимось для нього).

Кітч більше стосується не об'єкта, а спостерігача. За словами англійського філософа Роджера Скрутона, «Кітч — це фальшиве мистецтво, що виражає фальшиві емоції, з метою обманути споживача, змусивши його повірити, що він відчуває щось глибоке і серйозне».

Український письменник та есеїст Володимир Єшкілев зауважує, що кічу притаманна ностальгія за фольклорною ясністю та світоглядна селянська опозиція містові як самодостатній системі. За його словами, в українській літературі ХХ ст. формування кічу тісно пов'язане з радянською індустріалізацією 1930–1960-х років. Українському літературному кічу притаманне дидактичне та ідеологічне забарвлення, яке у радянські часи мало соціально-класову, а після 1990 року — просвітницько-етноохоронну домінанту. Кічем можуть бути спрощені та вульгаризовані філософські, політичні, релігійні та мистецькі вчення, перетворені для масового сприйняття.

Кіч у літературі - це категорія, що характеризується наслідуванням зовнішніх форм "високого" мистецтва, але з використанням дешевих матеріалів, шаблонних образів та емоцій, часто з метою маніпулювання читачем або створення ілюзії значущості. Це може проявлятися у надмірній сентиментальності, мелодраматизмі, використанні кліше та стереотипів, а також у спробах зобразити щось "високе" за допомогою дешевих засобів.

Риси кічу у літературі:

- Сентиментальність та мелодраматизм: кіч часто використовує надмірно сентиментальні образи, сцени та ситуації, щоб викликати у читача емоції, але без глибини та справжності.
- Шаблонність та кліше: кіч оперує стандартними ситуаціями, характерами та мовними зворотами, не намагаючись створити щось оригінальне та унікальне.
- Дешеві засоби: замість глибокого аналізу та художнього вираження, кіч часто використовує прості, дешеві та поверхові засоби, щоб створити ілюзію значущості.
- Маніпулювання читачем: кіч може бути використаний для маніпулювання емоціями та уподобаннями читача, часто з метою комерційного успіху або пропаганди певних ідей.

Приклади у літературі:

Елементи кітчу можна знайти в різних жанрах та епохах, від бурлеску до соцреалізму, наприклад, у творчості І. Котляревського, П. Тичини та інших.

Кіч як інструмент:

Кіч може бути використаний для іронії, створення контрасту між "високим" та "низьким", або для підкреслення певних соціальних та культурних явищ.

Отже, кіч у літературі - це складне явище, яке може бути як засобом художнього вираження, так і проявом маніпулювання та несмаку.

Колаж

Колаж від фр. *coller* — склеювати. У літературі колаж - це техніка, коли в художній твір включаються різностильові елементи, цитати, уривки з інших творів, або навіть предмети, щоб створити нове, часто несподіване значення або ефект. Це може бути поєднання різних стилів мовлення, цитат з інших текстів, або навіть елементи, взяті з інших видів мистецтва, наприклад, зображення, музика.

Характерні риси колажу в літературі:

- Принцип монтажу: колаж у літературі часто базується на принципі монтажу, коли різні елементи з'єднуються разом, щоб створити нову композицію.
- Змішування стилів: один з основних прийомів - це змішування різних стилів мовлення, наприклад, поєднання високого і низького стилю, або включення елементів розмовної мови до літературного тексту.
- Використання цитат: часто в колажі використовуються цитати з інших творів, як літературних, так і нелітературних, щоб створити певний контекст або підкреслити певну ідею.
- Створення нового значення: завдяки поєднанню різних елементів, колаж може створювати нові значення, які неможливо було б передати за допомогою традиційних літературних технік.

Приклади в літературі:

Колаж як техніка широко використовується в сучасній літературі, зокрема, в авангардних творах, у постмодерністській літературі, а також у поезії. Уявіть собі роман, де в певний момент в текст раптово вривається уривок з наукової статті, а потім знову повертається до основного сюжету, використовуючи при цьому мову, характерну для XIX століття. Це може бути прикладом літературного колажу, який має на меті створити певний ефект, наприклад, підкреслити конфлікт між науковим і художнім баченням світу, або ж просто додати твору несподівану деталь.

У літературі ХХ століття колаж характерний для напрямків, які використовували техніку фрагментації тексту, «клеєного» з не зв'язаних зовнішньою оповідною логікою епізодів — цитат, документів і т. п. До таких напрямків відносяться футуризм, модернізм і сюрреалізм. Він знайшов втілення у творчості Л. Арагона, Дж. Джойса, Е. Паунда, Т.С. Еліота та ін. В сучасній українській літературі він яскраво представлений у романах Макса Кідрука.

Компілятивність

Компіляція (лат. *compilatio*, дослівно «крадіжка, грабіж») — неоригінальний, несамостійний твір; праця, побудована на використанні інших творів; поєднання інших творів.

Компіляція в науці, в літературі («компіляція джерел») — процес написання твору, наукової праці на підставі чужих матеріалів без самостійного дослідження та опрацювання джерел; компілювання; твір або наукова праця, написаний таким способом.

Компілятивність в літературі - це створення твору шляхом об'єднання та переробки матеріалів з різних джерел, без власного глибокого аналізу та оригінального внеску. Це процес, коли автор використовує чужі ідеї, тексти, фрагменти, але не подає їх як цитати, а включає в свій текст, часто не вказуючи походження. Іншими словами, це неоригінальний твір, побудований на використанні інших творів.

Твір, скроєний зі шматків інших книг, текстів або чужих творів.

Сутність компіляції:

- Компіляція передбачає поєднання різних джерел, але без глибокого аналізу, синтезу та оригінального внеску автора.
- Відсутність оригінальності: компілятивність характеризується відсутністю власного бачення, аналізу та нових ідей, що робить твір несамостійним.
- Проблема плагіату: компіляція може межувати з плагіатом, особливо якщо автор не відзначить джерела запозичень.

У широкому сенсі, компіляція може означати просте збирання інформації з різних джерел.

Методологія літературознавства

Методологія літературознавства - це система методів, які використовуються для вивчення літератури, а також теоретичне осмислення цих методів та їх застосування. Вона тісно пов'язана з теорією літератури і відображає історичні зміни у розумінні природи та специфіки художньої літератури.

Основні аспекти методології літературознавства:

- Методи дослідження: літературознавчі методи - це теоретичні знання, на які спирається дослідник при вивченні літератури.
- Зв'язок з теорією літератури: методологія ґрунтується на теорії літератури, яка визначає природу та функції художньої літератури.
- Історична мінливість: методологія не є застиглою, вона розвивається разом з літературним процесом і новими підходами до вивчення літератури.
- Залежність від художньої практики: методологічні підходи виникають у відповідь на зміни в художній літературі.
- Різноманітність підходів: існують різні літературознавчі школи та напрямки, кожна з яких має свої методологічні особливості.

Деякі відомі методологічні підходи:

- Формальний зосереджується на вивченні мовних та стилістичних особливостей твору.
- Структуралізм розглядає літературний твір як систему знаків та структур.
- Психоаналіз вивчає вплив психологічних факторів на творчість письменника та сприйняття твору.
- Марксизм розглядає літературу як відображення соціально-економічних умов.
- Фемінізм досліджує літературу з точки зору гендерної проблематики.
- Постструктуралізм критично переосмислює традиційні підходи до літератури.

Літературознавча методологія є важливим інструментом для розуміння та аналізу художньої літератури, а її різноманітність відображає складність та багатство літературного процесу.

Подвійне кодування

Подвійне кодування в літературі, зокрема в постмодернізмі, означає використання двох або більше різних способів кодування інформації, часто з метою створення пародійного або іронічного ефекту. Це може проявлятися у поєднанні різних стилів, естетичних систем або навіть мовних кодів в одному творі.

Подвійне кодування (Double coding), як термін, уведений Чарльзом Дженксом, описує властиву постмодернізму практику, коли твір використовує одночасно декілька способів кодування інформації. Мета подвійного кодування може бути різноманітною:

- Пародія та іронія: поєднання несумісних стилів або кодів може створювати комічний або сатиричний ефект.
- Розширення значення: подвійне кодування може збагачувати значення твору, додаючи нові шари інтерпретації.
- Гра з читачем: воно може залучати читача до активної участі у розшифруванні та інтерпретації тексту.
- Деконструкція: постмодерністи використовують подвійне кодування, щоб підірвати усталені норми та ієрархії, показуючи відносність будь-якої системи значень.

Приклади подвійного кодування:

Поєднання високого та низького мистецтва, наприклад, використання мови вуличної культури у творі, який претендує на статус серйозної літератури; поєднання різних мов або діалектів в одному тексті; змішування наукового та художнього стилів; переплетення різних культурних кодів.

Важливо не плутати подвійне кодування з шифруванням. Шифрування має на меті приховати інформацію, а подвійне кодування, навпаки, робить її більш доступною для інтерпретації, хоча і ускладнює процес.

У ширшому контексті, кодування - це перетворення інформації з однієї форми в іншу для її збереження, передачі або захисту.

Подвійне кодування - це важливий аспект постмодерністської естетики, що дозволяє авторам досліджувати складність та неоднозначність сучасного світу.

Прагматична поетика

Прагматична поетика - це підхід у літературознавстві, що вивчає вплив мови та літературних текстів на читача, розглядаючи їх як засоби комунікації та інструменти впливу. Вона зосереджується на тому, як мовні засоби використовуються для досягнення

певних цілей, таких як переконання, розвага, передача емоцій або формування певного ставлення.

Прагматична поетика передбачає:

- Вивчення комунікативної функції мови в літературі: як тексти використовуються для взаємодії з читачем, як вони впливають на його емоції, погляди та поведінку.
- Аналіз мовних стратегій: розгляд прийомів, за допомогою яких автори досягають своїх цілей, наприклад, використання тропів, фігур мовлення, певних типів синтаксису та лексики.
- Дослідження ролі читача: як індивідуальні особливості читача, його досвід та знання впливають на сприйняття тексту та його інтерпретацію.
- Вивчення впливу контексту: врахування соціального, історичного та культурного контексту, в якому створюється та сприймається текст.

Прагматична поетика тісно пов'язана з поняттям прагматики, яка вивчає використання мови в конкретних ситуаціях спілкування. Наприклад, прагматичний підхід до поезії може розглядати, як поет використовує мову, щоб викликати певні емоції у слухача, або як він намагається переконати його у своїй точці зору.

У сучасному літературознавстві прагматична поетика є важливим інструментом для розуміння складних взаємодій між текстом, автором та читачем.

Ремінісценція

Ремінісценція (від лат. *geminiscentia* — спогад) — елемент художньої системи, що відсилає до раніше прочитаного, почутого або побаченого твору мистецтва; це неявна цитата, цитування без лапок. Треба розмежовувати ремінісценцію і цитату.

Ремінісценції можуть бути наявними як у самому тексті, зображенні або музиці, так і у назві, підзаголовку або назвах розділів твору, епіграфах тощо. Ремінісцентну природу мають художні образи, прізвища деяких літературних персонажів, окремі мотиви і стилістичні прийоми.

Ремінісценція в літературі - це відгомін мотивів, образів, деталей або стилістичних прийомів з іншого, раніше створеного тексту, який проявляється у новому творі, часто неусвідомлено автором, але з метою створення певних асоціацій у читача. Це не пряме цитування, а швидше нагадування про знайомі моменти, які можуть збагатити сприйняття нового твору.

Функції ремінісценції:

- Створення асоціацій: ремінісценції можуть викликати у читача спогади про певні твори, що збагачує сприйняття нового тексту.
- Створення культурного контексту: вони можуть вказувати на зв'язок з певним часом, стилем або напрямком в літературі.
- Включення в полеміку: ремінісценції можуть бути використані для підтримки або заперечення певних ідей чи творчих методів.
- Пародія: у деяких випадках ремінісценція може мати пародійний характер.

Види ремінісценцій:

Явні (пряме цитування), коли в тексті є пряме посилання на інший твір.

Опосередковані (підтекстові), коли відсилання до іншого твору зрозуміле лише тим, хто знає оригінал.

Рецептивна поетика

Рецептивна поетика - це розділ літературознавства, що вивчає процес сприйняття та розуміння літературного твору читачем. Вона зосереджується на тому, як читач впливає на формування значення твору, враховуючи його досвід, знання та очікування.

Рецептивна поетика ґрунтується на ідеях рецептивної естетики, яка вивчає вплив твору на читача та процес його сприйняття. На відміну від традиційного підходу, що зосереджується на авторі та тексті, рецептивна поетика розглядає сприйняття як активний творчий процес, у якому читач бере участь у створенні сенсу твору. Рецептивна поетика підкреслює важливість ролі читача, його досвіду, знань, культурного контексту та очікувань у формуванні значення літературного твору. Вона також вивчає, як текст впливає на читача, викликаючи емоції, формуючи уявлення та змінюючи світогляд. Рецептивна поетика розглядає, як художні засоби твору (наприклад, мова, образи, структура) впливають на процес сприйняття та розуміння.

Важливо зазначити, що рецептивна естетика, як основа рецептивної поетики, була розроблена у 1970-х роках німецькими літературознавцями Гансом Робертом Яуссом та Вольфгангом Ізером.

Отже, рецептивна поетика розглядає літературний твір як динамічну структуру, яка оживає у процесі читання та сприйняття, де читач є активним учасником цього процесу, впливаючи на формування значення та сенсу твору.

Ризома

У літературі "ризома" (фр. rhizome - кореневище) - це концепція, розроблена філософами Жилем Дельозом і Феліксом Гваттарі, яка описує складну, нелінійну структуру, що характеризується відсутністю чіткої центральної точки та множинністю зв'язків. Вона протиставляється ієрархічним, деревоподібним структурам.

Характеристики ризоми в літературі:

- Нелінійність та множинність: твори, що використовують ризоматичний підхід, часто мають кілька сюжетних ліній, які переплітаються між собою, не мають чіткого початку і кінця, а також можуть бути представлені у вигляді різних наративних технік.
- Відсутність центру: ризома не має єдиної центральної точки, з якої все починається та до якої все сходиться. Натомість, кожен елемент може бути пов'язаний з іншими, утворюючи складну мережу.
- Зв'язки та переплетення: важливою характеристикою є наявність численних зв'язків між різними елементами тексту, що можуть бути як лінійними, так і нелінійними, що створює відчуття безперервного потоку.

Приклад використання:

Концепція ризоми може бути застосована до вивчення складних текстів, де переплітаються різні наративи, часові пласти, мовні шари, а також до текстів, що використовують фрагментарність та колажність.

Концепція ризоми у літературі дозволяє по-новому поглянути на структуру тексту, його зв'язки та сприйняття. Вона сприяє вивченню текстів, що використовують складні наративні техніки та відмовляються від традиційних літературних канонів.

Маргінальність

Маргінальність в літературі - це стан або характеристика літературного явища, що перебуває на межі двох культур, соціальних груп або систем. Це може стосуватися персонажів, які не належать до жодної чіткої соціальної групи, або літературних творів, що не вписуються в традиційні жанри чи стилі.

Персонажі-маргінали - це герої, які часто є вихідцями з нижчих соціальних верств і прагнуть піднятися у вищі, або ж навпаки, особи, які втратили зв'язок зі своїм початковим середовищем і не змогли адаптуватися до нового. Прикладом може бути Степан Радченко з роману «Місто» В. Підмогильного.

Маргінальність може стосуватися літературних творів, що не вписуються в усталені жанри, стилі чи ідеологічні рамки. Це можуть бути експериментальні твори, які поєднують різні стилі, або твори, що виходять за межі традиційних тем та сюжетів.

Маргінальність часто пов'язана з соціальними процесами, такими як міграція, зміна соціальних статусів, або зіткнення різних культур.

У цілому, маргінальність в літературі відображає складність і неоднозначність соціальних та культурних процесів, а також прагнення до переосмислення усталених норм та кордонів.

Мейнстрім

Мейнстрім (англ. mainstream) — це переважний напрямок, основна течія, або найпопулярніша тенденція у певній сфері діяльності, такій як мистецтво, культура, наука, медіа або навіть повсякденне життя, на певний період часу. Іншими словами, це те, що є найбільш поширеним, загальноприйнятим і популярним у певному контексті.

Мейнстрім можна розглядати як:

- Основний потік: це те, що є у мейнстрімі, як правило, більш масове та загальнодоступне порівняно з альтернативними, менш популярними напрямками.
- Популярні тенденції: це те, що зараз "в моді", що активно обговорюється, що можна часто побачити або почути, і що сприймається більшістю людей.
- Загальноприйняті норми: мейнстрім може також стосуватися певних соціальних норм, стилів життя, культурних звичок, які є домінуючими у певному суспільстві.

Наприклад, у музиці мейнстрімом можуть бути популярні пісні, які часто звучать на радіо, у фільмах - касові стрічки, у моді - популярні бренди та стилі одягу. Однак, важливо пам'ятати, що мейнстрім не завжди є позитивним. Іноді він може критикуватися за те, що він може бути надмірно одноманітним, не враховувати індивідуальні смаки, або навіть бути маніпулятивним, наприклад, через вплив мас-медіа.

Мейнстрімінг в літературі, також відомий як **гендерний мейнстрімінг**, це стратегія інтеграції гендерного підходу у всі сфери літератури, включаючи написання, вивчення, викладання та аналіз творів. Мета полягає у забезпеченні рівності між чоловіками та жінками, а також у виявленні та усуненні гендерної нерівності в літературі.

Гендерний мейнстрімінг в літературі передбачає:

- Аналіз текстів з гендерної точки зору: дослідження, як у літературних творах зображаються чоловіки та жінки, які ролі вони виконують, які стереотипи використовуються, та як це впливає на сприйняття читачами гендерних ролей.
- Зміна традиційних уявлень: виклик традиційним гендерним ролям та стереотипам, що часто трапляються в літературі, та розширення уявлень про те, якими можуть бути чоловіки та жінки.

- Включення різноманітності: забезпечення представництва різних гендерних ідентичностей та досвідів у літературі, зокрема, представників ЛГБТК+ спільноти, небінарних людей та інших.
- Зміна навчальних програм: включення до літературних програм творів, написаних жінками, а також творів, що висвітлюють гендерну проблематику, для того, щоб студенти мали можливість вивчати різноманітні голоси та точки зору.
- Підтримка жінок-письменниць: створення умов для розвитку та підтримки жінок-письменниць, а також забезпечення їхньої рівної участі у літературному процесі.

Мета мейнстрімінгу в літературі - не лише усунення гендерної нерівності, але й сприяння більш інклюзивному та справедливому літературному середовищу, де кожен голос має значення.

Метанаратив

Метанаратив (англ. metanarrative, grand narrative) — це всеохоплююча розповідь або система ідей, що прагне пояснити великі історичні, соціальні, культурні чи космологічні процеси.

Термін походить від грецького meta («поза», «над») та латинського narrare («розповідати»), що разом означає «надрозповідь», яка об'єднує менші історії в єдину систему. Поняття стало широко відомим завдяки французькому філософу Ж.-Ф. Ліотару, який у книзі «Постмодерністський стан» (1979) описав метанаративи як великі розповіді, що легітимізують знання, владу та суспільні інститути, наприклад, ідеї прогресу, наукового знання, християнства чи марксизму. Ліотар стверджував, що в постмодерному суспільстві метанаративи втрачають авторитет, поступаючись локальним і фрагментарним наративам. Метанаративи застосовуються у різних галузях. У філософії вони критикуються постмодерністами за тоталізуючу природу, що може ігнорувати різноманітність людського досвіду. У літературознавстві аналіз метанаративів допомагає зрозуміти, як великі ідеї, такі як героїзм чи прогрес, формують літературні твори. У соціології та історії метанаративи, наприклад, віра в неминучий прогрес чи класову боротьбу, використовуються для інтерпретації суспільних процесів. Релігійні доктрини, як-от християнський наратив спасіння, чи ідеології, як-от марксизм або капіталізм, також виступають метанаративами, надаючи сенс суспільним подіям. Водночас критики зазначають, що метанаративи можуть сприяти ідеологічному контролю, тоді як їхні прихильники вважають їх необхідними для створення цілісного бачення світу.

Метанаративи в літературі - це великі, всеосяжні розповіді, які намагаються надати загальне пояснення світу, історії та людського досвіду. Вони часто мають претензію на універсальність і легітимізують певні ідеології чи погляди. У критичній теорії, особливо в постмодернізмі, метанаративи розглядаються як такі, що втратили свою колишню силу і вплив, оскільки піддаються сумніву та критиці.

Метанаративи, або великі наративи, це масштабні історії, які намагаються пояснити світ, людську історію, культуру та соціальні явища. Вони часто претендують на універсальність, намагаються охопити великі періоди часу і широкі соціальні групи, пропонуючи загальні пояснення. До метанаративів можна віднести, наприклад, ідеї Просвітництва, прогресу, марксизму, емансипації, які намагалися запропонувати єдину модель розвитку суспільства та історії.

У постмодернізмі метанаративи піддаються критиці та сумніву. Вважається, що їхня претензія на універсальність та істинність є проблематичною, оскільки ігнорує різноманітність досвіду та культур.

Міддл-література

"Міддл-література" - це термін, який зазвичай вживається як калька з англійської "middle literature", але його немає в українському літературознавстві. Натомість використовують терміни масова література (популярна, комерційно успішна, заснована на стандартних жанрах) або елітарна література (інтелектуально й естетично ускладнена), які є двома основними потоками сучасного літературного процесу.

Нелінійне письмо

Нелінійне письмо - це стиль письма, де текст не представлений у звичайній, послідовній лінійній формі, а має структуру, яка дозволяє читачеві переміщатися між частинами тексту у довільному порядку, часто за допомогою гіперпосилань або інших зв'язків. Це означає, що читач може вибирати різні шляхи для "проходження" через текст, створюючи свій унікальний досвід читання, на відміну від традиційного лінійного читання.

Основні характеристики нелінійного письма:

- Відсутність жорсткої послідовності: текст не обов'язково читається від початку до кінця.
- Гіпертекст: використання гіперпосилань для переходу між різними частинами тексту.
- Інтерактивність: читач може впливати на порядок, в якому він читає текст.
- Різні шляхи читання: можливість створення різних лінійних послідовностей з одного набору текстових блоків.
- Експериментальний характер: часто використовується в наукових роботах, художній літературі та навчальних матеріалах, де потрібно представити велику кількість інформації у нелінійній формі.

Приклади нелінійного письма:

- Гіпертекст у веб-сторінках: кожна веб-сторінка може містити багато посилань, які дозволяють читачеві переходити на інші сторінки у будь-якому порядку.
- Онлайн-навчання: деякі навчальні курси дозволяють студентам обирати різні модулі або розділи для вивчення у довільному порядку.
- Художній література: деякі романи та оповідання можуть містити кілька сюжетних ліній або розділів, які читач може читати у різній послідовності (Милорад Павич «Скляний равлик», «Хозарський словник»)

Неоміфологізм

Неоміфологізм - це художній напрям, який характеризується зверненням до міфологічних сюжетів, образів і символів, але не простою їх репродукцією, а переосмисленням та перетворенням у контексті сучасності. Він виник у XX столітті як реакція на раціоналізм і технічний прогрес, намагаючись віднайти в міфах нові смисли та цінності, які б відповідали викликам сучасності.

Основні риси неоміфологізму:

- Використання міфологічних мотивів: неоміфологізм часто звертається до міфологічних персонажів, сюжетів, символів та образів, але не для їх точного відтворення, а для їх переосмислення та пристосування до сучасності.
- Переосмислення та актуалізація міфів: міфи не просто відтворюються, а інтерпретуються по-новому, щоб відобразити сучасні проблеми, цінності та світогляд.
- Створення нових міфів: неоміфологізм може призводити до створення нових міфів, які виникають на основі переосмислення старих або шляхом поєднання різних міфологічних традицій.
- Зв'язок з модернізмом та постмодернізмом: неоміфологізм тісно пов'язаний з художніми течіями модернізму та постмодернізму, які також характеризуються критичним ставленням до традиційних цінностей та зверненням до міфології.

Приклади неоміфологізму в літературі: твори таких письменників, як Джеймс Джойс, Томас Манн, Франц Кафка, Габріель Гарсія Маркес та інших, часто містять елементи неоміфологізму. У їхніх творах міфологічні мотиви та образи переплітаються з реаліями сучасного життя, створюючи складні та багатошарові твори.

Неоміфологізм - це складне явище, яке відображає важливу тенденцію в мистецтві ХХ століття - звернення до міфології як джерела нових смислів та цінностей, здатних відповісти на виклики сучасності. Він не просто відтворює міфи, а переосмислює їх та використовує для створення нових художніх світів, які відображають складність та багатогранність людського досвіду.

"Нова критика"

"Нова критика" як літературознавча школа - це напрямок, що виник у США в 1940-х роках, який характеризується зосередженням на аналізі тексту як самодостатньої одиниці, відкидаючи зовнішні фактори, такі як біографія автора чи історичний контекст. Головний акцент робиться на внутрішній структурі твору, його мовних особливостях, символах та образах.

Основні риси "Нової критики":

- Автономія тексту: текст розглядається як самостійний об'єкт, незалежний від автора та його намірів.
- Формальний аналіз: увага зосереджена на формальних аспектах твору, таких як структура, мова, символи, ритм.
- Уникнення контексту: біографія автора, історичний контекст та соціальні впливи вважаються несуттєвими для розуміння твору.
- Об'єктивність інтерпретації: "Нова критика" прагне до об'єктивного аналізу, уникаючи суб'єктивних оцінок.
- Універсальність: твори розглядаються з точки зору загальнолюдських цінностей та універсальних тем.

Вплив "Нової критики":

"Нова критика" значно вплинула на розвиток літературознавства, зробивши аналіз тексту більш строгим та системним. Вона сприяла розвитку формалістичних методів дослідження літератури. Її ідеї досі впливають на сучасні літературознавчі підходи, хоча багато з них були переглянуті та критично осмислені.

Представники "Нової критики": Джон Кроу Ренсом, Р.П. Блекмур, Аллен Тейт, Клінс Брукс, Роберт Пенн Уоррен.

Французька «Нова критика» (1950-ті) також була пов'язана з ідеями структуралізму, але мала свої особливості, такі як аналіз внутрішньої структури творів, особливостей поетичного мовлення, розповіді і організації сюжету.

Новела мрій

Новела мрій (яп. ドリーム小説, 夢小説, ドリー夢, ドリ小) — це тип новел, який публікується переважно в Інтернеті та дозволяє читачам вибрати своє ім'я як ім'я головного героя. Ці новели, як правило, мають романтичний характер і написані жінками для жінок. Вони можуть бути як оригінальними творами, так і фанфіками. Також їх називають новелами з перетворенням імені (яп. 名前変換小説). Цей тип новел з'явився приблизно у 2000-му році. Також, від новел мрій походять такі різновиди творчості як юме-е (яп. 夢絵, картина мрій) та юме манга (яп. 夢漫画, манга мрій).

Цей жанр існував уже давно, але не мав конкретної назви. Його почали називати новелою мрій після того, як була написана новела для жінок з функцією перетворення імені. Тому, коли говорять про новелу мрій, часто мають на увазі новелу з перетворенням імені для жінок.

Існує багато фанатських робіт у яких описані романтичні відносини головного героя з персонажами манги, аніме та ігор. Крім того, є випадки, коли партнером виступають реальні артисти, спортсмени, історичні особи та інші. Також є випадки, коли парою головного героя є оригінальний персонаж автора. Навіть у випадку фанатської творчості, головним героєм у новелах мрій є персонаж якого потрібно перейменувати та з яким читач буде себе ідентифікувати, а не герой оригіналу. Читачі можуть отримувати більше емоцій, даючи власне ім'я або своє улюблене ім'я головному герою. Загалом, тому що у більшості новел мрій головним героєм є жінка, її називають героїнею (яп. ヒロイン). На деяких сайтах, ім'я головного героя новели змінюється на зареєстроване ім'я користувача.

Існує багато варіацій, коли головним героєм може бути чоловік замість жінки або навіть тварина. Деякі новели мрій не мають романтичних елементів. Також, крім імені головного героя, є такі, які дозволяють додатково задати ім'я друга. У випадку з оригінальним твором можна змінити ім'я персонажа, який виступає партнером головного героя, але у фанфіку це не робиться.

Нонселекція

Нонселекція, в контексті літератури та культури, це принцип постмодернізму, що характеризується плюралізмом та відмовою від ієрархічної оцінки культурних явищ. Вона проявляється у створенні ефекту навмисного оповідного хаосу, фрагментованого дискурсу, де світ сприймається як розірваний, відчужений, позбавлений сенсу та впорядкованості.

Нонселекція включає:

- Відмову від ієрархії: принцип нонселекції відкидає ідею існування чіткого центру або ієрархії в культурі, де певні явища вважаються більш важливими, ніж інші.
- Культурний плюралізм: нонселекція сприяє широкому прийняттю різних культурних форм, ідей та стилів, не віддаючи перевагу жодному з них.

- Створення хаосу: у літературних творах нонселекція може проявлятися у фрагментованій оповіді, поєднанні різних стилів, жанрів та точок зору, що створює відчуття розгубленості та відсутності єдиної логіки.
- Злиття трагедії та фарсу: характерною ознакою нонселекції є змішування трагічного та комічного, іронії та самоіронії, пародії та самопародії.

Отже, нонселекція - це не просто відсутність відбору, а свідомий підхід до формування твору, що відображає складність та неоднозначність сучасного світу.

Палімпсест

Палімпсест (гр. *παλίψηστον*, від *πάλι* — «знову» + *ψηστός* — «зіскреблений», лат. *codex rescriptus*) — пергамент, на якому стерли первісний текст, а поверх нього написали новий. Пергамент був дуже дорогим матеріалом, отож люди, які займалися переписуванням матеріалу, намагалися різними способами знизити ціну книг. Тому часто для переписування брали пергамент уже використаний, на якому, на думку автора, містилася неважлива інформація. Старий текст змивали або зіскребали і на очищених у такий спосіб аркушах писали знову. Такі рукописи і називають палімпсестами.

Палімпсест в літературі - це рукопис, зазвичай пергаментний, з якого було стерто попередній текст, а поверх нього нанесено новий. В переносному значенні, це поняття може вказувати на багатошаровість тексту, де старі шари (ідеї, мотиви, стилі) проступають крізь нові, створюючи ефект нашарування та взаємопроникнення. Це може бути навмисним прийомом автора, щоб створити багатошаровість твору, або ж результатом творчого процесу, де старі ідеї переплітаються з новими.

Приклади використання:

Палімпсест може проявлятися в різних аспектах літературного твору:

- Стиль: наприклад, автор може використовувати архаїчні мовні звороти, які відсилають до попередніх епох.
- Мотиви: текст може містити алюзії, цитати або переосмислення мотивів з інших творів.
- Ідеї: старі філософські або релігійні концепції можуть впливати на сучасне трактування теми.

Отже, палімпсест у літературі - це не просто стертий текст, а важливий художній прийом, який дозволяє авторам створювати глибину, багатошаровість та взаємозв'язок між різними епохами та ідеями.

Пародійність

Пародія (від дав.-гр. *παρά*, досл. «біля», «окрім», «проти» + давньогрецька *ὄδῃ*, досл. «пісня») — у літературі — комічне наслідування художнього твору чи групи творів, зосереджене на стилі, тематиці, загалом поетиці конкретного тексту.

Пародія в перебільшеному вигляді відтворює характерні особливості оригіналу. Зазвичай вона навмисне будується на невідповідності стилістичного і тематичного планів тексту: наприклад, побутове описується «високим» стилем (бурлеск), а щось видатне — низьким стилем (травестія). Пародія існує практично в усіх видах мистецтва: літературі, кінематографі, музиці, образотворчому, естрадному та цирковому мистецтві.

Характерні риси:

- Пародія полягає в невідповідності стилю тематиці мовлення, що досягається імітацією творчої манери, образного ладу, композиційної структури оригінального тексту. Об'єктом пародії може бути як художній твір, так і наукова праця, концепція, традиція чи державна політика.
- На відміну від стилізації та звичайного наслідування, пародія переінакшує оригінальний твір, надаючи йому дивного, несерйозного змісту. Через це пародія іноді визначається як антижанр. Від містифікації відрізняється наявністю явних посилань на першоджерела. Сприйняття пародії передбачає впізнавання пародійованого тексту. Пародія завжди вторинна щодо нього.

Пародія в літературі - це комічне наслідування іншого художнього твору, стилю, або манери письма, з метою висміювання або викриття певних недоліків. Це може бути як окремий твір, так і елемент більшого твору. Пародія досягає комічного ефекту, перебільшуючи або спотворюючи характерні риси оригіналу, його стиль, мову, образи. Часто пародія використовується для критики та висміювання недоліків літературних напрямів, стилів, або окремих творів. Пародія може існувати в різних жанрах, таких як поезія, проза, драма, або навіть у музиці та живописі. Пародійні елементи можуть бути вкраплені в інші, більш серйозні твори. Пародія часто використовує стилізацію, тобто свідоме наслідування певного стилю, але з метою комічного ефекту.

Пастиш

Пастиш — (від французького *pastiche*; від італійського *pasticcio* — опера, утворена з уривків інших опер, попури) — метод організації тексту, базований на загостреному, згущеному жанрово-стильовому наслідуванні певного художнього взірця. Спочатку пастиш оцінювали як специфічну форму пародії (А.Гульєльмі) або автопародії. Однак згодом зміст категорії пастишу був переосмислений відповідно до переоцінки самого поняття пародії, яка традиційно виходить з умови протиставлення твору-норми й твору-копії.

На відміну від пародії, пастиш є емоційно нейтральним, позбавленим критики заперечення стосовно першозразків. Ідею пастишу як принципу організації художнього матеріалу втілено в романі Ю. Андруховича «Перверзія», головний герой якого випадково стає дійовою особою в опері, створеній із безлічі інших опер.

Пастиш в літературі - це вторинний художній твір, який імітує стиль роботи одного або кількох авторів. Він відрізняється від пародії тим, що не стільки висміює, скільки шанує оригінал. Пастиш може бути продовженням або іншою сюжетною версією первинного твору, зберігаючи авторський стиль, персонажів, атмосферу та час дії. Пастиш є одним з ключових прийомів в літературі постмодернізму, де активно використовується цитування та поєднання різних стилів. Він тісно пов'язаний з поняттям інтертекстуальності, тобто взаємозв'язку між текстами. У літературі пастиш може виражатися у продовженні роману, де автор намагається зберегти стиль і атмосферу оригіналу, або у створенні твору, що поєднує елементи різних авторів.

Парабола

Пара́бола (дав.-гр. *παραβολή* — порівняння, зіставлення подоба) — повчальне інакомовлення, близький до притчі жанровий різновид, в якому за стислою розповіддю про певну подію приховується кілька інших планів змісту. Вона має характерну форму, де

розповідь ніби рухається по кривій, поступово наближаючись до головної теми та повертаючись до вихідної точки.

Характеристики параболи:

- Інакомовлення: парабола використовує образи та події для передачі більш глибокого, часто морального чи філософського, сенсу.
- Повчальність: основна мета параболи - передати певний урок, мораль чи життєве спостереження.
- Структура: розповідь у параболі часто має циклічний характер, коли події повертаються до вихідної точки, але вже з новим досвідом або розумінням.
- Зв'язок з притчею: парабола близька до притчі, але відрізняється більшою складністю та глибиною образів.
- Символізм: образи в параболі часто мають символічне значення, а не просто алегоричне.

Історія параболи

Перші згадки про параболи знаходимо у працях Аристотеля. Оратори в стародавній час називали параболу порівнянням. Але в давній риторичі під параболою розуміли приклад та пояснення з дидактичною метою. Параболи є в Біблії, особливо в Новому Завіті. Також параболи були популярні у 2-ї пол. XVII—XVIII ст. у проповідницькій літературі.

Структура

Парабола має двочленну структуру: фабулу і тлумачення, що має дидактичну мету. Тлумачення може реалізуватися і по ходу розповіді. Характерна особливість параболи — це яскравість сюжетних подій та образів. Ця структура спрямована на зацікавлення читача. Розповідь у творі починається з неважливих деталей, поступово переходить до головного і потім повертається до початкової теми.

Відмінність притчі від параболи

У літературі є два терміни: парабола і притча. Часто їх використовують як синонімічні. А різниця між ними полягає в тому, що притча виражається в алегоричній формі. Парабола тяжіє до символу. Параболу деколи називають символічною притчею.

Письменники, що використовували параболу у творах:

Ф. Кафка, Г. Гессе, Ж.-П. Сартр, Гарсія Маркес, В. Земляк, Кобо Абе.

Постмодернізм

Постмодернізм в літературі - це літературний напрям, що виник у другій половині XX століття, характеризується іронією, фрагментарністю, синтезом мистецтва та антимистецтва, а також грою зі словами та образами. Він також відзначається відмовою від чітких меж між жанрами, стилями, масовою та елітарною культурою.

Основні риси постмодерністської літератури:

- Іронія та гра: постмодернізм часто використовує іронію, пародію та самоіронію, розмиваючи межі між серйозним та комічним, реальним та уявним.
- Фрагментарність: тексти можуть бути побудовані з уривків, цитат, різних стилів, що створює відчуття розірваності та відсутності єдиного центру.
- Синтез мистецтва та антимистецтва: постмодернізм поєднує високе та низьке мистецтво, елітарне та масове, створюючи нові художні форми.
- Деконструкція: тексти постмодернізму часто піддаються деконструкції, тобто руйнуванню усталених значень, норм та умовностей.

- Недовіра до авторитетів: постмодернізм відкидає авторитети та усталені істини, підкреслюючи суб'єктивність сприйняття та відносність знань.
- Цитатність та інтертекстуальність: постмодерністські твори часто містять цитати з інших текстів, що створює діалог між різними культурними контекстами.
- Еклектика: постмодернізм використовує елементи різних стилів та напрямів, створюючи своєрідний "коктейль" з культурних впливів.

Представники постмодернізму в українській літературі:

Юрій Андрухович, Юрій Іздрик, Олександр Ірванець, Любо Дереш, Оксана Забужко, Василь Шкляр, Сергій Жадан.

Постмодернізм в українській літературі почав розвиватися у 1980-х роках і пов'язаний з іменами цих та інших письменників, які використовували його характерні риси у своїй творчості.

Постмодернізм - світоглядно-мистецький напрям, що в останні десятиліття ХХ ст. приходить на зміну модернізмові. Цей напрям — продукт постіндустріальної епохи, епохи розпаду цілісного погляду на світ, руйнування систем — світоглядно-філософських, економічних, політичних.

Вперше термін "постмодернізм" згадується у 1917 р., але поширився він лише наприкінці 1960-х рр. спершу для означення стильових тенденцій в архітектурі, спрямованих проти безликої стандартизації, а невдовзі — у літературі та малярстві (поп-арт, оп-арт, "новий реалізм", гепенінг та ін.).

Популярності постмодернізму сприяли міркування філософів Ж. Дерріди, Ж. Батая, Ж.-Ф. Ліотара, М. Фуко. Постмодерністи, завдяки гіркому історичному досвідові, переконалися у марноті спроб поліпшити світ, втратили ідеологічні ілюзії, вважаючи, що людина позбавлена змоги не лише змінити світ, а й досягнути, систематизувати його, що подія завжди випереджає теорію.. Прогрес визнається ними лише ілюзією, з'являється відчуття вичерпності історії, естетики, мистецтва. Реальним вважається варіювання та співіснування усіх (і найдавніших, і новітніх) форм буття. Принципи повторюваності та сумісності перетворюються на стиль художнього мислення з притаманними йому рисами еклектики, тяжінням до стилізації, цитування, переінакшення, ремінісценції, алюзії. Митець має справу не з "чистим" матеріалом, а з культурно освоєним, адже існування мистецтва у попередніх класичних формах неможливе в постіндустріальному суспільстві з його необмеженим потенціалом серійного відтворення та тиражування.

Визначальні риси постмодернізму:

- культ незалежної особистості;
- потяг до архаїки, міфу, колективного позасвідомого;
- прагнення поєднати, взаємодоповнити істини (часом полярно протилежні) багатьох людей, націй, культур, релігій, філософій;
- бачення повсякденного реального життя як театру абсурду, апокаліптичного карнавалу;
- використання підкреслено ігрового стилю, щоб акцентувати на ненормальності, несправжності, протиприродності панівного в реальності способу життя;
- зумисне химерне переплетення різних стилів оповіді (високий класицистичний і сентиментальний чи грубо натуралістичний і казковий та ін.; у стиль художній нерідко вплітаються стилі науковий, публіцистичний, діловий тощо);
- суміш багатьох традиційних жанрових різновидів;

- сюжети творів — це легко замасковані алюзії (натяки) на відомі сюжети літератури попередніх епох;
- запозичення, перегуки спостерігаються не лише на сюжетно-композиційному, а й на образному, мовному рівнях;
- як правило, у постмодерністському творі присутній образ оповідача;
- іронічність та пародійність.

Серед перших виразно постмодерністських творів — романи У. Еко "Ім'я троянди" (1980), П. Зюскінда "Запахи" (1985), Д. Апдайк "Версія Роджерса" (1985).

Постколоніальна критика

Постколоніальна критика - це сукупність підходів та теоретичних напрямів, що вивчають наслідки колоніального панування та його вплив на суспільство, культуру, літературу, ідентичність, а також на взаємовідносини між колишніми колоніями та метрополіями. Вона аналізує культурні, політичні та економічні аспекти постколоніального світу, звертаючи увагу на питання влади, домінування, опір та ідентичності.

Основні аспекти постколоніальної критики:

- Дослідження наслідків колоніалізму: вивчення впливу колоніального правління на економіку, політику, культуру та соціальні структури колишніх колоній.
- Аналіз ідентичності: розгляд формування ідентичності в контексті колоніального минулого та сучасних постколоніальних реалій.
- Вивчення культурної взаємодії: дослідження взаємодії між колоніальними та місцевими культурами, а також впливу колоніалізму на літературу та мистецтво.
- Критика колоніальної спадщини: розгляд наслідків колоніального правління, які продовжують існувати в сучасному світі.
- Вивчення опору та деколонізації: розгляд форм опору колоніальному пануванню та процесів деколонізації, а також їх впливу на суспільство.

Український контекст:

Постколоніальна критика в Україні спрямована на аналіз наслідків російської імперської та радянської колонізації. Вона досліджує вплив цих періодів на українську культуру, мову, літературу, ідентичність та політичний розвиток.

Постколоніальна критика не є єдиним, усталеним підходом, а радше сукупністю різних теоретичних та методологічних підходів, які об'єднують спільний інтерес до вивчення наслідків колоніального минулого.

Постструктуралізм

Постструктуралізм — напрям у філософських і гуманітарних дослідженнях, що отримав розвиток в 1970—1980-ті роки у формі критики та подолання структуралізму. Заснування постструктуралізму пов'язують з політичною нестабільністю кінця 1960-х, тому у постструктуралізмі знайшов відображення загальний стан духовної культури західного суспільства — падіння престижу науки, втрата віри в соціальний прогрес, дегуманізація суспільних відносин. Незважаючи на те, що схожі ідеї раніше висловлювали американські та німецькі філософи, течія була найбільш розповсюджена у Франції. Постструктуралізм розглядає світ культури як феномен писемної культури, безкінечний і безмежний текст, всередині якого знаходиться і сам індивід.

У постструктуралізмі замість індивідуального суб'єкта (як у структуралізмі та екзистенціалізмі) на перший план виходить колективне «Я», мала група однодумців. Для нього властива деконструкція (аналітичне розчленування понять), децентрація, дискурсивний (концептуальний, логічно-раціональний) аналіз мови культури, інтерпретація простору культури як знакової системи, яка складається з тексту (за Жаком Дерріда, «нічого не існує поза текстом») і контексту, стирання просторово-часових меж буття культури. Постструктуралізм виступає філософською, концептуальною основою постмодернізму.

Саме слово «постструктуралізм» пов'язане з назвою іншої філософської течії — структуралізмом, з якого постструктуралізм виріс і який він долав. Окрім цього терміна пропонувалися й інші — «антиструктуралізм», «неоструктуралізм», «параструктуралізм», «гіперструктуралізм», «ультраструктуралізм», «суперструктуралізм».

Постструктуралісти звинувачували своїх попередників в догматичності. Вони визнавали існування структур, але були упевнені в їх децентралізованості і в тому, що «головне в структурі — те, що виводить за її межі».

Постструктуралізм в літературі - це філософська та літературна течія, що виникла як реакція на структуралізм. Вона піддає сумніву основні принципи структуралізму, зокрема, ідею стабільної та універсальної структури мови та значення. Постструктуралізм наголошує на багатозначності, плинності та контекстуальності значень, а також на ролі читача у конструюванні сенсу.

Основні характеристики постструктуралізму в літературі:

- Деконструкція: постструктуралісти використовують деконструкцію для розкладання текстів на складові частини, виявляючи приховані суперечності та невизначеності, що руйнують усталені інтерпретації.
- Відмова від універсальних значень: на відміну від структуралізму, що прагнув знайти загальні закономірності в мові та культурі, постструктуралізм стверджує, що значення завжди контекстуальні та залежать від індивідуального сприйняття.
- Роль читача у конструюванні сенсу: постструктуралісти вважають, що читач активно бере участь у створенні значення тексту, а не просто пасивно сприймає його.
- Текст як безперервний процес: вони розглядають текст як відкриту систему, що постійно змінюється і розвивається, а не як замкнуту структуру.
- Вплив на постмодернізм: постструктуралізм став однією з філософських основ постмодернізму, що характеризується іронією, цитатами, грою з формами та відмовою від великих наративів.

Представники постструктуралізму: Жак Дерріда (його концепція деконструкції є ключовою для постструктуралізму); Мішель Фуко досліджував зв'язок між знанням, владою та дискурсом; Жіль Делез і Фелікс Гваттарі (їхні роботи про ризому та "машини бажання" вплинули на розуміння культури як відкритої, децентралізованої системи).

Вплив на українську літературу:

Постструктуралізм, як і постмодернізм, проник в українську літературу не одразу, але його вплив можна побачити в творчості деяких письменників. Наприклад, у творчості Оксани Забужко, Юрія Андруховича та інших авторів, можна помітити елементи деконструкції, гри з формою та мовою, а також звернення до проблем ідентичності та постколоніального досвіду.

Постструктуралізм, як філософська основа постмодернізму, суттєво змінив підхід до аналізу літератури, змусивши критиків та читачів переглянути традиційні уявлення про значення, авторство та текст.

Симулякр

Симулякр (від лат. *Simulacrum* — подоба, копія) — ключовий термін постмодерністської філософії, який означає зображення, копію того, чого насправді не існує. Сьогодні це поняття розуміють як культурне або політичне утворення, що копіює форму вихідного зразка. Симулякр може стосуватися яких завгодно речей і смислів.

Поняття «симулякр» вперше застосував Платон. Для нього це — копія копій, що спотворює свій прототип. Симулякр не має онтологічного статусу, а тому його засуджують як підробку. Симуляція уявлялась Платоном як безперервний процес, де кожен симулякр породжує групу нових.

Постмодерністська інтерпретація

Термін «симулякр», яким раніше позначали просто копію, запровадив у філософії постмодернізму Жан Бодріяр. Дослідник описує це явище, як «дійсність, яка приховує той факт, що її немає». Раніше (починаючи з латинських перекладів Платона) воно означало просто зображення, картинку, репрезентацію. Наприклад, фотографія — симулякр тієї реальності, що на ній зображена. Не обов'язково точне зображення, як на світлині: картини, малюнки на піску, переказ реальної історії своїми словами — усе це симулякри.

Платон бачить дві стадії відображення: правдиве відображення й навмисно спотворене.

Бодріяр виділяє п'ять:

Просте відображення дійсності.

Спотворення дійсності.

Маскування відсутності дійсності.

Удавана дійсність.

Симулякр, який узагалі не стосується дійсності та зациклений на собі.

Симулякр в літературі - це зображення, копія, яка не має відповідника в реальності, або зображення, яке замінює реальність, іноді навіть стаючи більш реальною, ніж сама реальність. Це поняття, особливо важливе в постмодерністській філософії, описує ситуацію, коли копія стає більш значущою, ніж оригінал, і навіть замінює його.

У філософії постмодернізму, зокрема у працях Жана Бодріяра, симулякр стає ключовим поняттям, що описує сучасний світ, де межі між реальністю та імітацією стираються. Бодріяр стверджує, що ми живемо у світі симуляції, де симулякри, тобто копії без оригіналів, замінюють реальність, створюючи гіперреальність.

У літературі симулякри можуть проявлятися у вигляді персонажів, сюжетів, образів, які є копіями чогось, що існувало колись, але втратили зв'язок з оригіналом або взагалі не мають його. Вони можуть створювати світ, що здається реальним, але насправді є лише імітацією.

Приклади симулякрів у літературі:

Персонажі, які існують лише в уяві автора, але здаються реалістичними.

Сюжети, що переробляються і повторюються без зв'язку з початковим джерелом.

Образи, які стають кліше, втрачаючи свою первісну глибину і значення.

Вплив симулякрів на сприйняття:

Симулякри можуть спотворювати наше сприйняття реальності, роблячи її менш чіткою та зрозумілою. Вони можуть впливати на наше мислення, емоції та поведінку, особливо у світі, де інформація стає все більш доступною та часто перетворюється на симулякр.

Симулякр - це не просто копія, це щось більше, що може впливати на наше сприйняття реальності та на наше життя загалом.

Семіотика

Семіотика, або семіологія (від гр. σημιωτικός — такий, що має ознаки від гр. σημεῖον — знак, ознака, гр. σῆμα — знак) — наука, яка досліджує способи передачі інформації, властивості знаків та знакових систем в людському суспільстві (головним чином природні та штучні мови, а також деякі явища культури, системи міфів, ритуалів), в природі (комунікація у тваринному світі) або в самій людині (зорове та слухове сприйняття тощо). Іншими словами, семіотика — це теорія знаків та знакових систем.

Основи цієї науки були закладені ще представниками античної та середньовічної філософської думки. Основні принципи семіотики у XIX ст. сформулював американський філософ Чарльз Сандерс Пірс. У XX ст. семіотика набула лінгвістичного ухилу під впливом ідей лінгвістів Фердинанда де Соссюра та Луї Єльмслева, та філософського ухилу під впливом ідей американського філософа Чарльза Морріса.

Розділи та напрямки

Виділяються три розділи семіотики:

- синтактика (або синтаксис, від грец. syntaxis — побудова, порядок) — вивчає закономірності побудови знакових систем безвідносно до їх інтерпретації, тобто співвідношення знаків один з одним;
- семантика (від грец. semantikos — те, що позначає) — вивчає відношення між знаком та його змістом;
- прагматика (давньогрец. pragmatos — дія) — вивчає відношення знаків з їх відправниками, одержувачами та контекстом знакової діяльності.

Семіотика в літературі, як галузь знань, вивчає знаки та їхні системи в художніх текстах, розглядаючи мову як систему знаків, що передають смисли. Вона досліджує, як створюються значення в літературних творах, як працюють метафори, символи, міфи та інші тропи, а також як вони взаємодіють між собою, формуючи загальну картину твору.

Основні поняття:

- Знак: елемент, який представляє щось інше, має значення для когось.
- Знакова система: сукупність знаків та правил їх використання, наприклад, мова.
- Семіотичний аналіз: розгляд тексту як сукупності знаків, що взаємодіють між собою, з метою виявлення смислів, які ці знаки передають.
- Текст: замкнена знакова система, що має свій власний контекст та значення.
- Символ: знак, який має певне загальноприйняте значення, але може також мати додаткові, контекстуальні значення.
- Метафора: заміна одного слова іншим, що має схожість за значенням, дозволяє створити нові смисли.
- Міф: розповідь, що містить символи та архетипи, які відображають певні аспекти людської культури та світогляду.
- Ритуал: дія, що має символічне значення, часто пов'язане з міфами та віруваннями.

Застосування семіотики в літературі:

- Семіотичний аналіз дозволяє зрозуміти, як працюють мовні засоби: наприклад, як метафори, символи та інші тропи створюють значення.
- Розкрити приховані смисли тексту: за допомогою семіотичного аналізу можна виявити неявні значення, які автор вкладає у твір.
- Вивчити зв'язки між текстом і культурою: семіотика допомагає зрозуміти, як текст відображає та впливає на культуру, в якій він існує.
- Зрозуміти, як текст взаємодіє з читачем: семіотичний аналіз показує, як читач інтерпретує знаки та створює власні смисли.

Приклади:

- Вивчення символіки кольорів у творах.
- Аналіз міфологічних образів та їх вплив на сюжет.
- Дослідження мовних ігор та їх значення для розуміння тексту.
- Вивчення ритуалів та їх вплив на формування культури.

Отже, семіотика в літературі – це потужний інструмент для розуміння складних значень, які містяться в текстах, та їх зв'язку з культурою і людською свідомістю.

Стилізація

Стилізація — у мистецтві й літературі свідоме наслідування формальних прикмет якогось стилю. У мистецтві можна стилізувати під будь-який стиль (єгипетський, візант., бароковий, бідермаєр, народне мистецтво тощо); часом це наслідування виростає у власні стилі (неокласицизм, неовізантизм, неореалізм тощо).

Стилізація це один із прийомів візуальної організації образного вираження, при якому виявляються найбільш характерні риси предмета і відкидаються непотрібні деталі.

Творчий метод стилізації передбачає запозичення історичних, національних, сюжетних мотивів або художніх прийомів із уже наявного культурного досвіду, їх творче переосмислення і образну передачу сучасними художніми засобами.

У літературі стилізація - це наслідування, наприклад, Біблії, «Слова о полку...» (поezії О. Стефановича), народних дум (ранній П. Тичина) народних пісень (2-й жмуток «Зів'ялого листя» І. Франка), врешті стилю якогось письменника. (писання «під Шевченка» у 19 ст.).

До С. умовно належать такі жанри як пародія — переробка якогось твору на смішний лад і травестія — переробка поважного твору на веселий («Енеїда» І. Котляревського). Залежно від уміння і таланту того чи того автора, С. буває позитивна або негативна.

Стилізація в літературі - це свідоме наслідування або імітація характерних рис певного стилю, манери письма, жанру, або творчості іншого автора. Це не проста копія, а творчий переосмислення та адаптація чужого стилю до власного твору.

Стилізація може проявлятися в різних аспектах:

- Відтворення мовних особливостей:
- Використання архаїзмів, діалектизмів, специфічної лексики, синтаксису, властивих певному історичному періоду або соціальній групі.
- Наслідування жанрових особливостей:
- Створення творів, що нагадують, наприклад, давньогрецьку трагедію, середньовічний лицарський роман, сентиментальну повість тощо.

- Відтворення індивідуального стилю автора: імітація манери письма відомого письменника, використання його улюблених тропів, метафор, образів.
- Створення пародії: умисне перебільшення або висміювання характерних рис стилю, що може бути формою критики або гумору.

Приклади стилізації:

- Стилізація під народну творчість:
- Використання народних мотивів, образів, мови, фольклорних жанрів у сучасних творах.
- Стилізація під античність: наслідування стилю давньогрецької та римської літератури, використання міфологічних сюжетів і мотивів.
- Стилізація під середньовіччя: створення творів, що нагадують лицарські романи, балади, середньовічну поезію.
- Стилізація під модернізм: використання характерних рис модерністської літератури, таких як фрагментарність, потік свідомості, відмова від лінійної розповіді.

Основна мета стилізації:

- Збагачення художньої мови твору:
- Надання йому більшої виразності та емоційного забарвлення.
- Створення певного настрою або атмосфери:
- Занурення читача в інший час, простір або культурне середовище.
- Зв'язок з певною літературною традицією:
- Включення твору в контекст історії літератури.
- Пошук нових художніх засобів:
- Розширення можливостей вираження думки та почуттів.

Приклади стилізації можемо знайти у творчості Юрія Винничука, Оксани Забужко, Юрія Андруховича та ін. постмодерністів

Структуралізм

Структуралізм у літературі - це підхід, який розглядає літературний твір як систему взаємопов'язаних елементів, а не як сукупність окремих частин. Він зосереджується на виявленні прихованих структур і закономірностей, що лежать в основі тексту, а не на його змісті чи ідейному наповненні.

Основні ідеї структуралізму в літературі:

- Структура як основа: літературний твір розглядається як система, де кожен елемент (персонажі, сюжет, мова, образи) займає певне місце і взаємодіє з іншими, утворюючи цілісну структуру.
- Виявлення універсальних структур: структуралізм прагне виявити спільні структурні закономірності, які можуть бути притаманні різним творам, культурам або навіть мовам.
- Відмова від суб'єктивності: структуралізм намагається відійти від суб'єктивної інтерпретації тексту, натомість зосереджуючись на об'єктивних структурних елементах.
- Розгляд мови як системи знаків: мова розглядається як система знаків, що мають значення лише у взаємозв'язку з іншими знаками. Це стосується і літературного тексту, де мова є основним інструментом створення структури.

Приклад: Міф про Едіпа може бути проаналізований структуралістськи. Замість того, щоб інтерпретувати його зміст, структураліст може виявити основну опозицію в міфі - між гіпертрофією та атрофією родинних зв'язків, що і є його структурною основою, яка пояснює всі сюжетні повороти.

Вплив структуралізму: структуралізм мав значний вплив на розвиток літературознавства, сприяючи більш об'єктивному та системному підходу до аналізу текстів.

Відмінність від інших підходів: на відміну від, наприклад, екзистенціалізму, який зосереджується на індивідуальному досвіді та переживаннях, структуралізм наголошує на об'єктивних структурах та закономірностях.

Структуралізм — методологія гуманітарних наук, яка намагається аналізувати певну специфічну галузь, наприклад, міфологію, як складну систему взаємопов'язаних частин. Цей підхід виник в лінгвістиці завдяки роботам Фердинанда де Сосюра. Французькі інтелектуали знайшли для цього методу ширшу область застосувань, пристосували його до антропології, психоаналізу, літературознавства й архітектури. Таким чином структуралізм став не просто методом, а інтелектуальним рухом, який в 60-х роках ХХ-го століття прийшов на заміну екзистенціалізму.

Структуралізм — це філософський напрям, що трактує явища буття, як певну структуру, частини якої пов'язані між собою і утворюють більш всеосяжну систему або структуру. Структуралізм має на меті розкрити структури, які лежать в основі всіх речей, які роблять люди, думають, сприймають і відчують. За словами філософа Саймона Блекберна, структуралізм — це «віра, що явища людського життя не зрозумілі, окрім як через їх взаємовідносини».

Структуралізм у літературознавстві — один із наукових підходів до вивчення літератури як мистецтва слова в системному аспекті.

Засади структурної поетики склалися у сфері лінгвістики на основі ідей де Сосюра, значний внесок у їх розробку і застосування зробили члени празького лінгвістичного гуртка (Роман Якобсон, Я. Мукаржовський та інші), які висунули тезу «бінарних опозицій» (подвійних протиставлень), що дають можливість точно осягнути функції елементів будь-якого висловлювання. Розглядаючи текст літературного твору крізь призму здобутків семіотики, прихильники структуралізму у літературознавстві прагнули наблизити літературознавство до точних наук, уникнути розпливчастості і суб'єктивізму, характерних для психологічної та культурно-історичної шкіл у літературознавстві.

Структуралізму у літературознавстві не був однорідним напрямом; конкурували між собою французька (Ц. Тодоров, Ролан Барт та інші) і англо-американська (Ч.-С. Пірс, Ч. Морріс) школи, виокремлювалися психоаналітична (Жак Лакан) і соціологічна (Л. Гольдман) тенденції. Структуралізм у літературознавстві активно практикувався літературознавцями Польщі, Чехії, Угорщини.

При різних модифікаціях та інтерпретаціях структуралізму у літературознавстві виявилися плідними спроби докладного аналізу внутрітекстових відношень, бінарних опозицій на різних рівнях структури художнього твору, особливо в дослідженнях художнього мовлення, віршування, композиції, сюжету твору. Структуралізм у літературознавстві протистояв догматизмові і суб'єктивізму. Свідченням того, що він не міг стати універсальним методом дослідження художніх явищ, є його власна еволюція, поява вже на початку 70-х ХХ ст. так званого постструктуралізму, започаткованого працями Жака

Дерріди та Юлії Кристевой у Франції, популярність культурної антропології, металінгвістики тощо.

Цитатність

Цитатність в літературі - це практика використання уривків з творів інших авторів, з обов'язковим посиланням на джерело. Це важливий елемент письмової мови, який дозволяє підтверджувати, ілюструвати або доповнювати власні думки, а також аналізувати та порівнювати різні точки зору. У постмодернізмі цитатність часто використовується як стилістичний прийом, гра з текстами минулого, що створює нові смисли та іронічне ставлення до традиції.

У постмодернізмі цитати часто використовуються для створення нових значень шляхом їх взаємодії з іншими текстами, створення гри зі стилями та епохами.

У літературі постмодернізму цитатність стає ключовим елементом. Вона виходить за рамки простого цитування для підтвердження думок, перетворюючись на:

- Принцип «цитатного мислення»: автори постмодернізму активно використовують цитати як будівельний матеріал для своїх творів, створюючи своєрідні колажі з різних текстів та епох.
- Іронія та гра: цитати можуть використовуватися з іронічною метою, щоб підкреслити відносність знань та істин, а також створити ефект гри з текстами.
- Деконструкція: постмодерністи можуть брати цитати та руйнувати їх первісний смисл, створюючи нові значення.

Цитатність як особливість літератури постмодернізму:

Постмодернізм характеризується цитатністю, фрагментарністю, іронією, змішуванням жанрів та стилів, а також недовірою до авторитетів, що проявляється у використанні цитат як засобу гри та деконструкції.

Отже, цитатність в літературі - це важливий інструмент, який може бути використаний для різних цілей. У постмодернізмі вона набуває особливого значення як стилістичний прийом, що дозволяє створювати нові смисли та ставити під сумнів традиційні уявлення.

«Фанфікшн»

Фанфік (від англ. Fan fiction — фанатська творчість) — це аматорський літературний твір, створений шанувальниками на основі вже існуючих творів мистецтва (книг, фільмів, серіалів, відеоігор тощо). Зазвичай фанфіки використовують знайомих персонажів, сюжети, світи та інші елементи оригінального твору, розвиваючи їх у новому напрямку або створюючи альтернативні історії.

Фанфікшн бере свій початок від популярних творів, де шанувальники бажають продовжити або переосмислити історію, додати власні ідеї, або просто погратися з улюбленими персонажами.

Фанфіки можуть бути різними: продовженням, передісторією, пародією, альтернативним всесвітом, або зовсім новим сюжетом, заснованим на оригінальному творі.

Більшість фанфіків створюються на некомерційній основі, тобто автори не отримують за них гроші, а діляться ними з іншими шанувальниками в онлайн-спільнотах, на платформах для публікації та в соціальних мережах. Фанфікшн став важливим елементом сучасної культури, демонструючи творчий потенціал фанатів та їх вплив на медіа та літературу, про що свідчать онлайн-архіви та спільноти. Важливо пам'ятати, що фанфіки, як правило, не

можна використовувати в комерційних цілях, оскільки вони ґрунтуються на інтелектуальній власності, права на яку належать авторам оригінальних творів.

Таким чином, фанфікшн — це не просто аматорська творчість, а цілий феномен, що дозволяє шанувальникам глибше взаємодіяти з улюбленими творами, розвивати їх та ділитися своїми ідеями з іншими.

Літературні фанфіки, як правило, публікують на спеціальних вебсайтах за встановленими правилами. Так вказуються автор або перекладач існуючого фанфіка, «бета-рідер», «гамма-рідер» — редактор або той, хто допомагав у написанні, назва, анотація, жанр, розмір, фендом — на аудиторію шанувальників якого твору розрахований, попередження, якщо твір містить шокуючі або призначені для дорослих матеріали, пейринг — тип любовної лінії, якщо вона є, і рейтинг, тобто вік читачів, на яких розрахований фанфік. Також автор може викладати свою роботу частинами, зазначаючи, що фанфік ще перебуває в процесі створення.

Історія виникнення.

Варіації усних і письмових художніх творів існували здавна, але найдавніші відомі належать до античності. Так, героїв Гомера давньогрецькі драматурги постійно описували на свій лад, переінакшуючи чи доповнюючи їхні пригоди. Наприклад, герой «Іліади» Ахілл фігурує у творах Софокла, трагедіях Есхіла, Евріпіда, Аристарха Тегейського, Іофонта, Астідаманта Молодшого, Діогена, Каркіна Молодшого, Клеофонта, Еварета і Лівія Андроніка. У міру розвитку художньої літератури творчість, заснована на відомих романах, виставах, тільки частішала. Яскравим прикладом є продовження «Дон Кіхота», ймовірно написане монахом Луїсом де Аліага, поки автор створював другу частину роману. Коли Артур Конан Дойл відмовився продовжувати серію про Шерлока Голмса, фанати почали створювати нові оповідання про цього детектива. Щоб не викликати претензій автора, творці цих творів відмовлялися від прав на персонажів. Звідси походить одне з головних правил публікації фанфіків — відмова від претензії на володіння правами на героїв і світ твору. Фанфіками можна вважати адаптації та подальші вільні продовження. Такою є серія «Чарівник Смарагдового міста», заснована на «Країні Оз».

Сплеск творення фанфіків відбувся в 1960-і, після виходу серіалу «Зоряний шлях». Саме тоді це явище оформилося в сучасному розумінні. Ще коли серіал знімали, фанати надсилали на кіностудію пропозиції власних сюжетів. Світ «Зоряного шляху» надав любителям наукової фантастики величезний простір для творчості. У кожній описаній там цивілізації були своя культура і історія, кожен герой володів винятковим характером і біографією. В цей час і виникло поняття «Fan fiction» на позначення твору, створеного шанувальниками-аматорами на основі іншого, популярного і переважно комерційного.

Наприкінці ХХ століття першість у популярності на створення фанфіків перейшла до книг про Гаррі Поттера. Багатство вигаданого Джоан Роулінг світу й персонажів сприяло появі численних фанатських продовжень, інтерпретацій. Наприклад, фанфік Єлеазара Юдковського «Гаррі Поттер і методи раціональності» описує як склалося б життя Гаррі Поттера та інших, якби він виріс в сім'ї науковця.

Різновиди фанфіків

- За розміром: Максі (Max) — великі фанфіки, чий розмір іноді перевищує середній роман. Приблизно від 70 машинописних сторінок.
- Міді (Midi) — фанфіки, співставні з оповіданням (від 20 до 70 сторінок).
- Міні (Min) — короткі фанфіки, замальовки (від однієї до 20 сторінок).

- Драбл (Drabble) — уривок, замальовка, яка містить опис персонажа чи однієї сцени, в рамках яких не відбувається суттєвого розвитку сюжету.
- Віньетка (Vignette) — коротка історія з описом нетривалої події.
- Фіклет (Ficlet) — короткий одночастинний фанфік. В багатьох спільнотах його середній розмір оцінюється у 100 слів.

За зв'язком з оригіналом

- AU (Alternative Universe) — оповідання, де герої із світу канону (оригінального твору) потрапляють в інший, альтернативний, світ або обставини, ніяк з каноном не пов'язаними. Також це може бути інша розвилка канонічних подій, яка породжує альтернативний всесвіт.
- Не-AU — немає суперечностей з оригінальним твором або вони мінімальні (у переліку жанрів в шапці фанфіка не позначається). Тобто, вважається, що такі події могли там відбутися.

Стосовно персонажів застосовується класифікація:

- ООС (Out Of Character) — «поза образом», тобто герой в даній ситуації поводить себе зовсім не так, як можна було очікувати з канонічного опису героя.
- У характері — характери такі ж, як в оригіналі або з незначними відмінностями (у переліку жанрів в шапці фанфіка не позначається).

Шизоаналіз

Шизоаналіз (англ. schizoanalysis) — це філософський та психоаналітичний підхід, що розвинувся як критика та альтернатива традиційному психоаналізу. Він був розроблений Жілем Дельозом та Феліксом Гваттарі, зокрема у їхніх роботах "Анти-Едіп" та "Тисяча плато". Шизоаналіз розглядає несвідоме як систему виробництва, що функціонує за аналогією з машиною бажання, що інвестує, виробляє та відтворює.

Основні характеристики шизоаналізу:

- Критика психоаналізу: шизоаналіз критикує традиційний психоаналіз, зокрема його едіпову модель та зосередженість на індивідуальному несвідомому.
- Несвідоме як виробництво: шизоаналіз розглядає несвідоме як систему виробництва, що створює бажання та переживання.
- Машина бажання: несвідоме розглядається як "машина бажання", що постійно виробляє та перетворює бажання.
- Розщеплення та фрагментація: шизоаналіз визнає світ як розколотий, фрагментований та динамічний.
- Постмодерністський підхід: шизоаналіз є важливим елементом постмодерністської філософії та естетики.
- Експериментальний та колективний підхід: шизоаналіз заохочує до експериментальних та колективних підходів у аналізі та творчості.

Вплив та застосування: шизоаналіз вплинув на філософію, особливо на постструктуралізм та постмодернізм. Він пропонує новий погляд на психічне здоров'я та хвороби, розглядаючи їх як прояви виробництва бажань та їх перешкод. Застосовується для аналізу мистецтва, культури та соціальних явищ; вплинув на політичну теорію, зокрема на ідеї мікрополітики та спротиву.

Шизоаналіз пропонує не лише критичний погляд на традиційний психоаналіз, але й нові підходи до розуміння людської суб'єктивності, суспільства та культури.

Рекомендації до семінарських занять з дисципліни

Семінарське заняття 1.

Провідні риси постмодерністської естетики та літератури на прикладах конкретних творів

План заняття:

Опрацювання (читання, аналіз, створення власних адекватних інтерпретацій) художніх текстів:

- італійський письменник і філософ Умберто Еко «Ім'я троянди», «Маятник Фуко»;
- П. Зюскінд «Запахи, або Історія одного вбивці (Парфуми)», «Голубка», «Потяг до глибини»;
- аргентинський письменник Х.Кортасар «Менади», «Гра в класики»;
- чесько-французький письменник М.Кундера «Нестерпна легкість буття», «Безсмертя»;
- М.Павич – представник новітньої сербської літератури: «Хозарський словник», «Скляний равлик», «Дамаскин»;
- аргентинський прозаїк і поет Хорхе Луїс Борхес: «Книга Піску», «Пам'ять Шекспіра»;
- італійський письменник Італо Кальвіно «Якщо подорожній одної зимової ночі»;
- Ю. Андрухович «Рекреації», «Московіада», «Перверзії» та ін..
- О. Забужко «Польові дослідження з українського сексу», «Казка про калинову сопілку» та ін..
- Сергій Жадан «Депеш Мод», «Інтернат» та ін.
- Юрій Іздрик «Воцтек» та ін.

Постмодернізм і романістика Умберто Еко

План

1. Умберто Еко – знакова постать світової літератури, його наукові інтереси та естетичні вподобання.
2. Роль «віртуального історизму» в реалізації концепції роману «Ім'я троянди». Багаторівневе кодування сюжету, міксування жанрів та інтертекстуальність роману як вияв постмодерністської «боротьби за читача».
3. Образ бібліотеки-лабіринту та її сюжетотворчі й текстотворчі функції. Езотеричні вчення і таємні знання як засіб зацікавлення читача в романі «Маятник Фуко».
4. Особливості індивідуального стилю Умберто Еко.

Література:

Денисова Т. Н. Феномен постмодернізму: Контури й орієнтири / Тамара Денисова // Слово і час. 1995. № 2. С. 18–27.

Еко У. Нотатки на берегах «Імені троянди» / Умберто Еко

Ковбасенко Ю. І. Література постмодерну: по той бік різних боків / Юрій Ковбасенко // Заруб. л-ра в шк. Укр. 2002. № 5. С. 2 – 12.

Литвиненко Т. М. Лабіринт – символ естетики постмодернізму: До проблеми цієї міфологеми в літературі ХХ ст. // Всесвіт. літ. в серед. навч. зал. Укр. 2004. № 3. с.32 – 35.

Пахаренко Н. Світоглядно-естетичні грані постмодернізму // Укр. мова та літ. 2005. № 15. с.9 – 13.

П. Зюскінд і його творіння постмодерністської доби:

Схрещення елементів класичної та масової літератури у романі П. Зюскінда

«Запахи»

План

1. Філософсько-естетичні засади постмодернізму та їх вплив у романі «Запахи».

2. Назва. Ідейно-тематичне спрямування сюжету. Текстуальна та інтертекстуальна площини у романі.
3. Образ митця Гренуя. Символічний сенс детективної інтриги.
4. Проблеми співвідношення краси і зла, влади митця та мистецтва над натовпом, пошук досконалості в романі.
5. Парфуми як гротескно-іронічна метафора мистецтва.
6. Роль художніх описів у романі «Запахи».
7. Повторіть літературознавчі поняття: "постмодерністський роман", "гротеск", "інтертекстуальність".
8. Розкрийте поняття "маргінальність". Подумайте, чи можна вважати Гренуя митцем-маргіналом?
9. Подумайте, яким чином у романі Зюскінда втілена мрія митця модерністського напрямку?
10. Дайте відповідь на запитання: "Чому мистецтво Гренуя не очищує душу?"

Література:

- Бігун Б. Я. Митець і його творіння за постмодерністської доби // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. 2002. № 5-6. С. 75-81.
- Дітькоєа С. Ю. Запах краси, або Життя і смерть геніальної бактерії. Особливості вивчення роману П. Зюскінда "Запахи" // Всесвітня література та культура в навчальних закладах України. 2003. № 12. С. 21-27.
- Затонський Д. Роман Патріка Зюскінда «Запахи» у дзеркалі літ-знавства // Всесв. л-ра в серед. навч. закл. України. 2002. № 5-6.
- Ковбасенко Ю. І. Література постмодерну: по той бік різних боків // Заруб. л-ра в шк. Укр. 2002. № 5.с. 2 – 12.
- Решетняк О. Геній і злочин - речі несумісні? За романом П. Зюскінда "Запахи" // Зарубіжна література. 2007. № 13 (509). С. 11-15.
- Ступок Л. Психологія одного вбивці, або Що людині заважає бути людиною? П. Зюскінд "Запахи". 11 кл. // Зарубіжна література. 2007. № 13 (509). С. 8-10.
- Патрік Зюскінд - художник постмодерністських ідей (за ред. доктора пед. наук, проф. Давиденко Г. Й.) Глухів: ГДПУ, 2004. 33 с.
- Семків Р. Іронічна структура : типи іронії в художній літературі / Ростислав Семків. К. : Вид. Дім «КМ Академія», 2004. 135 с.

Х. Кортасар «Гра в класики». Маніакальний пошук особистістю причин справжності

життя

План

1. Історія написання роману, назва твору, тема, особливості композиції.
2. Символіка імен та прізвиськ героїв у романі, їх смислове вантаження.
3. Образ Орасіо Олівейра як втілення поглядів письменника на проблему сучасного співіснування людини у світі. Трагізм головного героя.
4. Подумайте та визначте риси, які об'єднували творчість Хуліо Кортасара із творчими здобутками представників літератури Латинської Америки.
5. Доведіть, що роман «Гра в класики» є новаторським за формою. У чому полягає складність прочитання твору?
6. Поясніть причини трагізму образу Орасіо Олівейра.

Література:

- Назарець В. М. Біографічні літературні довідки: Амаду Доржі, Астуріас, Мігель Анхель, Кортасар Хуліо // Всесвітня література та культура. 2005. № 9. С. 36-38.

Багатошаровий роман Мілана Кундери «Нестерпна легкість буття»

План

Образно-стильова палітра та проблематика твору М. Кундери «Нестерпна легкість буття»
Філософські ідеї творчості С. Кундери.

Міфологічні мотиви в романі.

Література:

Бульвінська О. «Новий роман» Мілана Кундери: теорія і практика // Зарубіжна література в навчальних закладах. 2003. № 11. С. 28-34.

Козюра О. В. Образно-стильова палітра та проблематика твору М. Кундери «Нестерпна легкість буття» // <https://md-eksperiment.org/post/20220704-obrazno-stilova-palitra-ta-problematika-tvoru-m-kunderi>

Ніколенко О. Література другої половини ХХ ст. // Зарубіжна література в навчальних закладах. 1998. № 10. С. 37-39.

Хассан І. Культура постмодернізму // Вікно в світ. 1999. № 5. С. 99-111.

Ципердюк І. Мілан Кундера: відповідь українським «західникам» і «ґрунтівцям» // Всесвіт. 2000. № 1-2. С. 144-150.

Прозописьмо Милорада Павича як гіпертекст

План

1. «Перший письменник третього тисячоліття» Милорад Павич – знакова постать світової літератури, специфіка його творів і «відмова від монопольного права автора на істину».

2. Гіпертекст як явище літератури. Роман «Хозарський словник» як гіпертекст.

3. Утілення в оповіданні «Скляний равлик» рис постмодернізму. Можливість вибору шляхів читання твору на двох його «перехрестях» (в т.ч. на комп'ютері) як вияв характерної для постмодерністської літератури гри письменника з текстом і читачем.

4. Оповідання «Принц Фердинанд читає Пушкіна» як інтелектуальна провокація читача. Інтенсивне використання М.Павичем фактів візантійської і поствізантійської культури («віртуальний історизм»).

5. Особливості індивідуального стилю Милорада Павича.

Література:

Бульвінська О. Перший письменник III тисячоліття, або Милорад Павич і гіпертекст // Заруб. л-ра в шк. Укр. 2003. № 5. С. 2 – 12.

Ковбасенко Ю.І. Література постмодернізму: по той бік різних боків / Юрій Ковбасенко. Тема. 2002. №1. С. 127

Ковбасенко Ю.І. Архіпелаг «Павич», острів «Дамаскин» / Юрій Ковбасенко. – Тема. Мистецтво аналізу та інтерпретації художнього тексту. Нове в шкільних програмах: Милорад Павич. 2002. № 4. С. 80 – 126.

Сокол Л. Гіпертекст і постмодерністський роман // Слово і час. 2002. № 11. с.76 – 80.

Багатовимірний світ Хорхе Луїса Борхеса

План

1. Філософська проблематика творчості Борхеса. Постмодерністські тенденції в текстах письменника.

2. Образ Книги, героя-Бібліофіла й автора у новелі «Книга піску».

3. Багатозначність метафор: сон, дзеркало, лабіринт, сліпота, пам'ять, книга; асоціацій і парадоксів.

4. Що вплинуло на формування світогляду Х. Л. Борхеса? Яку роль у житті письменника відігравали книги і бібліотека? У чому полягала заслуга прозаїка як представника постмодерної літератури?

Література:

Борхес Х. Л. Алеф: Прозові твори: Пер. з ісп./Передмова В. Г. Наріжної; Примітки С. Ю. Борщевського; Худож.-ілюстратор І. І. Яхін; Худож.-оформлювач Б. П. Бублик. – Харків: Фоліо, 2008. – 572 с. – (Бка світ. літ.).

Борхес Хорхе Луїс (біографія) українською мовою. - [Електронний ресурс].

URL:<https://javalibre.com.ua/java-book/author/bio/25317>

Висоцька Р. Р. Новела «Вавилонська бібліотека» Хорхе Луїса Борхеса в контексті естетики літератури постмодернізму. С. 191-195. – [Електронний ресурс]. URL:

file:///C:/Users/%D0%A2%D0%B0%D0%BD%D1%8E%D1%88%D0%B0/Downloads/Nvkyu_2014_29_28.pdf

Галина Дзись. Інтертекстуальність малої прози Х. Л. Борхеса, 2008. 7 с. – [Електронний ресурс]. URL: [http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/18434/15-](http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/18434/15-Dzys.pdf?sequence=1)

[Dzys.pdf?sequence=1](http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/18434/15-Dzys.pdf?sequence=1)

Інтелектуальне всесилля Хорхе Луїса Борхеса. – [Електронний ресурс]. URL:

<https://starylev.com.ua/club/article/intelektualne-vsesyllya-horhe-luyisaborhesa>

Італо Кальвіно «Якщо однієї зимової ночі подорожній...» - роман-пародія на літературні стилі

План

1. Італо Кальвіно – неперевершена постать італійської літератури ХХ ст.
2. Роман «Якщо однієї зимової ночі подорожній...» – «феєрична літературна гра». Поняття «гіпертекст» та втілення його ознак у творі.
3. Погляди письменника на роль літературних стилів.
4. Образи Читача і Читачки – головні і наскрізні персонажі роману, їхня функція у творі.
5. Випишіть зі словника літературознавчих термінів поняття «текст» та «гіпертекст», їхні ознаки. Подумайте, чи вдало використав Італо Кальвіно ознаки гіпертексту у своєму творі.
6. Поясніть, яка роль у творі відведена вставним розділам, що складають оригінальну мозаїку твору.
7. Подумайте, якого висновку дійшов письменник у фіналі твору. Чому він заговорив про непереривність життя і неминучість смерті?

Література:

Помаранська О. Італо Кальвіно: біо-бібліографічний нарис // Всесвіт. 2002. № 11 -12. С. 32-33.

Покальчук Ю. Сучасна латиноамериканська проза. К., 1978.

Життя і творчий доробок Юрія Андруховича

План

1. Юрій Андрухович – найпомітніша постать постмодерного дискурсу.
2. Широкі дискусії навколо роману «Рекреації» (1992), особливості постмодерного нарративу письменника, інтертекстуальне поле твору, карнавалізація, перетворення героя з атрибутами постколоніальної дійсності, система образів і нарративні прийоми їх моделювання, амбівалентність характеристик, гра з читачем.
3. Антиколоніальна проблематика романів «Московіада» (1993), «Переверзія» (1996), «Дванадцять обручів» (2003), особливості їх нарративу, герої-

фігури, герої-маски, підкреслена демонстрація техніки творення тексту, відкритість, демонстративність гри з персонажем.

4. Роман «Московіада». Жанрова своєрідність твору, ознаки постмодерної літературної прози, наскрізний нігілізм і символізм, проблематика твору.

Література:

Бетко Ірина. Архетипальна постать блазня в українській постмодерній прозі (на прикладі творів Ю. Андруховича) // Слово і час. – 2009. - № 3. – С. 54-64

Галич Артем. Асоціонімний світ романів Ю. Андруховича на початку ХХІ століття // Слово і час. – 2008. – № 8. – С.48-54

Гундорова Т. Післячорнобильська бібліотека. Український літературний постмодернізм. – К., 2003.

Москалець К. Людина на крижині. – К., 2005.

Роман «Московіада» Ю. Андруховича як зразок постмодернізму // Українська література в загальноосвітній школі. – 2001. - № 2. – С.14-17.

Харчук Р.Б. Сучасна українська проза. Постмодерний період. – К., 2008. – С.127-153.

Харчук Р. Юрій Андрухович не для дітей? // Дивослово. – 2006. № 12. – С.27-32.

<http://ukrlib.com.ua>

<http://uk.wikipedia.org>

Життєвий і творчий шлях О.Забужко.

План:

1. Оксана Стефанівна Забужко як громадський діяч, феміністичний прозаїк та філософсько-психологічний поет.

2. **«Польові дослідження з українського сексу»** як «відверта українська жіноча проза». Філософсько-психологічне підґрунтя твору, його гендерна світоглядна опозиційність. Особливості авторського стилю.

3. Мала проза О.Забужко (**«Казка про калинову сопілку»**, **«Сестро, сестро»**, **«Дівчатка»**, **«Я, Мілена»** та ін.).

4. Поезія Оксани Забужко. Збірки **«Травневий іній»**, **«Диригент останньої свічки»**, **«Апостол»**, **«Новий закон Архімеда: Вибрані вірші 1980-1998»**. Традиції і новаторство в поетичних текстах. Мотиви, стилістика творів. Оригінальність авторського символу.

Література:

Голобородько Ярослав. Психологічні натюрморти Оксани Забужко (Про збірку «Сестро, сестро») // Українська мова та література. – 2005. – Число 15. – С. 19-20

Голобородько Ярослав. Сексментальна траєкторія Оксани Забужко // Слово і час. – 2009. - № 12. – С.74-79.

Гундорова Т. Післячорнобильська бібліотека. Український літературний постмодернізм. – К., 2003.

Харчук Р.Б. Сучасна українська проза. Постмодерний період. – К., 2008. – С.182-197.

Зборовська Н. Жіноча сповідь на тлі чоловічого герметизму: Про книгу О. Забужко «Польові дослідження...» // СіЧ. – 1996. – № 8 – 9.

Зборовська Н. Жіноче питання на порубіжжі віків (Леся Українка, Оксана Забужко) // Слово і час. – 2004. – № 2. – С. 32-38.

Зборовська Н. Повість «Я, Мілена» О. Забужко у «феміністичному дзеркалі» // СіЧ. – 1996. – № 8 – 9.

Життєвий і творчий шлях Сергія Жадана

План

1. Загальний огляд життя і творчості Сергія Жадана.
2. Сучасна літературно-критична думка про творчість Сергія Жадана.
3. Поетична творчість.
4. Прозовий доробок.
5. Роман «Депеш Мод» - строкатий портрет перехідної доби і покоління, яке зависло в жорстокому міжчасі дев'яностих.

Література:

- Баран Є. «До розмови про “ранні” дев'яності» // Іменник. Антологія дев'яностих. - К., 1997.
- Гундорова Т. «Ворошиловград і порожнеча» // [Електронний ресурс: <http://litakcent.com/2011/02/08/voroshynovhrad>]
- Десятерик Д. «Не розумію, для чого займаюся справою, від якої тобі важко: Сергій Жадан про нові книжки, дві українські літератури та ліву ідею» // День. - 2005. 27.
- Дністровий А. «“Шістдесятники” - “дев'ятдесятники”: тяглість, розриви, конфронтація?». - 2005.
- Довженко О. «Жадан for the masses» // Дзеркало тижня. - 2004.
- Дудін В. «Ліва опозиція» // [Електронний ресурс: <http://gaslo.info/?p=2039>]
- Жадан С. «Ворошиловград» - Харків: Фоліо, 2010.
- Жадан С. «Депеш мод» - Харків: Фоліо, 2004.
- Жадан С. Інтерв'ю “Українській правді” // [Електронний ресурс: <http://life.pravda.com.ua/book/2010/10/28/64394/>]
- Жадан С. «Капітал» - Харків, 2007.
- Зборовська Н. «Сучасна масова література в Україні як загальнокультурна проблема» // Слово і час. - 2007.
- Коцарев О. «Безнадійні віра і любов Сергія Жадана» // [Електронний ресурс: <http://litakcent.com/2011/04/08/beznadijni-vira-i-ljubov-serhija-zhadana/>]
- Кратохвіль О. «Назад до нової батьківщини» // Критика. - № 9-10. - 2010.

Життєвий і творчий шлях Юрія Іздрика

План

1. Загальний огляд життя і творчості Юрія Іздрика.
2. Сучасна літературно-критична думка про творчість Юрія Іздрика.
3. Поетична творчість.
4. Прозовий доробок.
5. Роман «Воццек» Юрія Іздрика - «роман для літературних гурманів».

Література:

- Іздрик Ю. 3 : 1 : Острів КРК ; Воццек ; Подвійний Леон / Ю. Іздрик. – 2-ге вид., стереотипне. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2013. – 320 с.
- Іздрик Ю. АВ OUT : [добірка найновіших віршів] / Ю. Іздрик. – Львів : Видавництво Старого Лева, 2014. – 235 с.
- Іздрик Ю. АМ : [роман в новелах] / Ю. Іздрик. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2010. – 318 с.

Іздрик Ю. АМ ТМ : Як досягнути безсмертя в домашніх умовах : [роман в новелах] / Ю. Іздрик. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2010. – 314 с.

Іздрик Ю. UNDERWORD : альбом / Ю. Іздрик. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2011. – 159 с.

Іздрик Ю. Інші речі : [поезія] / Ю. Іздрик. – Львів : Видавництво Старого Лева, 2021. – 288 с.

Іздрик Ю. Папіроси : 25 віршів без фільтра / Ю. Іздрик. – [Б. м.] : Meridian Czernowitz, 2017. – 103 с.

Іздрик Ю. Після прози / Ю. Іздрик. – [Чернівці] : Meridian Czernowitz, 2018. – 232 с.

Іздрик Ю. Take / Ю. Р. Іздрик. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2010. – 271 с.

Іздрик Ю. Флешка-2GB / Ю. Іздрик. – Київ : Грані-Т, 2009. – 248 с.

Майстер імпровізацій // Шкільна бібліотека. – 2017. – № 7. – С. 84-87

Чумак Т. Сучасний літературний процес в Україні / Т. Чумак // Дивослово. – 2019. – № 3. – С. 7-17.

Яблучна А. Нетрадиційний розбір поетичних польотів / А. Яблучна // Дніпро. – 2016. – № 10-12. – С. 148-149. Електронні ресурси Збірка «Інші речі» [Електронний ресурс] // Комітет з Національної премії України імені Тараса Шевченка : [сайт]. – Електрон. текст. дані. – [Б. м.: б. в.]. – Режим доступу: <http://knpu.gov.ua/content/zb%D1%9Brka%D1%9Bnsh%D1%9B-rech%D1%9B> (дата звернення: 1.08.2022).

Звіжинський А. Феномен Іздрика [Електронний ресурс] / А. Звіжинський // Місто : [сайт]. – Електрон. текст. дані. – [Б. м.], 2018. – Режим доступу: <https://mi100.info/2018/03/31/fenomen-izdryka/> (дата звернення: 22.07.2022).

Іздрик. Молитва [Електронний ресурс] // YouTube : [сайт]. – Електрон. відеодан. – [Б. м.], 2016. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=qUK-fLNbkIc> (дата звернення: 28.07.2022).

Іздрик презентував свою оперу. Правда, ця музика не для всіх [Електронний ресурс] // Місто : [сайт]. – Електрон. текст. дані. – [Б. м.], 2017. – Режим доступу: <https://mi100.info/2017/12/21/izdryk-prezentuvav-svoyuoperu-pravda-tsya-muzyka-ne-dlya-vsih-video/> (дата звернення: 25.07.2022).

«Не вмер молодим? то живи молодим»: меланхолійна екзистенція Юрія Іздрика [Електронний ресурс] // Видавництво Старого Лева : [сайт]- Електрон. текст. дані. – [Б. м.], 2019. – Режим доступу: <https://starylev.com.ua/blogs/ne-vmer-molodym-zhyvu-molodym-melanholiynaekzystenciya-yuriya-izdryka> (дата звернення: 1.08.2022).

Одного разу з Іздриком: друзі та колеги письменника діляться історіями [Електронний ресурс] // Yakaboo.u. : [блог]. – Електрон. текст. дані. – [Б. м.], 2020. – Режим доступу: <https://blog.yakaboo.ua/ru/odnogo-gazu-zizdrykom/> (дата звернення: 27.07.2022).

Ониськів М. Іздрик презентував свою оперу. Правда, ця музика — не для всіх [Електронний ресурс] // КалушNews.City : [сайт]. – Електрон. текст. дані. – Калуш, 2017. – Режим доступу: <https://kalushnews.city/articles/1502/izdrik-prezentuvav-svoyu-operu-pravda-syamuzika-ne-dlya-vsih> (дата звернення: 27.07.2022).

Юрій Іздрик. Поезії і трішки репу [Електронний ресурс] // YouTube : [сайт]. – Електрон. відеодан. – [Б. м.], 2019. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=FL-icdWtqOs> (дата звернення: 1.08.2022).

Юрку Іздрику – 56: маловідомі факти з життя гуру сучукрліту, які точно здивують [Електронний ресурс] // Lifestyle.24tv.ua : [сайт] – Електрон. текст. дані. – [Б. м. : б. в.]. – Режим доступу: https://lifestyle.24tv.ua/yurku_izdriku__56_malovidomi_fakti_z_zhittya_guru_suc_hukrlitu_yaki_tochno_zdivuyut_n1016479 (дата звернення: 22.07.2022).

Науково-пошукова робота:

Підготувати проекти-доповіді за творчістю Умберто Еко, П. Зюскінда, Х. Кортасара, М. Кундери, М. Павича, Хорхе Луїса Борхеса, Італо Кальвіно, Ю. Андруховича, О. Забужко, Сергія Жадана, Юрія Іздрика.

Індивідуальна робота:

Опрацювати літературознавчу критику й підготувати цілісний аналіз запропонованих для опрацювання творів за рекомендованими схемами.

Список художніх текстів для обов'язкового читання:

Умберто Еко «Ім'я троянди».
П. Зюскінд «Запахи, або Історія одного вбивці (Парфуми)».
Х.Кортасар «Гра в класики».
М.Кундера «Нестерпна легкість буття».
М.Павич «Скляний равлик».
Хорхе Луїс Борхес: «Книга Піску».
Італо Кальвіно «Якщо подорожній одної зимової ночі».
Ю. Андрухович «Рекреації». «Тут похований фантомас».
О. Забужко «Польові дослідження з українського сексу». «Казка про калинову сопілку».
Сергій Жадан «Депеш Мод».
Юрій Іздрик «Воцтек».

Рекомендована література:

1. Акіншина І. М. Жанрово-стильові особливості художньо-біографічної прози 80–90-х років ХХ століття: автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.01 Українська література / Дніпропетровський національний університет. Дніпропетровськ, 2005.
2. Білоцерківець Н. У контексті епохи. К., 1998.
3. Бульвінська О. Перший письменник III тисячоліття, або Милорад Павич і гіпертекст // Заруб. л-ра в шк. Укр. 2003. № 5. С. 2–12.
4. Ващенко Ю. А. Історія зарубіжної літератури ХХ століття. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014.
5. Денисова Т. Н. Феномен постмодернізму: Контури й орієнтири / Тамара Денисова // Слово і час. 1995. № 2. С. 18–27.
6. Еко У. Нотатки на берегах «Імені троянди». https://stud.com.ua/42325/filosofiya/notatok_romanu_troyandi
7. Енциклопедія постмодернізму / [ред. Ч. Е. Вінквіст, В. Е. Тейлор; пер. з англ. Віктор Шовкун]. К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2003. 503 с.
8. Затонський Д. Роман Патріка Зюскінда «Запахи» у дзеркалі літ-знавства // Всесв. л-ра в серед. навч. закл. України. 2002. № 5–6.

9. Історія зарубіжної літератури ХХ ст. [Текст]: навч. посібник / ред. В. І. Кузьменко. К.: ВЦ "Академія", 2010.
10. Ковбасенко Ю. І. Література постмодерну: по той бік різних боків / Юрій Ковбасенко // Заруб. л-ра в шк. Укр. 2002. № 5. С. 2 – 12.
11. Ковбасенко Ю.І. Архіпелаг «Павич», острів «Дамаскин» / Юрій Ковбасенко. Мистецтво аналізу та інтерпретації художнього тексту. Нове в шкільних програмах: Милорад Павич. 2002. № 4. С. 80 – 126.
12. Кровопишина А. Масова та елітарна літератури: критерії розмежування і проблема смаку / Вісник Черкаського університету. 2013. № 5.
13. Кундера М. Нестерпна легкість буття: [Електронний ресурс] / М. Кундера. – Режим доступу: http://shron.chtyvo.org.ua/Milan_Kundera/Nesterpna_lehkist_buttia.pdf
14. Кундера М. «Розуміти світ як запитання»/ Інтерв'ю Філіпа Рота з Міланом Кундерою: [Електронний ресурс] / М. Кундера. – Режим доступу: http://shron.chtyvo.org.ua/Milan_Kundera/Nesterpna_lehkist_buttia.pdf
15. Литвиненко Т. М. Лабіринт – символ естетики постмодернізму: До проблеми цієї міфологеми в літературі ХХ ст. // Всесвіт. літ. в серед. навч. зал. Укр. 2004. № 3. с.32 – 35.
16. Любарець О. А. Українська постмодерна проза / О. А. Любарець. Ж. : Біліт інформ, 2009.
17. Овсяк О. Загадки і таємниці роману Дена Брауна «Код да Вінчі» // Всесвіт. 2008. № 3-4. С. 14.
18. Палій О. Романи Мілана Кундери: проблематика, поетика, нарративні стратегії : [Електронний ресурс] / О. Палій. – Режим доступу : <http://disser.com.ua/contents/5645.html>
19. Пахаренко Н. Світоглядно-естетичні грані постмодернізму // Укр. мова та літ. 2005. № 15. с.9 – 13.
20. Поліщук Я. Література: високе чи масове мистецтво? / Я. Поліщук // Українська література в загальноосвітній школі: науково-методичний журнал. 2007. № 9.
21. Семків Р. Іронічна структура : типи іронії в художній літературі / Ростислав Семків. К.: Вид. Дім «КМ Академія», 2004. 135 с.
22. Семків Р. Постмодернізм та іронія / Типологізація нетипового // Слово і час. 2000. № 6. с.6 – 12.
23. Сокол Л. Гіпертекст і постмодерністський роман // Слово і час. 2002. № 11. с.76 – 80.
24. Філологічні семінари: Літературна критика і критерії художності / редкол.: М. К. Наєнко та ін. К. : Логос, 2009. Вип. 12.
25. Філоненко С. О. Масова література в Україні: дискурс / гендер / жанр: монографія / С. О. Філоненко. Донецьк : ЛАНДОН-ХХІ, 2011.

Рекомендована література:

1. Агєєва В. Казка про жіночий простір // Література Плюс. 2001. № 1.
2. Андрусів С. Сучасне українське літературознавство: тексти і контексти // Слово і час. 2004. № 5.
3. Андрухович Ю. Дванадцять обручів: Роман. К.: Критика, 2003.
4. Андрухович Ю. Рекреації. Романи. К.: Видавництво “Час”, 1996.
5. Андрухович Ю. Перверзія. Львів: “Класика”. 2000.
6. Баран Є. Літературна ситуація 1999-го: час єзуїтів // Слово і час. 1999. № 3.
7. Барт Р. Від твору до тексту // Антологія світової літературно-критичної думки ХХ століття. Львів, 1996. С. 378-384.
8. Бахтін М. Висловлювання як одиниця мовленнєвого спілкування // Слово. Знак. Дискурс: Антологія світової літературно-критичної думки ХХ століття. Львів, 1996.
9. Бігун Б.Я. Постмодерністський образ світу (на матеріалі західноєвропейських і американських романів ХХ століття). Дис... канд. філол. наук. Київ, 1999.

10. Біла А. Проблема українського мас-роману // Кальміюс. 2000. № 3-4.
11. Біла А. Від ломки до ломки: лірика Сергія Жадана // Слово і час. 2002. № 1. С. 35-48
12. Богачова О. Специфіка постмодерного тексту в постколоніальному контексті (на прикладі роману Ю. Андруховича "Рекреації") // Молода нація. 1999. № 10.
13. Бойчук Б. "Перелом" Юрія Андруховича // Кур'єр Кривбасу. 2003. № 12.
14. Бойчук Б. Троїсті музиканти (Жадан – Карпа - Андрухович) // Кур'єр Кривбасу. 2005. – лютий (№ 183). С. 199-202
15. Болещкий В. Лови на постмодерністів // Критика. 2001. № 7-8.
16. Бондар-Терещенко І. Журнальна культура в Україні // Кур'єр Кривбасу. 2000. № 3.
17. Бондар-Терещенко І. Функціональні механізми літературного дискурсу 1990-х рр.. // Слово і час. 2005. № 2. С. 62-71.
18. Бондар-Терещенко І. Чао, Андрухович? (Сучасний роман в лабетах постмодерністського мейнстріму) // Кур'єр Кривбасу. 1997. №. 91-92.
19. Бондар-Терещенко І. Апорія постмодерну // Слово і час. 1999. № 3.
20. Бондар-Терещенко І. Недоромантик і антигерой // Бондар-Терещенко І. Текст 1990-х: герої та персонажі. Тернопіль: Джура, 2003. С. 89-95
21. Бондар-Терещенко І. Ріо-Жаданейро // Книжник review 2003. № 23
22. Бондар-Терещенко І. Лікування слововиверженням (Іздрик. Воцек. - Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1997) // Літературна Україна. 1998. № 14. 2 квіт.
23. Бондар-Терещенко Ігор. Подвійний Ніе ОН. Юрій Іздрик: ресентимент ідеологічного прочитання // Кур'єр Кривбасу. 2000. № 132.
24. Бондар-Терещенко І. Правила поведінки уві сні: Про один "роман для літературних гурманів" (Іздрик. Воцек. - Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1997) // Кур'єр Кривбасу. 1998. № 106.
25. Бондаренко А. Українська еліта: патогенез самотності // Слово і час. 1998. № 11.
26. Ботанова К. Куди входить Фортінбрас (Роздуми про шизонарцисизм) (Оксана Забужко. Хроніки від Фортінбраса. К.: Факт, 1999) // Критика. 2000. № 9.
27. Бук С. Форми нарації в романі Іздрика „Подвійний Леон” // Слово і час. 2006. № 2. С. 63-67.
28. В "Українській Реконкісті" я зіграла улюблену роль... Розмова Теодозії Зарівни з Нілою Зборовською // Кур'єр Кривбасу. 4004. № 175. С. 152-160.
29. Гаврилів Т. Карнавал, постмодерн і література // Гаврилів Т. Знаки часу: Спроба прочитання. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2001. С. 147-174.
30. Гнатюк О. Авантюрний роман і повалення ідолів // Андрухович Ю. Рекреації. Романи. К.: Видавництво "Час", 1996. С. 9-26.
31. Голочко О. Москва - Пост-Волинський (Юрій Андрухович. Рекреації: Романи. К.: Час, 1997 // Критика. 1997. № 2.
32. Грабовський С. Ессе Andrukhoуsch (Юрій Андрухович. Дезорієнтація на місцевості. - Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1999; Юрій Андрухович. Мала інтимна урбаністика // Критика. 2000. № 1-2; Юрій Андрухович. Центральна-східна ревізія // Сучасність. 2000. № 3) // Критика. 2000. № 7-8.
33. Грабович Г. Кохання з відьмами (Оксана Забужко. Польові дослідження з українського сексу. К.: Згода, 1996) // Критика. 1998. Ч. 2.
34. Гребенюк Т. В. Концепція творчої особистості в прозі М. Коцюбинського та Оксани Забужко // "Наукові записки" Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського: Збірник наукових праць. Серія: Філологія. 2005. Випуск 7. Вінниця: Вид-во Вінницького держ. пед. ун-ту, 2005. С. 87-91.
35. Гребенюк Т. В. Поетика прози О. Забужко: постмодерністський аспект інтерпретації // Актуальні проблеми слов'янської філології: Міжвуз. зб. наук. ст.. Вип. X: Лінгвістика і літературознавство. К.: Знання України, 2005. С. 388-395.

36. Гребенюк Т. Мотив гріхопадіння в прозі Ю. Андруховича та Є. Пашковського // Біблія і культура: Збірник наукових статей. Випуск 7 / За редакцією А. Є. Нямцу. Чернівці: Рута, 2005. С. 177-184.
37. Гребенюк Тетяна. “Войцек” Г. Бюхнера і “Воцек” Ю. Іздрика: шляхи редукції класичної подієвості // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. Вип. 9: Українська література в загальноєвропейському контексті. Ужгород: Госпрозрахунковий редакційно-видавничий відділ у справах преси та інформації, 2005. С. 113-117.
38. Гундорова Т. Атомний дискурс і Чорнобильська бібліотека, або Як зустрілися Пашковський з Бодрійяром // Кур'єр Кривбасу. 2004. травень (№ 174). С. 149-162.
39. Гундорова Т. “Бу-Ба-Бу”, Карнавал і Кіч (Юрій Андрухович. Рекреації: Романи. К.: Час, 1997; Юрій Андрухович. Перверзія. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1997; Юрій Андрухович. Рекреації. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1997) // Критика. 2000. № 7-8.
40. Гундорова Т. Література і письмо або Місце нового в українській літературі // СВІТО-ВИД. 1997. Ч. III (28).
41. Гундорова Т. Ностальгія та реванш: Український постмодернізм у лабетах національної ідентичності: [У контексті постмодернізму аналізується роман “Московіада” та есеїстика. Ю.Андруховича] // Кур'єр Кривбасу. 2001. № 144.
42. Гундорова Т. Постмодерністська фікція з постколоніальним знаком питання // Сучасність. 1993. № 9.
43. Гундорова Т. Післячорнобильська бібліотека. Український літературний постмодерн. К.: Критика, 2005.
44. Гундорова Т.І. Проявлення Слова. Дискурсія раннього українського модернізму. Постмодерна інтерпретація. К.: Літопис, 1997.
45. Демська Л. “Народження трагедії з духу” часу (сучасний літературний процес – шлях без цілі?) // Молода нація. 1998. - № 9.
46. Демська-Будзуляк Л. Зміна поколінь – реальність проблеми? // Слово і час. 2001. № 1.
47. Денисова Т. Феномен постмодернізму: контури і орієнтири. // Слово і час. 1995. № 2.
48. Денисова Т., Сиваченко Г. Наприкінці ХХ століття: постмодернізм, мультикультуралізм // Всесвітня література в навчальних закладах України. 1999. № 1.
49. Дерріда Ж. Структура, знак і гра у дискурсі гуманітарних наук // Антологія світової літературно-критичної думки ХХ століття. Львів, 1996.
50. Дзюба І. Національна культура як чинник майбуття України // Кур'єр Кривбасу. 2000. № 1.
51. Дімаров А., Кухарук Р. Про читабельність літератури і не тільки // Кур'єр Кривбасу. 2000. № 4-5.
52. Долженкова І. “Марія на гранях віків”, або філологічні дослідження з українського сексу // Сучасність. 1997. № 2.
53. Дусова Ж. Некулінарні дослідження з сирого тіста // Слово і час. 1996. №8-9.
54. Енциклопедія постмодернізму / За ред. Ч.Вінквіста та В.Тейлора; Пер. з англ. В.Шовкун. К.: Вид-во С. Павличко “Основи”, 2003.
55. Єшкілев В. Воцкекургія Бет. Івано-Франківськ, 1998.
56. Єшкілев В. Лицар попри жерця. Типологія трьох феноменів // Плерома. 1996. № 1-2.
57. Єшкілев В., Лихоманова Н., Бойченко О. Прологмени до деміургії // Кур'єр Кривбасу. 2000. № 7.
58. Жадан С. Anarchy in the Ukraine. Харків: Фоліо, 2005
59. Жадан С. Біг Мак. К.: Критика, 2003
60. Жадан С. Депеш Мод. Харків: Фоліо, 2004
61. Жадан С. Іздрик газований, слабоалкогольний (Іздрик. Подвійний Леон. - Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2000) // Книжник review - 2001. № 3.
62. Жадан Сергій: Література не є чимось більшим за спорт чи прогноз погоди // Книжник review – 2003. № 23
63. Забужко О. Польові дослідження з українського сексу. К: Факт, 2000. 116 с.

64. Забужко О. Сестро, сестро: Повісті та оповідання. К.: Факт, 2003. 240 с.
65. Загребельний П. Весела безпритульність? // Жадан С. Деш Мод. Харків: Фоліо, 2004
66. Зборовська Н. Два “любовних” романи українського кінця століття, або Юрій Андрухович проти Оксани Забужко // Зборовська Н., Ільницька М. Феміністичні роздуми. На карнавалі мертвих поцілунків. Львів: Літопис, 1999. С. 118-126.
67. Зборовська Н. Жіноча сповідь на тлі чоловічого “герметизму” // Слово і час. 1996. № 8-9.
68. Зборовська Н. Завершення карнавалу: “Перверзії” Андруховича Ю. // Вітчизна. 1997. № 5, 6.
69. Зборовська Н. Літературний процес і завдання критики // Слово і час. 2004. -№ 4.
70. Зборовська Н. Перцепція феміністки у західноєвропейському дискурсі та українському письмі // Слово і час. 2005. № 1. С. 55-61; № 2. С. 53-62.
71. Зборовська Н. Перцепція феміністки у західноєвропейському дискурсі та українському письмі // Слово і час. 2005. № 1. С. 55-61; № 2. С. 53-62.
72. Зборовська Н. Постмодернізм Юрія Андруховича у дзеркалі футуризму Михайля Семенка // Зборовська Н., Ільницька М. Феміністичні роздуми. На карнавалі мертвих поцілунків. Львів: Літопис, 1999. С. 99-107.
73. Зборовська Н. Перемога плоті (Оксана Забужко. Я, Мілена // Кур'єр Кривбасу. 1998. 4.96) // Критика. 1998. № 10.
74. Іздрік. АМ™. Новели. Львів: Кальварія, 2005.
75. Іздрік. Воцек & Воцекургія. Львів: Кальварія, 2002.
76. Іздрік. Острів КРК та інші історії: повість, новели, автокоментар. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1998.
77. Іздрік. Подвійний Леон. історія хвороби. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2000
78. Калинська Л. Гра у бісер у Чортополі // ЗОІЛ. 1997. № 2.
79. Калинська Л.М. Прозова творчість Юрія Андруховича як феномен постмодернізму. Автореф. дис.... канд. філол. наук. К., 2000.
80. Квіт С. У межах, поза межами й на межі // Слово і час. 1999. № 3.
81. Коваль М. Джон Барт як інтерпретатор постмодернізму // Слово і час. 2000. № 6.
82. Коваль М. Постмодерністська гра в літературу: відмова від традиції чи її нова інтерпретація? // Молода нація. 1999. № 13.
83. Кокотюха А. Фаст Фуд // Книжник review 2003. № 23
84. Корабльова О. Художні особливості жіночого письма О. Забужко // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. Вип. 9: Українська література в загальноєвропейському контексті. Ужгород: Госпрозрахунковий редакційно-видавничий відділ у справах преси та інформації, 2005. – С. 136-139.
85. Корабльова О. Сексуальність як вияв самотності у прозі Оксани Забужко // Слово і час. 2003. № 7.
86. Коротка історія розмови. Розмовляли Юрій Іздрік та Світлана Матвієнко // Література плюс. 2003. червень. Ч. 5 (48).
87. Костюк В. Історія симуляції, або Іздрік forever (Іздрік. Подвійний Леон. - Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2000) // Критика. 2001. № 5.
88. Костюк В. Фрагмент і пастиш (Іздрік. Воцек. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1997) // Критика. 1998. № 2.
89. Кравченко Т. Постмодернізм – це принципово не модернізм // Слово і час. 1999. № 3.
90. Крістева Ю. Stabat mater / Антологія світової літературно-критичної думки ХХ століття. Львів, 1996.
91. Крот Ю. У пошуках романних значень: До проблеми діалогічності художнього слова у контексті прози Ю. Андруховича // Сучасність. 1993. № 9.
92. Круть І. Образ у літературі постмодернізму. На матеріалі прози Андруховича Ю. // HTML – <http://www.psychor.ru>.
93. Кулик В. Елегія рекреаційного ранку // Сучасність. 1992. № 5.

94. Лавринович Л. Сучасний український постмодернізм – напрям? метод? стиль? // Слово і час. 2001. № 1.
95. Леві-Строс К. Структурна антропологія / Пер. з фр. З. Борисюк. К.: Основи, 1997.
96. Леві-Стросс К. Міт і значення / Антологія світової літературно-критичної думки ХХ століття. – Львів, 1996.
97. Лексикон загального та порівняльного літературознавства. Чернівці: Золоті литаври, 2001.
98. Лихоманова Н.О. Постмодерністська рецепція міфу (на матеріалі європейського романного досвіду ХХ століття). Дис... канд.філол. наук. Чернівці, 2001.
99. Луцький Л. Відпочинковий хоґґор у Країні О. З. (Оксана Забужко. Казка про калинову сопілку. К.: Факт, 2000) // Книжник review. 2001. № 1.
100. Маленький Хлопчик. Про забужкiанство // Книжник review. 2004. № 3.
101. Масенко Л. Визначальні мотиви “Польових досліджень з українського сексу” // Слово і час. 1997. № 2.
102. Масенко Л. З позиції сповідування. Ключові мотиви “Польових досліджень з українського сексу” Оксани Забужко // Кур'єр Кривбасу. 1996. № 61-64.
103. Матвієнко С. Есей: Між алібі та компроматом (Оксана Забужко. Хроніки від Фортінбраса. К.: Факт, 1999; Юрій Андрухович. Дезорієнтація на місцевості. - Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1999; Костянтин Москалець. Людина на крижині. К.: Критика, 1999) // Критика. 2000. № 12.
104. Матвієнко С. Післямова // АМ^{TM}. Новели. Львів: Кальварія, 2005. С. 236-255.
105. Матіяш Б. ... перебути день відносно чесно... // Критика. 2006. Січень-Лютий.
106. Меднікова Г.С. Мистецтво постмодернізму як фактор адаптації особистості. Монографія. К.: НПУ ім. М.Драгоманова, 2001.
107. Мечникова Г. Постмодерністські риси в сучасній українській літературі // Слова і час. 1999. № 7.
108. Міщук В. І прийде свято Воскресаючого Духа (з приводу повісті Ю. Андруховича “Рекреації”) // Слово і час . 1993. № 6.
109. Мовчан Р. Зарубіжні моделі й національна специфіка // Слово і час. 1999. № 3.
110. Моклиця М. Оксана Забужко // Модернізм як структура: Філософія. Психологія. Поетика. Луцьк, 2002.
111. Молоткаста П. Мадам Боварі в обставинах сексуальної революції // Дзвін. 1997. № 3.
112. Монахова Н. “Підпорядковане” в українському контексті (Спроба постколоніальної інтерпретації роману Оксани Забужко “Польові дослідження з українського сексу” // Сучасність. 2003. № 4.
113. Москалець К. Незадоволення твором: “Московіада” Андруховича Ю. // Сучасність. 1993. № 9.
114. Наєнко М. Дискурс сучасної науки про літературу (огляд досліджень з літературознавства 90-х років). Слово і час. 2001. № 8.
115. Найдан М. Двоє українських поетів: Аттила Могильний і Оксана Забужко // Сучасність. 1992. № 7
116. Павличко С. Дискурс модернізму в українській літературі. К.: Либідь, 1997.
117. Павлишин М. “Воццек” Іздрика // Сучасність. 1998. № 9.
118. Павлишин М. Два “художні тіла” сучасної прози: [Про прозу Юрія Андруховича та Євгена Пашковського] // Світовид. 1997. № 3.
119. Павлишин М. Канон та іконостас. К.: Час, 1997. С.237-254.
120. Павлишин М. Що перетворюється в “Рекреаціях” Юрія Андруховича? // Сучасність. 1993. № 12.
121. Пізнюк І. “Бу-Ба-Бу”. In memoіam // Критика. 2000. № 7-8.
122. Плерома 3'98. Мала українська енциклопедія актуальної літератури. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1998.
123. Поліщук Я. Альтернативна історія літератури – постмодерна парадигма // Слово і час. 2002. № 1.

124. Поліщук О. Позиція персонажа в українській постмодерній прозі // Слово і час. 2003. № 2.
125. Полковський В. Ще раз про “Польові дослідження...” О.Забужко // Слово і час. 2000. № 2
126. Прохасько Ю. Кров Жадана: роман із Заходом // Жадан С. Біг Мак. К.: Критика, 2003. С. 173-183
127. Рябчук М. Замість післямови до “Рекреацій” (Інтерв’ю з Юрієм Андруховичем) // Сучасність. 1992. № 2.
128. Родик К. “Український сюрреалізм на марші” (Оксана Забужко. Репортаж із 2000-го року. К.: Факт, 2001) // Книжник review. 2001. № 10
129. Романець М. Біль, бажання і відраз: морфологія плоті у прозі Забужко, Іздрика і Покальчука // Гендер і культура: зб. ст. / Упоряд.: В. Агеєва, С. Оксамитна. К.: Факт, 2001. С. 110-120
130. Роматенко О. Казкові трагедії українського села (Оксана Забужко. Казка про калинову сопілку. К.: Факт, 2000) // Книжник review. 2000. - № 7
131. Саяпіна Т. В. Міфо-ритуальний аналіз художнього твору в контексті постнекласичної парадигми наукового мислення // Таїни художнього тексту (до проблеми поетики тексту). Збірник наукових праць. Вип. 3. Дніпропетровськ: РВВ ДНУ, 2003. С. 58-65.
132. Саяпіна Т. В. Інтертекстуальні виміри художнього твору (окремі аспекти функціонування терміна) // Держава та регіони. Науково-виробничий журнал. Серія “Гуманітарні науки”. Запоріжжя: Вид-во ГУ “ЗІДМУ”, 2004. № 1. С. 62-65.
133. Саяпіна Т. В. Мотив усесвітнього потопу в українській постмодерній прозі // Молода нація: Альманах. К.: Смолоскип, 2003. С. 185-188.
134. Саяпіна Т. В. Реалізація ігрових стратегій у постмодерністському тексті (на матеріалі твору С. Жадана “Десять способів убити Джона Леннона”) // МОВА І КУЛЬТУРА. (Науковий щорічний журнал). – К.: Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2004. Вип. 7. Т. VII. Ч. 1. Художня література в контексті культури. С. 265-271 (0, 5 арк.).
135. Саяпіна Т. В. Реалізація постмодерністського принципу нонселекції в новелі Ю. Іздрика “Війна” // Держава та регіони. Науково-виробничий журнал. Серія “Гуманітарні науки”. Запоріжжя: Вид-во ГУ “ЗІДМУ”, 2004. № 2. С. 45-48.
136. Саяпіна Тетяна. Типологія різновидів автокомунікації в поезії постмодерного твору // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. Випуск 33. Теорія літератури та порівняльне літературознавство. Част. 1. Львів: Видав. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2004. С. 101-107.
137. Саяпіна Т. В. Трансформація мотиву усесвітнього потопу в постмодерній прозі // Література. Фольклор. Проблеми поетики: Зб. наук. праць. К.: “Твім інтер”, 2004. С. 401-407.
138. Семків Р. Іронія непокірної структури (Іздрик. Острів Крк. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2001; Іздрик. Воцек. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1998; Іздрик. Подвійний Леон. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2000) // Критика. 2001. № 5.
139. Семків Р. Посмодернізм та іронія (типологізація нетипового) // Слово і час. 2000. № 6.
140. Семків Р. Постмодернізм як дискусія та дискурсивність (з побіжними нотатками про українську літературну ситуацію) // Література плюс. 1999.
141. Семків Р. Проза. Сучасна ситуація (артикуляція концепцій) // Молода нація. 1998. № 9.
142. Скалицькі М. Нестерпна легкість творчості // Сучасність. 1994. № 7-8
143. Скуратівський В. Нельотна погода. Замість передмови та замість монографії // Забужко О. Сестро, сестро: Повісті та оповідання. К.: Факт, 2003. С. 5-19
144. Сокол Л. Гіпертекст і постмодерністський роман // Слово і час. 2002. № 11.
145. Стаднюк К. Особливості концептосистеми постмодерністського роману. HTML – <http://www.psycho.ru>.
146. Старовойт І. Література прийдешньої літератури // Молода нація. 1998. № 9.

147. Старовойт І.М. Український постмодернізм у критичному та художньому дискурсах кінця ХХ століття. Дис... канд. філол. наук. Львів, 2001.
148. Стефанова Г. “Автором “Польових досліджень з українського сексу” може стати кожен...” // Література плюс. 2003. Жовтень. -Ч. 8
149. Стефанівська Л. Післямова // Іздрік Воцек & Воцекургія. Львів: Кальварія, 2002. С. 185-199.
150. Сулима М. Роман-утча // Слово і час. 1993. № 10.
151. Стех М. Хто хоче відродитися, мусить померти (Юрій Андрухович. Перверзія. - Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1997; Валерій Шевчук. Око Прірви. К.: Укр. письменник, 1996; Іздрік. Воцек. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1997; Юрко Гудзь. Не-Ми // Кур'єр Кривбасу. 1998. № 102, 103) // Критика. 1999. № 3.
152. Таран Л. Обжити внутрішній простір. До проблеми автобіографізму в сучасній українській прозі жінок-авторів // Кур'єр Кривбасу. 2005. Червень (№ 187). С. 222-228.
153. Таран Л. “Коли б я володіла мистецтвом жити...” (Оксана Забужко. Інопланетянка: Нефантастична повість // Сучасність. 1992. 4.8) // Сучасність. 1994. № 7-8
154. Тебешевська-Качак Т. Автобіографізм як принцип нарації та характеротворення у прозі Оксани Забужко // Слово і час. 2004. № 2
155. Філоненко С. Концепція особистості жінки в українській прозі 90-х років ХХ століття (феміністичний аспект): Автореф. дис. ... к.філол.н. Дніпропетровськ, 2003.
156. Фрай Н. Архетипний аналіз: теорія мітів / Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. Львів, 1996.
157. Харчук Р. Покоління постепохи (Проза) // Дивослово. 1998. - № 1.
158. Харчук Р. Світле – темне // Сучасність. – 1996.
159. Харчук Р. Ще раз про “Дві літератури нашої доби” // Світо-вид. 1994. №
160. Хомеча Н. Діалог епох: українське бароко і постмодернізм (“Екзотичні птахи і рослини” Ю. Андруховича) // Слово і час. 2003. № 11.
161. Хвостова О. Про повість про казку про пісні про про... (Оксана Забужко. Казка про калинову сопілку. - К.: Факт, 2000) // Книжник review. 2001. №1
162. Черненко О. Постмодернізм: український аспект // Всесвіт. 1998. № 8-9.
163. Чернишова Н. Психологічний аспект герменевтичного прочитання роману Ю. Іздрика “Подвійний Леон. Історія Хвороби”: на окупованій території власного “Я” // Кальміус. Літературно-мистецький альманах. 2001. Ч. 3-4 (15-16).
164. Шарговська О. Pro – та contra феміністичний текст у сучасній художній прозі // Література плюс. 2001. № 4(29) червень
165. Шевченко Т.М. Поетика сучасної української прози: особливості “нової хвилі”. Автореф. дис....канд. філол. наук. Одеса, 2002.
166. Шерех Ю. Го-гай-го! Про прозу Андруховича Ю. і з приводу // Сучасність. 1996. № 10.
167. Шумицька Г. Рефлексія над мовним портретом сучасної доби у романі „Зелена Маргарита” Світлани Пиркало // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства.– Вип. 9: Українська література в загальноєвропейському контексті. – Ужгород: Госпрозрахунковий редакційно-видавничий відділ у справах преси та інформації, 2005. – С. 368-372.
168. Щербаченко Т. Жінка кінця ХХ століття в “чоловічій” і “жіночій” поезії дев'яностих // Молода нація. 1998. № 9.

Семінарське заняття 2

Дослідження проблем людського буття у творах письменників-сучасників (Опрацювання (читання, аналіз, створення власних адекватних інтерпретацій) художніх текстів):

- Річард Бах «Чайка на ім'я Джонатан Лівінгстон», «Ілюзії. Пригоди месії мимохить»;
- бразильський письменник П.Коельо (романи «Алхімік», «Вероніка вирішує померти»);
- сучасний французький письменник Е.-Е. Шмітт: «Оскар та Рожева пані» й «Дитя Ноя»;
- Лоран Гунель. «Людина, що хотіла бути щасливою», «Бог завжди подорожує інкогніто» та інші книги автора;
- Харукі Муракамі «Норвезький ліс», «Кафка на пляжі», «Хроніки заводного птаха», «1Q84» та «Погоня за вівцею»;
- Володимир Лис «Століття Якова», «Соло для Соломії»;
- Юрій Винничук «Танго смерті», «Цензор снів» та ін.
- Марія Матіос «Солодка Даруся», «Майже ніколи не навпаки».

Параболічність та жанрові ознаки (філософська казка, алегорично-моральна притча про людство та ін.) творів: Річарда Баха «Чайка Джонатан Лівінгстон», «Ілюзії. Пригоди месії мимохить» та Паоло Коельо «Алхімік»

План

1. Алегоричний зміст повістей-притч Річарда Баха «Чайка Джонатан Лівінгстон», «Ілюзії. Пригоди месії мимохить».
2. Морально-етичний та християнський зміст творів.
3. Структура і символіка повістей.

О. І. Бульвінська «Ти бачиш, хід віків – то наче притча...» (Жанр філософської притчі в творчості Річарда Баха і Пауло Коельо) // <https://md-eksperiment.org/post/20180711-zhanr-filosofskoyi-pritchi-v-tvorchosti-richarda-baha>

Долгих Т. Повість-притча Р. Баха «Чайка по імені Джонатан Лівінгстон». Філолог, 2003. № 2. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://goo.gl/yqxLd2>

Жуковський А. Творчість і філософія Річарда Баха. Літературнофілософський журнал «Топос» [Електронний ресурс] 2011. Режим доступу.:

[<http://www.topos.ru/article/ontologicheskieprogulki/tvorchestvo-i-filosofiya-richarda-baha-1>]

Колодш О. Притча і притчевість в прозі 70-80-х років ХХ ст. Дис. Київ, 2000. 18 с.

Клаквін Майкл. «Колись Будда був Чайкою...»: читання "Чайки Джонатана Лівінгстона" як буддистського тексту Махаяни. Вивчення релігії в Південній Африці: нариси на честь Г.К. Лейден-Бостон, Брілл, 2005. с. 19-33. [Електронний ресурс]. Режим доступу:

<https://goo.gl/sa0ggK>

Назаров А. Є. Творчість Річарда Баха. Специфіка формування літературної свідомості США в 1960-1970 роки. Дисс. Іжевськ, 2001. 173 с.

Ольшванг О.Ю. Притча Р. Баха «Чайка по імені Джонатан Лівінгстон» в аспекті арт-терапії. 2009. 342 – 350с.

П. Коельо. «Алхімік. Життя щедре до тих, хто йде за покликом своєї долі»

План

1. Історія написання роману, назва, жанр, композиція.
2. Образ Сантьяго.

3. Символи твору.

Література:

Бульвінська О. І. «Ти бачиш, хід віків — то наче притча...». жанр філософської притчі у творчості Річарда Баха і Пауло Коельо // Зарубіжна література. 2004. № 2. С. 7-11.

Новікова І. Не зрїкайся своєї мрії. Матеріали до вивчення роману-пошуку Пауло Коельо «Алхімік», 11 кл. // Зарубіжна література. 2006. № 15-16 (463-464). С. 33-35.

Стамат Т. В. Сон, навіяний коханням. За казкою-притчею Пауло Коельо «Алхімік» // Зарубіжна література. 2004. С. 16-18.

Проза Е.-Е. Шмітта як явище міддл-літератури

План

1. Міддл-література у структурі сучасного літературного процесу. Риси міддл-літератури.
2. Загальна характеристика прози Е.-Е. Шмітта. Релігійний екзистенціалізм письменника як реабілітація традиційних цінностей.
3. Контекст дитинства та релігійний контекст як домінуючі у повістях Е.-Е. Шмітта «Оскар та Рожева пані» та «Діти Ноя».
4. Світомоделюючі мотиви та образи у повістях Е.-Е. Шмітта «Оскар та Рожева Пані» й «Діти Ноя»:
  - 1) головні герої творів – діти, які пізнають Бога;
  - 2) мотиви ініціації та просвітлення;
  - 3) мотив уособлення світу дітей та світу дорослих;
  - 4) мотив дитячої самотності та її подолання завдяки Вірі;
  - 5) образи героїв-посередників – Рожевої Пані та панотця Понса.
5. Жанровий синкретизм повістей Е.-Е. Шмітта: елементи епістолярію, роману виховання, ліризму, філософічності, міфологізму дитячого мислення.
6. Риси повістей Е.-Е. Шмітта, що свідчать про їх належність до міддл-літератури (простота стилю, реалістична оповідь, орієнтація на максимально широку читацьку аудиторію, вибір жанру «*récit*», викладення філософських ідей у легкій та доступній формі).

Література:

Французька література виходить з чистилища. Укладання та переклад з французької Наталії Мавлевич. // Іноземна література. 1999. № 10.

Кольауер М. Про літературу і культуру доби ксероксів. З французького переклала Валентина Фесенко / Кольауер Майкл // Всесвіт. 2005. №7-8.

Дубін С. Чи справді *scripta manet*? / Дубін Сергій // Іноземна література. 2001. №5.

Лоран Гунель «Людина, що хотіла бути щасливою», «Бог завжди подорожує інкогніто»

План

1. Своєрідність мотиваційної літератури.
2. Загальнолюдська проблематика романів Лорана Гунеля.
3. Зіткнення особистості з навколишнім світом у романі «Бог завжди подорожує інкогніто».
4. Специфіка стилю автора.

Література:

Разуменко І. В. Зіткнення особистості з навколишнім світом у романі Л. Гунеля "Бог завжди подорожує інкогніто" / І. В. Разуменко // Наукові записки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Літературознавство. Харків, 2022. Вип. 2 (100). С. 167–182.

Проблема самотності у творах Харукі Муракамі

Харукі Муракамі «Норвезький ліс», «Кafka на пляжі», «Хроніки заводного птаха»

План

1. Жанрово-тематична характеристика творчості Харукі Муракамі.
2. Філософський підтекст творів автора.
3. Метафоричність мовлення та багатозначність символів.
4. Пообразна характеристика.

Література:

А. М. Меншій Проблема самотності у творах Харукі Муракамі // <https://mdeksperiment.org/post/20220729-problema-samotnosti-u-tvorah-haruki-murakami>
С. І. Покровкова, М. О. Кравець Жанрові особливості роману Х. Муракамі «Норвезький ліс» // <https://md-eksperiment.org/post/20220719-zhanrovi-osoblivosti-romanu-h-murakami-norvezkij-lis>
Е. М. Тищенко Поетика притчі в романі Харукі Муракамі «Післяморок» // <https://md-eksperiment.org/post/20220719-poetika-pritchi-v-romani-haruki-murakami-pislyamorok>

Життя і творчість Володимира Лиса

План

1. Загальний огляд життя і творчості Володимира Лиса.
2. Сучасна літературно-критична думка про творчість Володимира Лиса.
3. Людські долі в романах Володимира Лиса «Століття Якова», «Соло для Соломії».
4. Антропологічна проблематика фантастичних творів «Щоденники Ієрихар», «Ваза».

Література:

Баран, Є. Буття Якова на тлі століття української історії [Текст] : письменники, критики, читачі про роман Володимира Лиса "Століття Якова" / Є. Баран // Літературна Україна. - 2013. - 24 січ. - С. 12.
Вербич, В. Роман-пісня Володимира Лиса: зцілення світлим боєм непроминальної любові [Текст] / В. Вербич // Українська літературна газета. - 2014. - 28 лют. - С. 4.
Воліковська, У. Володимир Лис: "Література для мене - психотерапія душі..." [Текст] / У. Воліковська // Літературна Україна. - 2010. - 2 верес. - С. 5.
Володимир Лис [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.livelib.ru/author/>
Володимир Лис: "Втеча в слово і допомогла зберегти душу" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.litgazeta.com.ua/node/>
Володимир Лис: «Для мене література — це насамперед порухи людської душі» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://slovoprosvity.org/2013/01/31/>
Голота, Л. Володимир Лис: "Для мене література - це насамперед порухи людської душі" [Текст] / Л. Голота // Слово Просвіти. - 2013. - 31 січ.- 6 лют. (Ч. 5). - С. 10-11.

- Жулинський, М. Про що ночами сюрчав цвіркун? [Текст] / М. Жулинський // День. - 2013. - 5 лют. - С. 11.
- Клименко Олександр: Дві рецензії на бестселер Володимира Лиса [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://litakcent.com/2010/10/29/dvi-recenziji-na-bestseller-volodymyra-lysa/>
- Клименко, О. Рекомендації потенційному читачеві [Текст] / О. Клименко // Літературна Україна. - 2013. - 5 груд. - С. 6.
- Козак, С. Володимир Лис: "Відчув себе письменником, коли написав перший роман" [Текст] / С. Козак // Літературна Україна. - 2014. - 2-9 січ. - С. 14-15.
- Ліпіч, Ю. "Бог нам дає свободу і дивиться, як будемо нею розпоряджатися" [Текст] / Ю. Ліпіч // Країна. - 2014. - № 30. - С. 32-34.
- Максименко, Л. Вітражі Володимира Лиса [Текст] / Л. Максименко // Слово Просвіти. - 2011. - 14-20 лип. (ч. 28). - С. 14.
- Поліщук, Я. Герой без героїзму [Текст] / Я. Поліщук // Дніпро. - 2011. - № 5-6. - С. 176-181.
- Родик, К. Попередній рейтинг Шевченкіани: Мирослав Дочинець, Володимир Лис, Юрій Щербак [Текст] / К. Родик // Україна молода. - 2013. - 27 листоп. - С. 11.
- Фіалко, Д. Супермодель та "дурник" із Кукурічок [Текст] / Д. Фіалко // Україна молода. - 2012. - 22 лют. - С. 10.
- Якименко, М. Небо має вислухати всіх... [Текст] / М. Якименко // Голос України. - 2013. - 29 січ. - С. 14

Життя і творчість Юрія Винничука

План

1. Загальний огляд життя і творчості Юрія Винничука.
  2. Сучасна літературно-критична думка про творчість Юрія Винничука
  3. Літературні містифікації. Огляд прозового доробку: повість «Діви ночі», книжки «Арканумські історії», романи «Танго смерті», «Цензор снів».
  4. Книжки львівської тематики «Легенди Львова», «Кнайпи Львова», «Тасмниці львівської кави».
  5. Майстерність відтворення дитячого світосприймання у новелі «Граната на двох». Композиційне обрамлення.
  6. Повість «Ласкаво просимо в Щуроград» (1992) - саркастичний погляд на суспільно-політичні проблеми.
- Теорія літератури: літературна містифікація; сарказм.

Література:

- Юрій Винничук: "Не засмучуватись передчасно і вірити у власні сили". Український простір. 14 серпня 2014.
- Психологізм та фесричність у творах Юрія Винничука // Укладач: В. В. Потуремець. Полтава: Обласна бібліотека для юнацтва ім. Олесея Гончара, 2016. 12 стор.
- Юрій Винничук: «Кожна нація творить свої міфи»// Телекритика, 02.10.2009 (передрук з видання *Ostro.org* [Архівовано 2 серпня 2018 у Wayback Machine.]
- Олена Красуля. «Жанрова специфіка дитячої прози Ю. Винничука». // Матеріали студентських наукових читань. Кривий Ріг: КДПУ. — 131 с. — С. 63-69. ISBN 978—966—177—095—8
- Юрій Винничук — Місце для дракона. Фоліо, 2015

Тамара Бакіна. Код равлика в соціокультурному контексті. // Сучасні літературознавчі студії. Топос тварин як антропологічне дзеркало. К.: Видавництво центр КНЛУ, Вип. 8 (2011). — С. 7-17.

Яна Дубинянська. Юрій Винничук: «Кохання, потяг до самогубства, кохання, кохання і кохання!». Дзеркало тижня, 14 жовтня 2005

Ростислав Семків. Бурлеск і пародія у творчості Юрія Винничука // Наукові записки НаУКМА. Філологічні науки. — 2015. — Т. 176. — С. 52-57

Ірина Ковбаса. Містифікатор Винничук — Літакцент, 25 червня 2009

В'ячеслав Васильченко. Життя... гра... містифікація... — Український інтерес, 14.12.2017
Рябченко, М. М. «Концепт маски у творчості Юрія Винничука.» Літературознавчі студії 39 (2) (2013), ст.363

Семків, Р. (2012). Юрій Винничук як центральна постать галицької бурлескної літератури. ст. 83 (PDF). Архів оригіналу (PDF) за 2 серпня 2018. Процитовано 12 лютого 2018.

Красуля, О. ЖАНРОВА СПЕЦИФІКА ДИТЯЧОЇ ПРОЗИ Ю. ВИННИЧУКА. Матеріали студентських наукових читань: зб. наук. праць. ст. 65 [Архівовано 21 липня 2019 у Wayback Machine.]

Юрій Винничук. Українська модерна проза. Упорядник: Юрій Винничук. Харків: Фоліо. 2018. 512 с. ISBN 978-966- 03-8014-1

Юрій Винничук. Чорт зна що. У кігтях Хапуна. Антологія. Упорядник: Юрій Винничук. Харків: Фоліо. 2019. ? с. ISBN ?

Життя і творчість Марії Матіос

План

1. Загальний огляд життя і творчості Марії Матіос.
2. Сучасна літературно-критична думка про творчість Марії Матіос.
3. Твір «Солодка Даруся». Жанрово-композиційна своєрідність твору, проблематика, філософсько-психологічне підґрунтя й етнографічне забарвлення.
4. Психологічний роман-сповідь «Щоденник страченої» Марії Матіос. Наскрізна психологічна й гендерна орієнтованість твору. Інтерпретація авторкою епістолярного стилю.
5. Мала проза Марії Матіос. Основні проблеми, особливості авторського стилю (на основі збірки «Нація»).
6. Продемонструвати зміни внутрішнього стану головної героїні відповідно до «трьох життів», визначених самою авторкою (у формі цитат і коментарів до них).
7. Визначити основні проблеми, розкриті у «малій прозі» М. Матіос (письмово).
8. Укласти словничок діалектів прози Марії Матіос (не менше 20 одиниць).

Література:

Голобородько Ярослав. Соціумний інтер'єр чи психологічний дизайн? (Художні дилеми Марії Матіос) // Слово і час. — 2008. — № 12. — С. 81-85

Жила С. «Трагедія адекватна історія»: роман Марії Матіос «Солодка Даруся» чи читацька конференція за цим твором // Українська література в загальноосвітній школі. — 2007. - № 3. — С.6-12.

Ігнат'єва Ніна. Марія Матіос, «По праву сторону твоєї слави» (книга життя і смерті) // Українська мова та література. — 2009. — Число 17-19. — С. 52-53

Марія Матіос: Якби писати такі книжки, як «Даруся», можна і «дахом» поїхати»// Свобода слова. – 2000. - №50. , або // <http://www.2000.cv.ua>
Марія Матіос: «Жодна книжка не допомогла жодному політикові»// Дзеркало тижня. – 31 березня 2006. - №11., або // <http://www.dt.ua>
Сипливець С. «Історія, яка ніколи не припиняє їхати колесами по людях..» до вивчення втору Марії Матіос «Солодка Даруся» // Українська література в загальноосвітній школі. – 2007. - № 3. – С.12-14.
Харчук Р.Б. Сучасна українська проза. Постмодерний період. – К., 2008. – С.68-73.
<http://www.ukrcenter.com>

Науково-пошукова робота:

Підготувати проєкти-доповіді за творчістю рекомендованих авторів.

Індивідуальна робота:

Літературознавча критика: підготувати цілісний аналіз запропонованих для опрацювання творів.

Запропонувати для аналізу автора і твір сучасної літератури, у яких досліджено екзистенційні проблеми людини ХХІ століття.

Творча робота:

Написати твір-роздум на тему «Дослідження проблем людського буття у творах письменників-сучасників».

Список художніх текстів для обов'язкового читання:

П.Коельо «Алхімік».
Е.-Е. Шмітт «Оскар та Рожева пані».
Лоран Гунель «Бог завжди подорожує інкогніто».
Річард Бах «Чайка на ім'я Джонатан Лівінгстон».
Харукі Мураками «Хроніки заводного птаха».
Володимир Лис «Століття Якова».
Юрій Винничук «Танго смерті».
Марія Матіос «Солодка Даруся», «Майже ніколи не навпаки».

Семінарське заняття 3.

Провідні риси постмодерністської естетики та їхнє втілення у ліричних творах (на матеріалі текстів В. Шимборської, Юрія Іздрика, Юрія Андруховича, Віктора Неборака, Олександра Ірванця, Сергія Жадана, Оксани Забужко та інших сучасних поетів).

Творче завдання – «Театр поезії»

Обрати роль поета (поетки) із запропонованих авторів чи за власним вибором, розповісти про «себе» і «свою» творчість, прочитати улюблені поезії, здійснити їх аналіз.

Домашнє завдання: написати науково-публіцистичну статтю, присвячену аналізу поезій автора, який сподобався найбільше.

Семінарське заняття 4.

Провідні риси постмодерністської естетики та їхнє втілення у драматичних творах (на матеріалі текстів Т.Стоппарда, Гайнера Мюллера, Семюеля Беккета, Гарольда Пінтера, Олександра Ірванця, Олександра Бейдермана, Неди Неждани або ін.).

Творче завдання – «Конкурс драматургів»

Підготувати «своє» портфоліо для подання на конкурс «Кращий драматург сучасності», запропонувати «власну» драму для постановки, презентувати її зміст на парі.

Семінарське заняття 5.

Фентезі та технотрилер як явище сучасної літератури та культури: характерні риси та секрети популярності (Дж. Р. Толкін, Дж. К. Роулінг, Дара Корній, Світлана Тараторіна, Ірина Грабовська, Дарія Піскозуб, Наталія Матолінець, Володимир Аренєв, Павло Дерев'янка, Наталія Довгопол; Майкл Крайтон, Стівен Кінг, Макс Кідрук та ін.).

Творча робота в групах:

Підготувати презентацію «Радимо почитати» (найцікавіше про письменників і аналіз їх творів).

Семінарське заняття 6.

Сучасна жіноча література: Маргарет Етвуд, Елена Ферранте, Чимаманда Нґозі Адічі, Сара Вотерс, Саллі Руні, Елізабет Гілберт або ін. за вибором.

Представниці сучасної української жіночої прози: Люко Дашвар, Оксана Забужко, Марія Матіос, Ірена Карпа, Таня Малярчук, Світлана Поваляєва, Ірен Роздобудько, Лариса Денисенко, Катерина Бабкіна, Ольга Купріян або ін. за вибором.

Індивідуальна робота:

Підготувати наукові доповіді за творчістю запропонованих письменниць за планом:

1. Загальний огляд життєвого шляху.
2. Жанрово-тематичне розмаїття творчості.
3. Проблемно-тематичний аналіз творів.
4. Специфіка стилю.

Семінарське заняття 7.

Підсумковий звіт за темами для індивідуальних та колективних завдань (теми розподіляються на першому занятті)

ВКАЗІВКИ ДО САМОСТІЙНОГО ВИВЧЕННЯ ПРОГРАМНОГО МАТЕРІАЛУ ТА ВИКОНАННЯ ПРОЄКТНОЇ РОБОТИ

Курс вивчення актуальних проблем сучасної української та світової літератури з аналізом художнього тексту передбачає самостійну роботу студентів, бо йдеться, перш за все, про вироблення кожним студентом власної системи оцінювання літературних явищ, що дасть змогу систематизувати знання, зрозуміти головні тенденції розвитку поезії, прози та драматургії. Самостійне вивчення студентом програмного матеріалу полягає у прочитанні текстів художніх творів, літературно-критичних джерел із запропонованого списку і укладанні конспективних матеріалів для підготовки до семінарських та залікових занять.

Студент повинен бути обізнаний із зразками сучасної прози, поезії, драматургії, з оцінкою творів у літературно-критичних працях, електронних засобах масової інформації.

Мета виконання проєктної роботи полягає в самостійному ознайомленні з творчістю письменника, прочитанні художніх творів, ґрунтовному опрацюванні літературно-критичного матеріалу, засвоєнні умінь та навичок художнього аналізу тексту.

Проєктна робота передбачає розгорнуту відповідь з обраної теми. Студент повинен скласти план роботи і викласти матеріал згідно з вимогами функціонування наукового стилю.

Основні теми для самостійної роботи:

Теми з теорії літератури:

Теоретики постмодернізму (Р. Барт, Д. Дерріда, М.Фуко, У. Еко, І. Хасан, Д.Фоккема, Ж.-Ф. Ліотар).

Філософські та літературознавчі явища кінця ХХ ст. (постструктуралізм, деконструкція, герменевтика) та їхній вплив на літературний процес (на матеріалі конкретних творів).

Взаємовпливи елітарної та масової літератури на літератури наприкінці ХХ – на початку ХХІ століть (на матеріалі конкретних творів).

Естетика та функції інтертекстуальності в художній літературі кн. ХХ – поч. ХХІ століть (на матеріалі конкретних творів).

Образ лабіринту як символ естетики та модель світобудови у літературі постмодернізму (на матеріалі конкретних творів).

Неоміфологізм і художня література кінця ХХ – початку ХХІ століть (на матеріалі конкретних творів).

«Лабіринт» – «різома» – «Інтернет» як текстотворчі моделі літератури постмодернізму (на матеріалі конкретних творів).

Проблема літературного канону та «каноноборства» і її вплив на сучасний літературний процес (постколоніальна критика, гендерні студії та ін.). Стосунки класичної літератури і масової культури (екранізації, комп'ютерні технології, «сандвіч-культура», «фанфікшн» та ін.): сучасний стан і прогнози.

«Мейнстрими» художньо-естетичної ситуації та літератури кінця ХХ – початку ХХІ століть: у пошуках нового та втраченого.

Роль і значення образу-символу Інтернету у творах митців кінця ХХ – початку ХХІ століття (на прикладі конкретних творів).

Специфіка сучасної літератури країн Сходу(на прикладі конкретних творів).

Сучасна жіноча література (на прикладі конкретних творів).

Зарубіжна та українська фантастика ХХ–ХХІ ст. (на прикладі конкретних творів).

Фентезі як явище літературного процесу кінця ХХ початку ХХІ ст. (на прикладі конкретних творів).

Жанр утопії та антиутопії у світовій та українській літературі (на прикладі конкретних творів).

Теми за творчістю митців:

1. Г. Пінтер — драматург, поет, памфлетист.
2. Хуліо Кортасар та Хорхе Луїс Борхес: особливості світовідчуття письменників Латинської Америки ХХ ст.
3. Жартівливі казки-притчі Хуліо Кортасара. «Історія хронотопів і слав» — погляд автора на людські типи та суспільні верстви.
4. Фантастика як прийом відображення гострих етичних проблем сучасності в романній трилогії Італо Кальвіно «Наші предки».
5. Роздуми Італо Кальвіно про миттєвості земного існування в романі «Паломар».
6. Взаємозв'язок життєвого і творчого шляху Алехо Бальмонта Карпент'єра.
7. «Царство земне» Алехо Карпент'єра — маніфест естетичних канонів сучасного латиноамериканського роману.
8. Мотив самотності як основна домінанта роману Г. Г. Маркеса «Сто років самотності».
9. Проблема тиранії в романі Г. Г. Маркеса «Осінь патріарха».
10. Поєднання елементів фентезі та готичного роману в прозовій спадщині Рея Дугласа Бредбері.
11. Вплив літературної спадщини Герберта Веллса та Едгара По на Бредбері-фантаста.
12. Міфологічний епос Овідія «Метаморфози» як основа роману К. Рансмайра «Останній світ».
13. Зумовленість ідейного змісту та поетики роману К. Рансмайра «Останній світ» постмодерністським світоглядом автора.
14. Взаємовідношення кохання і мистецтва, їх відповідність загальним принципам життя у романі А. Мердок «Чорний принц».
15. Філософська і соціально-психологічна спрямованість роману А. Мердок «Під сіткою».
16. Роман А. Мердок «Море, море» — «людська комедія» в жанрі трагіфарсу.
17. Політична загостреність і сатиричність роману Г. Гріна «Тихий американець».
18. Відповідальність за долю людини — головна проблема романістики Г. Гріна.
19. Повісті «Понеділок починається в суботу» і «Пікнік на узбіччі» — твори-антиподи братів Стругацьких.
20. Елементи жанру фентезі у творчості братів Стругацьких (на прикладі повісті «Важко бути богом» та ін.).
21. Відкритий фінал повістей братів Стругацьких: «Жук у мурашнику», «Далека Веселка».
22. Віддзеркалення нонконформістського світовідчуття у циклі про Глассів Д. Селінджера.
23. Молодий герой і Америка в романі Д. Селінджера «Над прірвою у житі».
24. Д. Селінджер і художній світ його роману «Над прірвою у житі».
25. Автобіографічний характер роману Г. Міллера «Тропік Рака».
26. Оригінальні погляди на стосунки чоловіка і жінки у романістиці Генрі Міллера.
27. Художній світ інтелекту і фантазії у новелістиці Хорхе Луїса Борхеса.
28. Мотив смерті в детективних новелах Хорхе Луїса Борхеса.
29. Сплав історії і реальності в «аргентинських» оповіданнях Х. Л. Борхеса.
30. Гуманістичний пафос роману «Молоді леви» І. Шоу.
31. Соціальні і моральні суперечності американського життя у романі І. Шоу «Багач і бідняк».

32. Проблема втрати гідності людиною, яка підкорилася власним бажанням у романі Дж. Хеллера «Щось трапилось».
33. Специфіка «чорного гумору» в романістиці Дж. Хеллера.
34. Відтворення ситуації технократичного контролю над часом у романі А. Азімова «Кінець вічності».
35. Попередження людства про небезпеку надмірного зловживання досягненнями науки у романі А. Азімова «Самі боги».
36. Побут і психологічні нюанси люських взаємин в романі Дж. Апдайка «Ферма».
37. Сучасний моральний клімат американської дійсності в романістиці Дж. Апдайка.
38. Проблема утвердження творчої особистості в антигуманному суспільстві в романах Г. Гессе «Деміан» та «Степовий вовк».
39. Інтелектуальний підхід до відтворення одвічних філософських проблем буття у романі Г. Гессе «Гра в бісер».
40. Скептицизм і бездуховність французької інтелігенції в романі Ф. Саган «Краплина сонця у холодній воді».
41. «Жіночий» роман: витоки, специфіка жанру, художня і тематична еволюція.
42. Збірка оповідань Дж. Фаулза «Башта із чорного дерева» в контексті сучасної постмодерністської літератури.
43. Новітня інтерпретація потягу до колекціонування в романі Дж. Фаулза «Колекціонер».
44. Шляхи розвитку цивілізації майбутнього в романі К. Воннегута «Галапагос».
45. Прийоми наукової фантастики і традицій гротескної й притчової літератури у творчості К. Воннегута (за романами «Колиска для кішки» та «Балаган, або Кінець самотності!»).
46. Проблема тероризму та його трагічних наслідків у романі Харукі Муракамі «Підземка».
47. Філософське підґрунтя та глибина осмислення реального життя сучасної людини в романі Харукі Муракамі «Хроніки Заводного Птаха».
48. Сучасна українська детективна література: загальна характеристика (Є. Кононенко, В. Шкляр, І. Роздобудько, Андрій Кокотюха ...).
49. Сучасна українська фантастика: загальна характеристика (В. Кожелянко, Ю. Винничук, Я. Дубинянська, брати Капранови, М. і С. Дяченки, М. Кідрук...).
50. Явище альтернативної молодіжної прози в межах сучасного українського літературного процесу (Любка Дереш, Наталка Сняданко та Андрій Кокотюха...).
51. Сучасна українська література для дітей: загальна характеристика.
52. Експериментаторська сучасна українська література.
53. Антропологічна проблематика сучасної української літератури.
54. Екзистенційна проблематика сучасної української літератури.
55. Морально-етична та української літератури. соціально-політична проблематика сучасної
56. Історіософська проблематика сучасної української літератури.
57. Поняття ідіостилію на прикладі творчості письменника за вибором студента.
58. Інтерактивна література українською.
59. Мережева література в Україні.
60. Жанрово-стильові модифікації сучасної української літератури.
61. Переклади сучасної української літератури.
62. Феміністичний дискурс в українській літературі початку ХХІ ст.
63. Сучасна новелістика: від традицій до постмодерну.
64. Напрями і течії в українській драматургії початку ХХІ ст.
65. Літературний авангард, ідейно-естетична своєрідність авангардної поезії кінця поч. ХХІ ст.

Теми для індивідуальних завдань:

Написати наукову статтю за творчістю письменника-сучасника, попередньо узгодивши тему з викладачем.

Підготувати проєкти-презентації (за схемами, запропонованими в даному посібнику), висвітливши життя і творчість лауреатів Нобелівської премії в галузі літератури

1. Патрік Модіано (2014), Ельфріде Єлінек (2004)
2. Боб Ділан (2016), Орхан Памук (2006)
3. Кадзуо Ішігуро (2017), Доріс Лессінг (2007)
4. Ольга Токарчук (2018), Жан-Марі Гюстав Ле Клезіо (2008)
5. Петер Гандже (2019), Герта Мюллер (2009)
6. Луїза Глюк (2020), Хорхе Маріо Педро Варгас Льяйоса (2010)
7. Абдулразак Гурна (2021), Томас Транстремер (2011)
8. Анні Ерно (2022), Мо Янь (2012)
9. Йон (Юнн) Фоссе (2023), Еліс Манро (2013)

Підготувати проєкти-презентації (за схемами, запропонованими в даному посібнику), висвітливши життя і творчість лауреатів Шевченківської премії з літератури кінця ХХ – поч. ХХІ ст..

Юрій Щербак: (1996 рік) за романи "Час смертохристів" та "Київські діалоги".

Володимир Базилевський: (1996 рік) за книгу поезій "Колиска і камінь".

Іван Білик: (1999 рік) за роман "Похорон богів".

Микола Вінграновський: (2001 рік) за книгу віршів та поем "З обійнятих тобою".

Григорій Гусейнов: (2004 рік) за художньо-документальну життєопис у 9-ти книгах "Господні зерна".

Василь Голобородько: (2011 рік) за книгу поезій "Ікар на метеликових крилах".

Марія Матіос: (2005 рік) за роман "Солодка Даруся".

Михайло Слабошпицький: (2005 рік) за роман-біографію "Поет із пекла".

Дмитро Стус: (2009 рік) за книгу "Василь Стус: Життя як творчість".

Петро Мідянка: (2012 рік) за книгу поезій "Луйтра в небо".

Павло Казарін: (2025 рік) за проєкт "Публіцистика воєнного часу на «Українській правді»".

Юрій Іздрик: (2025 рік) за книгу поезій "Колекція".

Василь Вовкун: (2025 рік) за оперу "Лис Микита", балет "Тіні забутих предків", модерн-балет "Пізнай себе!", театральну кантату "Псалми війни".

Теми для колективних завдань (робота у групі):

Аналітичний огляд сучасного літературного процесу країни за вибором.

Аналітичний огляд сучасного літературного процесу в Україні за регіонами (за вибором студента).

«Література, яка навчає любити життя і людей»: Ерік Шмітт «Оскар і Рожева Пані» та твори про людей з особливими потребами на вибір студентів.

Характерні ознаки літератури постмодернізму («гра» з текстом і читачем, інтертекстуальність, іронічність, колажування, «віртуальний історизм», реалізація можливостей гіпертексту та ін.) та їхнє втілення в конкретних творах.

Сучасна українська література для дітей.

Мережева література в Україні. Інтерактивна література українською.

Переклади сучасної української літератури.

Поняття «масова література» у поезії – вірші-пародії, вірші-колажі, «поезоопери», «пісеньки», «поетичні шоу», «конкретна поезія», комп'ютерна лірика тощо.

Поняття «масова література» у прозі – детективи, трилери, мелодрами, антиромани, кримінальні романи, література абсурду тощо.

Питання до іспиту із сучасної світової літератури:

1. Світова література кінця ХХ – початку ХХІ століть: знакові постаті, твори, тенденції
2. Філософські та літературознавчі явища кінця ХХ ст. (постструктуралізм, деконструкція, герменевтика) та їхній вплив на літературний процес (на матеріалі конкретних творів).
3. Взаємовпливи елітарної та масової літератури на культури наприкінці ХХ – на початку ХХІ століть (на матеріалі конкретних творів).
4. Естетика та функції інтертекстуальності в художній літературі кінця ХХ – початку ХХІ століть (на матеріалі конкретних творів).
5. Характерні ознаки літератури постмодернізму («гра» з текстом і читачем, інтертекстуальність, іронічність, колажування, «віртуальний історизм», реалізація можливостей гіпертексту та ін.) та їхнє втілення в конкретних творах.
6. Образ лабіриту як символ естетики та модель світобудови у літературі постмодернізму (на матеріалі конкретних творів).
7. Неоміфологізм і художня література кінця ХХ – початку ХХІ століть (на матеріалі конкретних творів).
8. «Лабіринт» – «рїзома» – «Інтернет» як текстотворчі моделі літератури постмодернізму (на матеріалі конкретних творів).
9. Інтертекстуальність та інтелектуалізм новелістики Х.-Л. Борхеса.
10. Руйнація традиційного сюжету, пародійна «гра» з героєм, читачем, чужими текстами в творах постмодерністів.
11. Збереження гуманізму змісту в межах незвичних формоутворень художніх текстів кінця ХХ – початку ХХІ століття (на матеріалі творів М. Павича або ін.).
12. Контекст дитинства та релігійний контекст як домінуючі у повістях Е.-Е. Шмітта «Оскар та Рожева пані» та «Дитя Ноя».
13. Світомоделюючі мотиви та образи у повістях Е.-Е. Шмітта «Оскар та Рожева Пані» й «Дитя Ноя».
14. Жанровий синкретизм повістей Е.-Е. Шмітта: елементи епістолярію, роману виховання, ліризму, філософічність, міфологізм дитячого мислення.
15. Функції інтертекстуальності у повісті П. Зюскінда «Запахи. Історія одного вбивці».
16. Специфіка застосування прийому «гри» та багаторівнева організація тексту в романі Дж. Фаулза «Маг».
17. Поліваріативність філософсько-естетичних інтерпретацій твору П. Коельо «Алхімік».
18. Особливості інтерпретації авторської концепції в повісті-притчі Р. Баха «Чайка Джонатан Лівінгстон».
19. Ідейно-естетичні функції інтертексту в романі У. Еко «Ім'я троянди».
20. «Магічний реалізм» і творчість Г. Гарсія Маркеса (на матеріалі роману «Сто років самотності», «Стариган із крилами»).
21. Твір літератури постмодернізму як гіпертекст (на матеріалі творів М.Павича «Дамаскин», «Скляний равлик» або ін.)
22. Причини, хід і результати «міксування» жанрів і стилів світової літератури у творах Д.Брауна, У.Еко, П.Зюскінда або ін. письменників.
23. Інакомовлення та параболічність як атрибут світової літератури кінця ХХ – початку ХХІ століття (на м-лі творів М.Павича, Р.Баха або ін.).
24. Образно-стильова палітра та проблематика твору М. Кундери «Нестерпна легкість буття».

25. Провідні риси постмодерністської естетики та їхнє втілення у епічних творах.
26. Провідні риси постмодерністської естетики та їхнє втілення у ліричних творах (на вибір).
27. Провідні риси постмодерністської естетики та їхнє втілення у драматичних творах (на вибір).
28. Фентезі як явище сучасної літератури та культури: характерні риси та секрети популярності (Дж. Р. Толкін, Дж. К. Роулінг та ін.).
29. Проблема літературного канону та «каноноборства» і її вплив на сучасний літературний процес (постколоніальна критика, гендерні студії та ін.).
30. Стосунки класичної літератури і масової культури (екранізації, комп'ютерні технології, «сандвіч-культура», «фанфікшн» та ін.): сучасний стан і прогнози.

Питання до іспиту із сучасної української літератури:

1. Вступ. Художні пошуки у літературі кінця ХХ – початку ХХІ ст. Особливості становлення й розвитку сучасної української літератури, її періодизація.
2. Постмодернізм як світовідчуттєва і стильова домінанта останньої чверті ХХ – поч.. ХХІ ст.
3. Літературні угруповання початку ХХІ ст. та їх представники.
4. Типи дискурсів у сучасній українській літературі та їх представники.
5. Українська поезія початку ХХІ ст.: загальна характеристика.
6. Українська проза початку ХХІ ст.: загальна характеристика.
7. Українська драматургія початку ХХІ ст.: загальна характеристика.
8. Жанрово-тематичне новаторство сучасної української літератури.
9. Традиції та новаторство сучасної української літератури.
10. Лауреати Шевченківської премії з літератури.
11. Особливості жіночої прози: ознаки, представниці, найвизначніші твори.
12. Сучасна українська детективна література: загальна характеристика (Є. Кононенко, В. Шкляр, І. Роздобудько, Андрій Кокотюха ...).
13. Сучасна українська фантастика: загальна характеристика (В.Кожелянко, Ю.Винничук, Я.Дубинянська, брати Капранови, М. і С. Дяченки, М.Кідрук...).
14. Явище альтернативної молодіжної прози в межах сучасного українського літературного процесу (Любка Дереш, Наталка Сняданко та Андрій Кокотюха...).
15. Сучасна українська література для дітей: загальна характеристика.
16. Експериментаторська сучасна українська література.
17. Антропологічна проблематика сучасної української літератури.
18. Екзистенційна проблематика сучасної української літератури.
19. Морально-етична та української літератури. соціально-політична проблематика сучасної
20. Історіософська проблематика сучасної української літератури.
21. Поняття ідіостилу на прикладі творчості письменника за вибором студента.
22. Інтерактивна література українською.
23. Мережева література в Україні.
24. Жанрово-стильові модифікації сучасної української літератури.
25. Переклади сучасної української літератури.
26. Феміністичний дискурс в українській літературі початку ХХІ ст.
27. Сучасна новелістика: від традицій до постмодерну.

28. Напрями і течії в українській драматургії початку ХХІ ст.
29. Літературний авангард, ідейно-естетична своєрідність авангардної поезії кінця поч. ХХІ ст.
30. Пошуковість та експериментаторство сучасної прози.

Критерії контролю та оцінювання результатів навчання (студентів очної форми) Számokérés és értékelés rendszere, szempontjai Criteria for monitoring and assessing learning outcomes			
<p>Поточний контроль (форма проміжної перевірки знань студентів протягом семестру) Мета поточного контролю — слідкувати за успішністю студентів і вчасно виявляти проблеми в засвоєнні матеріалу.</p> <p>Folyamatos értékelés (a hallgató ismereteinek mérése és ellenőrzése a félév során) A folyamatos ellenőrzés célja, hogy nyomon kövesse a hallgatók tanulmányi előmenetelét, és időben feltárja az anyag elsajátításával kapcsolatos problémákat.</p> <p>Continuous assessment (form of knowledge check of students during the semester) The purpose of continuous assessment is to monitor students' academic progress and to promptly identify any difficulties in mastering the material.</p>		<p>Підсумковий контроль (оцінювання знань студентів наприкінці вивчення навчальної дисципліни) Мета підсумкового контролю — визначити рівень засвоєння навчального матеріалу за весь курс.</p> <p>Záró értékelés (a hallgatók tudásának értékelése az adott tantárgy végén) A záró értékelés célja, hogy meghatározza a tananyag elsajátításának szintjét a teljes kurzus végén.</p> <p>Final assessment (evaluation of students' knowledge at the end of the course) The purpose of final assessment is to determine the level of mastery of the course material for the entire course.</p>	
<p>Форми, методи, інструменти контролю Ellenőrzés formái, módszerei, eszközei Forms, methods, and tools of assessment</p>	<p>Максимальна к-сть балів, що накопичуються Megszerezhető pontok (maximum) Maximum achievable points</p>	<p>Форми, методи, інструменти контролю Ellenőrzés formái, módszerei, eszközei Forms, methods, and tools of assessment</p>	<p>Максимальна к-сть балів, що накопичуються Megszerezhető pontok (maximum) Maximum achievable points</p>
<p>Активність на практичних (семінарських) заняттях Aktivitás a gyakorlati (szemináriumi) órákon Activity in practical (seminar) classes</p>	20	<p>Іспит (екзамен): Vizsga: Exam:</p>	30
<p>Виконання індивідуальних завдань Egyéni feladatok elvégzése (pl. beadandók) Completion of individual assignments (e.g., course tasks)</p>	10		
<p>Виконання занять у групі Csoportos feladatok Group assignments</p>	10		
<p>Написання контрольних робіт, тестів Dolgozatok (ZH-k), tesztek megírása Writing tests</p>	20		
<p>Виконання лабораторних робіт Labormunkák leadása Completion of laboratory work</p>	–		
<p>Виконання завдань із самостійної роботи Őnálló munka feladatainak elvégzése (pl. beadandók) Completion of independent work assignments (e.g., course tasks)</p>	10		
<p>Максимальні кількість балів / Megszerezhető összpontszám / Maximum achievable points: 100</p>			
<p>Чи є можливість отримати оцінку «автоматом»? Van-e lehetőség megajánlott (automatikus) jegybeírásra? Is it possible to receive an automatic grade?</p>			

<p>Так, при умові: Igen, az alábbi feltételekkel: Yes, on the following conditions:</p>	<p>Якщо студент набирає з максимально можливих 70 балів протягом семестру: a) 66–70 балів: 5, відмінно (90–100 балів, A); b) 61–65 балів: 4, добре (82–89 балів, B); c) 55–60 балів: 4, добре (76–81 бал, C). Ha a hallgató a félév során a maximálisan összegyűjthető 70 pontból: a) 66–70 pontot összegyűjt: 5, jeles (90–100 pont, A); b) 61–65 pontot összegyűjt: 4, jó (82–89 pont, B); c) 55–60 pontot összegyűjt: 4, jó (76–81 pont, C). If a student scores from the maximum 70 points available during the semester: a) 66–70 points: 5, excellent (90–100 points, A); b) 61–65 points: 4, good (82–89 points, B); c) 55–60 points: 4, good (76–81 points, C).</p>
<p>Hi Nem No</p>	<p>Складання іспиту/ заліку є обов'язковим. A vizsga / beszámoló kötelező. Taking the exam/pass-or-fail exam is mandatory.</p>
<p>Доступ до «Google Classroom» освітнього компонента A képzési komponenshez tartozó Google Classroom linkje Link to the Google Classroom for the educational component</p>	<p>5u7ifpq4</p>

<p>Критерії контролю та оцінювання результатів навчання (студентів заочної форми навчання) Számokérés és értékelés rendszere, szempontjai Criteria for monitoring and assessing learning outcomes</p>			
<p>Поточний контроль (форма проміжної перевірки знань студентів протягом семестру) Мета поточного контролю — слідкувати за успішністю студентів і вчасно виявляти проблеми в засвоєнні матеріалу. Folyamatos értékelés (a hallgató ismereteinek mérése és ellenőrzése a félév során) A folyamatos ellenőrzés célja, hogy nyomon kövesse a hallgatók tanulmányi előmenetelét, és időben feltárja az anyag elsajátításával kapcsolatos problémákat. Continuous assessment (form of knowledge check of students during the semester) The purpose of continuous assessment is to monitor students' academic progress and to promptly identify any difficulties in mastering the material.</p>	<p>Максимальна к-сть балів, що накопичуються Megszerezhető pontok (maximum) Maximum achievable points</p>	<p>Підсумковий контроль (оцінювання знань студентів наприкінці вивчення навчальної дисципліни) Мета підсумкового контролю — визначити рівень засвоєння навчального матеріалу за весь курс. Záró értékelés (a hallgatók tudásának értékelése az adott tantárgy végén) A záró értékelés célja, hogy meghatározza a tananyag elsajátításának szintjét a teljes kurzus végén. Final assessment (evaluation of students' knowledge at the end of the course) The purpose of final assessment is to determine the level of mastery of the course material for the entire course.</p>	<p>Максимальна к-сть балів, що накопичуються Megszerezhető pontok (maximum) Maximum achievable points</p>
<p>Форми, методи, інструменти контролю Ellenőrzés formái, módszerei, eszközei Forms, methods, and tools of assessment</p>		<p>Форми, методи, інструменти контролю Ellenőrzés formái, módszerei, eszközei Forms, methods, and tools of assessment</p>	
<p>Активність на практичних (семінарських) заняттях Aktivitás a gyakorlati (szemináriumi) órákon Activity in practical (seminar) classes</p>	<p>10</p>	<p>Іспит (екзамен): Vizsga: Exam:</p>	<p>30</p>

Виконання індивідуальних завдань Egyéni feladatok elvégzése (pl. beadandók) Completion of individual assignments (e.g., course tasks)	20		
Виконання занять у групі Csoportos feladatok Group assignments	–		
Написання контрольних робіт, тестів Dolgozatok (ZH-k), tesztek megírása Writing tests	20		
Виконання лабораторних робіт Labormunkák leadása Completion of laboratory work	–		
Виконання завдань із самостійної роботи Önálló munka feladatainak elvégzése (pl. beadandók) Completion of independent work assignments (e.g., course tasks)	20		
Максимальні кількість балів / Megszerezhető összpontszám / Maximum achievable points: 100			
Чи є можливість отримати оцінку «автоматом»? Van-e lehetőség megajánlott (automatikus) jegybeírásra? Is it possible to receive an automatic grade?			
Так, при умові: Igen, az alábbi feltételekkel: Yes, on the following conditions:	Якщо студент набирає з максимально можливих 70 балів протягом семестру: a) 66–70 балів: 5, відмінно (90–100 балів, A); b) 61–65 балів: 4, добре (82–89 балів, B); c) 55–60 балів: 4, добре (76–81 бал, C). Ha a hallgató a félév során a maximálisan összegyűjthető 70 pontból: a) 66–70 pontot összegyűjt: 5, jeles (90–100 pont, A); b) 61–65 pontot összegyűjt: 4, jó (82–89 pont, B); c) 55–60 pontot összegyűjt: 4, jó (76–81 pont, C). If a student scores from the maximum 70 points available during the semester: a) 66–70 points: 5, excellent (90–100 points, A); b) 61–65 points: 4, good (82–89 points, B); c) 55–60 points: 4, good (76–81 points, C).		
Hi Nem No	Складання іспиту/ заліку є обов'язковим. A vizsga / beszámoló kötelező. Taking the exam/pass-or-fail exam is mandatory.		
Доступ до «Google Classroom» освітнього компонента A képzési komponenshez tartozó Google Classroom linkje Link to the Google Classroom for the educational component	vlz4mawb		

Шкала оцінювання: національна та ECTS / Osztályozási skála: nemzeti és ECTS (визначена Положенням про організацію освітнього процесу)

Сума балів за всі види навчальної діяльності / Tanulmányi összpontszám	Оцінка ECTS / ECTS osztályzat	Оцінка за національною шкалою / Osztályzat a nemzeti skála szerint	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики / vizsga, évfolyammunka és gyakorlat esetén	для заліку / beszámoló esetén
90–100	A	відмінно / jeles	зараховано / megfelelt
82–89	B	добре / jó	
75–81	C		
64–74	D	задовільно / elégséges	
60–63	E		
35–59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання / elégtelen a pótvizsga lehetőségével	не зараховано з можливістю повторного складання / nem felelt meg, a pótbeszámoló lehetőségével
0–34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни / elégtelen, a tárgy újrafelvételének kötelezettségével	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни / nem felelt meg, a tárgy újrafelvételének kötelezettségével

Методи викладання, які використовуються / Alkalmazott oktatási-tanítási módszerek / Applied teaching methods:

	Метод	Характеристика	Переваги	Використовуються
Класичні методи (за характером пізнання)	Пояснювально-ілюстративний	Лекції, пояснення.	Структурованість, традиційність, досвід.	+
	Репродуктивний	Відтворення інформації.	Закріплення знань.	+
	Частково-пошуковий	Певна свобода у дослідженні.	Мотивує до пошуку, самостійної роботи.	+
	Обговорення	Дискусія на семінарських заняттях.	Підсилює критичне та аналітичне мислення.	+
	Дослідницький	Самостійні пошукові проєкти.	Підсилює аналітичне мислення.	+
Інноваційні та активні методи	Активне навчання (Active Learning)	Студенти активно здійснюють дослідницьку чи практичну діяльність: групова робота, рольові ігри, симуляції, кейс-стадії.	Знижує рівень невдач та підвищує успішність студентів порівняно з лекційною формою	+
	Навчання на основі проблем (Problem-Based Learning – PBL)	Студенти працюють у малих групах над реальними чи уявними відкритими завданнями. Акцент робиться на самостійне дослідження, критичне мислення, комунікацію та колективну роботу.	Залученість, критичне мислення	+
	Проєктне навчання (Project-Based Learning)	Студенти вирішують практичні проєкти, які мають зв'язок із професійною діяльністю.	Неформальна атмосфера стимулює розвиток творчості, навичок роботи в команді, інноваційності та гнучкості	+
	Командне навчання (Team-Based Learning – TBL)	Структурована групова робота з попередньою підготовкою, оцінюванням на основі командних рішень, зворотним зв'язком в реальному часі.	Комунікація, відповідальність. Активно використовується для підвищення залученості і довгострокового засвоєння знань.	+
	Перевернутий клас (Flipped Classroom)	Студенти опрацьовують теоретичний матеріал вдома (лекції онлайн, відео, тексти), а аудиторія використовується для практичних задач, дискусій, кейсів й колективної роботи під супроводом викладача.	Гнучкість, глибша робота	+
	Змішане навчання (Blended Learning)	Поєднує онлайн-інструменти з аудиторними заняттями. Наприклад, частково онлайн-доставлення контенту + класні сесії для обговорень або консультацій.	Підвищує гнучкість і дозволяє орієнтуватися на індивідуальні потреби студентів.	+
	Навчання через гру – гейміфікація (Gamification)	Навчальний контент перепроєктується у формат гри або симуляції. Викладач додає ігрові елементи до існуючого контенту, без змін сутності матеріалу.	Викликає внутрішню мотивацію, задоволення від прогресу, позитивну реакцію на невдачі, соціальну взаємодію і змагальність.	+
	Навчання через дослідження (Inquiry-Based Learning – IBL)	Студенти формують питання, досліджують тему, стають кураторами власного навчання, а викладач діє як фасилітатор.	Цей метод стимулює критичне мислення і дослідницьку активність.	+
Інші методи	Консультавання	Бесіда з студентами у позаурочний час.	Дає можливість на індивідуальний розвиток, дозволяє орієнтуватися на індивідуальні потреби студентів.	+
	Аудіо- та відео-демонстрація	Документальні фільми, відео, інтерактивні навчальні матеріали, залучення штучного інтелекту до спільного мислення та пошуку й обробки інформації.	Використання сучасних технічних засобів допомагає студентам залучати різні органи чуття до обробки інформації.	+
	Контрольно-оцінювальний.	Виступ, тестування, контрольна робота.	Навчання через контрольні заходи.	+

Післямова

У пострадянській період в українську літературу потужною хвилею влилися нові імена, кількість яких щороку все більше зростає. З'являється чимало книжкової продукції із-за кордону. Сучасний український письменник опинився у «підвішеному» стані: як знайти свій стиль, догодивши смакам публіки і залишаючись собою, серед такого розмаїття і без жодної матеріальної підтримки з боку держави?! Читачеві усе важче зорієнтуватися у цьому вирі експериментів на рівні тематики, стилів, жанру, мови тощо. Демократичність і свобода слова в цій ситуації – палиця на два кінці: свобода – це невід'ємна основа будь-якої творчості, але лише до тих пір, поки вона не переходить у безвідповідальність. Про цю небезпеку попереджає 1999 р. Ліна Костенко у своїй статті «Гуманітарна аура нації або дефект головного дзеркала»²: «...В переносному значенні таким телескопом, з такою системою дзеркал у кожній нації, в кожному суспільстві повинен бути весь комплекс гуманітарних наук, з літературою, освітою, мистецтвом, – і в складному спектрі цих дзеркал і віддзеркалень суспільство може мати об'єктивну картину самого себе і давати на світ невикривлену інформацію про себе, сфокусовану в головному дзеркалі». Наразі можемо констатувати, що література стає цим головним дзеркалом, яке відтворює основні реалії сучасного українського суспільства і загалом світу в їх історичному розрізі: вона намагається правильно формулювати запитання і спонукає шукати на них відповіді, а не просто автоматично проголошує відшліфовані сентенції класиків. Підтвердженням цьому є слова Ю. Андруховича з інтерв'ю Наталії Дмитренко газеті «Без Цензури»: «У принципі, це дуже важливо – формулювати якісь речі, запускати їх в обіг (те, що цинічно називають мислевірусами), бо насправді суспільство потребує формулювань. Це те, що всі розуміють, але чомусь бракує літературної форми... Україні потрібен шлях відкритості й контактів. Цей світ узагалі контактний, ізольовані в ньому не виживають»³.

Успіхів нам усім на цьому шляху)

---

² Детальніше: <https://ukrlit.net> > article

³ Детальніше: <http://artvertep.com/news/>

Література:

1. Аналіз художнього твору: навч. посібник / В.П. Марко. К.: Академвидав, 2013. 280 с. (Серія «Альма-матер»).
2. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ століття. Львів, 2006.
3. Антофійчук В.Нямцу А. Проблеми поетики традиційного сюжету та образу в літературі. Чернівці, 1997.
4. Астаф'єв О. Міжтекстове поле постмодернізму: теорія й історія // Філолог. семінари: Типи худож. творчості в епоху постмодернізму: реальність чи віртуальність? К., 2002. Вип.. 5. С. 74–80.
5. Білоцерківець Н. У контексті епохи. К., 1998.
6. Ващенко Ю. А. Історія зарубіжної літератури ХХ століття. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014.
7. Галич О., Назарець В., Васильєв Є. Теорія літератури. К.: Либідь, 2001. 487с.
8. Галич О. Історія літературознавства. К.: Шлях, 2006. 207 с.
9. Гребенюк Т. В. Художня культура українського постмодернізму (на матеріалі сучасної прози). Навчальний посібник з курсу “Культурологія”. Запоріжжя, 2007. 136 с.
10. Гольберг М. Я. Антропологія художнього твору // Людина і мистецтво в гуманістичних вимірах. Матеріали людинознавчих філософських читань. В. ІV Львів: 1997. – С. 56–61.
11. Гольберг М. Я. Діалог і проблеми взаємодії культур // Діалог культур. Україна у світовому контексті. Львів: 1996. С. 6–16.
12. Гольберг М. Я. Інтерпретаційний потенціал як герменевтична проблема // Герменевтичні студії. Львів: Аз-арт, 2001. С. 31–42.
13. Гольберг М. Я. Лінгвістичний аналіз тексту й інтерпретація художнього твору. Герменевтичні аспекти // Вісник Львів. ун-ту. Сер. філол. Львів: 2000. С. 171–176.
14. Гром'як Р. До питання про етичні виміри інтерпретації // Слово і час. – 2000. – № 1. – С. 24–26.
15. Гром'як Р. Історія української літературної критики (від початків до кінця ХІХ століття). – Тернопіль: Підручники і посібники, 1999. 224 с.
16. Давиденко Г. Й. Історія зарубіжної літератури ХХ століття : навч. посіб. / Г. Й. Давиденко, Г. М. Стрельчук, Н. І. Гречаник. – К.: Центр учбової літератури, 2007.
17. Енциклопедія постмодернізму / За ред. Ч. Вінквіста та В. Тейлора; Пер. з англ. В. Шовкун; Наук. ред. пер. О. Шевченко. К.: Вид-во Соломії Павличко “Основи”, 2003. 503с. Зборовська Н. В. Психологія і літературознавство: посібник / Ніла Вікторівна Зборовська. К., 2003. 390 с.
18. Зарубіжна література ХХ-ХХІ століть: Програма навчальної дисципліни / Укладач Ю. І. Ковбасенко. К.: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2015. 30 с.
19. Зубрицька Марія. Homo legens: читання як соціокультурний феномен. Львів: Літопис, 2004. 352 с.
20. Ігнатенко М. Постмодерний Homo ludens // Слово і час. 2002. № 6. С.16–21.
21. Інтертекстуальність: історія, теорія, поетика : навч. посіб. / Мар'яна Шаповал. К. : Вид.-полігр. центр “Київ. ун-т”, 2013. 167 с.
22. Історія зарубіжної літератури ХХ ст. : навч. посіб. / В. І. Кузьменко, О. О. Гарачковська, М. В. Кузьменко та ін. К. : ВЦ «Академія», 2010. 496 с.
23. Коваль М. Гра як організуючий чинник постмодерністської культурної парадигми // Актуальні проблеми сучасної філології. Літературознавство. Вип. 8. Львів.: С. 190 – 199.
24. Коваль М. Джон Барт як інтерпретатор постмодернізму // Слово і час. 2000. № 6. С. 13–17.

25. Коваль М. Постмодерністська гра в літературу, відмова від традиції чи її нова інтерпретація (на матеріалі сучасної літератури та критики США) // Молода нація: Альманах. – К.: Смолоскип, 1999. Вип. 13. С.183 – 192.
26. Ковбасенко Ю. І. Література постмодерну: по той бік різних боків // Заруб. л-ра в шк. Укр. 2002. № 5. с. 2 – 12.
27. Козюра О. В. Феномен постмодернізму: спроба визначення естетичної функції // Заруб. л-ра в шк. Укр. 2005. № 6. – С.18 – 20.
28. Крупа М. Лінгвістичний аналіз художнього тексту. Тернопіль: Підручники і посібники, 2005. 416 с.
29. Кушнірова Т.В. Модернізм і постмодернізм у зарубіжній літературі: навчально-методичний посібник / Тетяна Кушнірова. Полтава, 2018. 112 с.
30. Лексикон загального та порівняльного літературознавства / За ред. А. Волкова, О. Бойченка та ін. Чернівці: Золоті литаври, 2001. 636 с.
31. Література. Теорія. Методологія. Переклад з польської С.Яковенка. – К.: Києво-Могилянська академія, 2006.
32. Літературознавчий словник-довідник / Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів та ін. К.: Видавництво «Академія», 1997. 752 с.
33. Літературознавча енциклопедія : у 2 т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. Київ : ВЦ «Академія», 2007. Т. 1 : А — Л. 608 с.
34. Літературознавча енциклопедія : у 2 т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. Київ : ВЦ «Академія», 2007. Т. 2 : М — Я. 624 с.
35. Лотман Ю. Текст у тексті // Антологія світової літературно-критичної думки. – Львів, 1997.
36. Марко В. П. Аналіз художнього твору. 2-ге видання, виправлене К.: Академвидав, 2015. 256 с.
37. Меньок В. В. До проблеми автора-інтерпретатора і конфлікту авторських інтерпретацій // Проблеми гуманітарних наук. Дрогобич: Вимір, 2000. С. 192–201.
38. Меньок В. В. „Інтерпретаційний потенціал” та „інтерпретаційний простір”: діалог з теоретичною концепцією Марка Гольберга. Дрогобич: Вимір, 2002. С. 95–107.
39. Мілованова В. В. Сучасна зарубіжна література (кінець ХХ – початок ХХІ століття) : навч. посібник / В. В. Мілованова. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2013. 2-ге вид., випр. і доп. 172 с.
40. Моклиця М. В. Вступ до літературознавства: навчальний посібник для студентів ВНЗ / Марія Моклиця. Луцьк: ВНУ імені Лесі Українки, 2011. 468 с.
41. Моклиця М. Модернізм – проблема теоретична й психологічна // Слово і час. 2001. №1. С. 32–38.
42. Моклиця М. Модернізм у творчості письменників ХХ ст. Част. 2 Зарубіжна л-ра: Навч. Посібник. Луцьк: 1999. 181 с.
43. Моклиця М. Основи літературознавства. Посібник для студентів. Тернопіль: Підручники і посібники, 2002. 192 с.
44. Наливайко Д. Теорія літератури й компаративістика. К.: Києво-Могилянська академія, 2006.
45. Ортега-і-Гассет Дегуманізація мистецтва // Вибрані твори. К., 1994.
46. Павличко С. Зарубіжна література: Дослідження та критичні статті. – К., 2001.
47. Пахаренко Н. Світоглядно-естетичні грані постмодернізму // Укр. мова та літ. 2005. № 15. С.9 – 13.
48. Помазан І. О. Історія зарубіжної літератури ХХ століття : підруч. для студ. ф-ту «Референт-перекладач». Х. : Вид-во НУА, 2010.
49. Потєбня О. Думки й мова (фрагменти) // Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст./ за ред. Марії Зубрицької. Львів: Літопис, 1996. С. 23–40.

50. Семків Р. Іронічна структура : типи іронії в художній літературі / Ростислав Семків. – К. : Вид. Дім «КМ Академія», 2004. 135 с.
51. Скорина Л. Аналіз художнього твору: Навчальний посібник для студентів гуманітарних спеціальностей (філологія, літературна творчість, журналістика) / Л.Скорина. Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2013. 424 с.
52. Сокол Л. Гіпертекст і постмодерністський роман // Слово і час. – 2002. – № 11. – С.76 – 80.
53. Теорія літератури: Підручник / За наук. редакцією О.Галича. К.: Либідь, 2003.
54. Ткаченко А.О. Мистецтво слова (вступ до літературознавства). К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2003.
55. Ткаченко А. О. Мистецтво слова (Вступ до літературознавства) / Анатолій Олександрович Ткаченко. К.: Правда Ярославичів, 1998. 448 с.
56. Ференц Н. С. Основи літературознавства: термінологічний словник із дисципліни // Н. С. Ференц. Київ: Знання, 2011. 431 с.
57. Червінська Ольга В'ячеславівна. Рецептивна поетика. Історико-методологічні та теоретичні засади: Навч. посіб. Чернівці: Рута, 2001. – 56 с.
58. Чонка Т. Викладання творів сучасної української літератури в загальноосвітніх та вищих навчальних закладах України // *New horizons of philological science : Collective monograph*. Riga, Latvia : “Baltija Publishing”, 2021. 424 p., с. 358 – 385.
59. Чонка Т. Творча реалізація нової культури діалогу у літературній спадщині Володимира Набокова // *Сучасна філологічна наука: актуальні питання та вектори розвитку: колективна монографія / відп. за випуск М. В. Мамич. Львів-Торунь : Ліга-Прес, 2021. 512 с., с. 423 – 456.*
60. Чонка Т. Екзистенційна сутність творчості Макса Кідрука. *Modern philology: theory, history, methodology: Scientific monograph*. Riga, Latvia: “Baltija Publishing”, 2024. P. 2. 592. P. 437 – 477.
61. Чонка Т. Актуальні проблеми сучасного українського суспільства в романі Макса Кідрука «Доки світло не згасне назавжди» Закарпатські філологічні студії. № 18/ 2021. ДВНЗ «Ужгородський національний університет». Видавничий дім «Гельветика» 2021. с. 293 – 298.
62. Чонка Тетяна. Антропологічна сутність сучасної української прози (за творчістю Яни Дубинянської) // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. На пошану Кирила Йосиповича Галаса (до 100-річчя з дня народження) / М-во освіти і науки України; Держ. вищ. навч. заклад «Ужгород. нац. ун-т», Філологічний ф-т [М. Номачі (голов. ред.), Н. Венжинович (голова редакц. ради), Ю. Бідзіля (відп. ред.) та ін.]. Ужгород: ПП Данило С.І., 2021. Вип. 1(45). 593 с., С. 571 – 576.
63. Чонка Тетяна. Екзистенційна сутність експериментаторської сучасної української прози: «ДНК» (Сергій Жадан, Юрій Винничук, Ірена Карпа, Фоззі, Андрій Кокотюха, Володимир Рафаєнко та Макс Кідрук) // *Філологічний часопис : науковий журнал*. С. Шуляк (гол. ред.). Умань : ВПЦ «Візаві», 2021. Вип. 2 (18). 190 с. – С. 145 – 156.
64. Чонка Т. Філософсько-етична картина світу у романі Макса Кідрука «Де немає Бога» *Науковий журнал «Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика» Том 32 (71) № 5 2021 Частина 2, с. 92 – 99.*
65. Чонка Тетяна. Художня інтерпретація радянської дійсності в детективному романі Андрія Кокотюхи «Таємне джерело» // *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. Вип. 34. 438 с., стр. 394 – 402.*
66. Чонка Т. С., Бергсасі А. Ф. Автобіографічна гра як основа побудови діалогу «автор – герой – читач» у творчості Володимира Набокова / *Вчені записки Таврійського національного*

- університету імені В.І. Вернадського Серія: Філологія. Журналістика Том 33 (72) № 2 2022 Частина 2 стр. 149 – 156.
67. Чонка Т. Екзистенційна проблематика технотрилерів Макса Кідрука «Бот: Атакамська криза» та «Бот: Гуаякільський парадокс»: компаративний аспект / Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського Серія: Філологія. Журналістика Видавничий дім «Гельветика» 2022. Том 33 (72) № 6 2022 Частина 2 стр. 55 – 62.
68. Чонка Тетяна, Адальберт Барань Категорія гри як філософський і естетичний чинник творчості Германа Гессе //// Філологічний часопис : науковий журнал. С. Шуляк (гол. ред.). Умань : ВПЦ «Візаві», вип. 1(19) / 2022. *Philological Review*, Issue 1(19) / 2022, стр. 146 – 155.
69. ЧОНКА Т. Екзистенційна проблематика технотрилеру Макса Кідрука «Твердиня» / Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2023 № 63. С. 126 – 131.
70. Чонка Тетяна, Берексасі Аніко Екзистенційна сутність роману Мирослава Дочинця «Бранець Чорного лісу» / *Acta Academiae Beregsasiensis, Philologica*, 2023. Випуск 2. Том 2. С.151-165.
71. Берексасі А., Чонка Т. Гуманістичний пафос творчості Мирослава Дочинця (за романом «Мафтей. Книга написана сухим пером» // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2024 № 67 стр. 139 – 143.
72. Чонка Тетяна, Віраг Емеше. Екзистенційний вибір героїв на тлі глобальних катастроф у технотрилерах Макса Кідрука «Бот: Атакамська криза» та «Бот: Гуаякільський парадокс» // *Acta Academiae Beregsasiensis, Philologica* 2024/2. стр. 153–169.
73. Chonka, T., V., Baniyas, N. Baniyas, A. Baran, та ін. Mystical function of leitmotifs which individualize different characters in Sylvie Germain's novel «The book of nights» // *Synesis*, v. 15, n. 4. Universidade Católica de Petrópolis, Rio de Janeiro, Brasil, 2023, стр. 273 – 288.
74. Chonka, T., Kordonets, O., Balla, E., Baniyas, V., & Baniyas, N. (2024). From Mary Shelley to Stephen King: the transformation of gothic fiction in English literature. *Amazonia Investiga*, 13(78), 209-217.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ (ЕЛЕКТРОННІ БІБЛІОТЕКИ)

1. Електронна бібліотека «Джерело»: <http://ukrlib.com>
2. Бібліотека українського центру: <http://ukrcenter.com>
3. Національна бібліотека України з віртуальною бібліографічною довідкою: <http://chl.kiev.ua>
4. <http://natapa.org/biblio/programs/history-posobije>
5. <http://znaniium.com/bookread.php?book=406016>
6. <http://znaniium.com/bookread.php?book=374441>
7. <http://oldvostlit.info/>
8. http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/History/INDEX_HISTORY.php
9. <http://historystudies.org/>
10. <http://Annales.info/step/pletneva/index.htm#polov>.

Чонка Тетяна, Кордонець Олександр: Навчально-методичний посібник з дисципліни «Актуальні проблеми сучасної літератури з аналізом художнього тексту» для студентів-філологів. Закарпатський угорський університет ім. Ференца Ракоці II. Берегово 2025. 102 с.

Навчальний посібник є допоміжним у викладанні дисципліни «Актуальні проблеми сучасної літератури з аналізом художнього тексту», яка передбачає розгляд особливостей розвитку української літератури кінця ХХ – поч. ХХІ ст., включаючи попередній аналіз основних рушійних чинників українського літературного розвитку в другій половині ХХ ст. та їх модифікацію на початку ХХІ ст. Окреме завдання полягає в ознайомленні студентів із тими художніми процесами, які відбуваються в українській літературі протягом останніх десятиріч і потребують уважного прочитання та осмислення, зокрема, в контексті культурних ідентифікаційних пошуків сучасного українського суспільства.

Актуальні проблеми сучасної літератури з аналізом художнього тексту

Шрифт «Times New Roman».

Розмір сторінок: А4 (210x297мм).

Обсяг в авторських аркушах: 6,75 (270084 знаків із пробілами).